

Onsdagen den 11 Mars 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 10 och protokollet för den 4 dennes förmiddagen.

Herr Almquist, Erik Victor: Som den inom Westerbotten nu rådande bekymmersamma ställningen påkallar min närvaro inom länet, bland annat för att, under det vinterföret varar, blifva i tillfälle besöka länets olika delar för att med kommunerna öfverlägga om ytterligare åtgärders vidtagande till förmildrande af den rådande nöden och förebyggande af den förhärjande sjuklighetens vidare tilltagande, samt till förberedande, i möjligaste måtto, af sysselsättning och arbetsförtjenst till våren och sommaren åt den behöfvande befolkningen, får jag vördsamt anhålla, att Kammaren behagade lemna mig ledighet från riksdagsgöromålen, från och med Måndagen den 16 dennes, under riksdagens vidare fortgång; helst den resa jag inom länet måste företaga erfordrar en tid af flera veckor.

Denna anhållan bifölls.

Herr Bergman: Som jag blir nödsakad, att den 16 dennes företaga en resa upp till det mig anförtrodda län, hvarest jag äfven sedermera i och för embetsgöromål måste en längre tid uppehålla mig, vågar jag hos Kammaren vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med nämnda dag till riksdagens slut.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 31, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjunde Hufvudtitel, med undantag af den 3:dje punkten, hvilken enligt Kammarens förut fattade be-

slut, skulle förekomma till behandling näst efter den 24:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 32.

1:sta punkten.

Friherre af Ugglas: Utskottet har i denna punkt föreslagit, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla att, intilldess frågan om Kammar-kollegii förändrade organisation kan varda slutligen afgjord, embeten och tjenster inom Kongl. Kammar-kollegium endast må på förordnande och tillsvidare tillsättas. Till en början ber jag att få förklara, att jag icke känner, att någon fråga om förändring i Kammar-kollegii organisation är å bane. Jag förmodar att hvad Utskottet häntydt på är den motion, rörande förenkling i förvaltningen i allmänhet, som inom Andra Kammaren blifvit väckt och som för närvarande är beroende på Särskildt Utskotts behandling. Under sådana förhållanden har det icke kunnat annat än väcka min stora förvåning, att Stats-Utskottet särskildt utvalt det embetsverk inom förvaltningen, hvars tjenstemannapersonal, enligt min uppfattning, minst bör komma i fråga att tillsättas endast på förordnande och tillsvidare. Det kan icke vara för denna Kammare obekant, hvilka viktiga och omfattande ärenden, som utgöra föremål för Kammar-kollegii behandling. Kammar-kollegium tillkommer nemligen, enligt sin instruktion, att hafva inseende öfver Statens fasta och lösa egendom, att upptaga till pröfning frågor om skattläggning, arrende af kronoegendomar, en mängd extra onera å jorden såsom vägunderhåll och skjuts, frågor rörande reglering af presterskapets löner, med ett ord frågor, som röra ej blott Statens, utan äfven de enskildes rätt. Under sådana förhållanden kan det icke vara rätt att ställa detta embetsverk i en ställning, som betager det den sjelfständighet och det oberoende, som erfordras vid handhafvandet af så magtpåliggande och i den enskildes rätt djupt ingripande ärenden. Man säger visserligen att förenkling af detta embetsverk skulle kunna ega rum. Detta vill jag, för min del, ej bestrida, men det kan aldrig vara rätt att, såsom Utskottet föreslagit, i förhoppning på en möjlig besparing, under tiden försätta detta embetsverk i en mindre sjelfständig ställning. Man säger i allmänhet, och jag har ock hört omtalas, att här i Sverige embetsmännens antal skulle vara så oerhördt stort, och att det varit en äffan, om jag så får uttrycka mig, att öka detta antal. Det torde kanske derföre ej vara utan intresse att se, huru härmed förhållit sig under de sednare åren. Kongl. Maj:t tillsatte för någon tid sedan en komité, att utarbета förslag till ordnande af rikets styrelse och förvaltning. Utikomiterades särdeles sakrika och intressanta arbete förekommer ock en redogörelse öfver embetsmännens antal från år 1823 till 1859. Komitéen upplyser deruti att, då år 1823 inom kansliexpeditionerna och samtliga förvaltande verken voro anställda 762 ordinarie tjenstemän, detta antal inom Statsdepartementen och de förvaltande verken år 1859, således efter 36 år, nedgått till 499. Det synes således, att under dessa år, långt ifrån att, såsom man så många gånger velat påstå, embetsmännens antal ökats, sträfvandena och arbetet att förenkla Statens förvaltning tvärtom ledt till en ganska betydlig nedsättning härutinnan. Hvad särskildt Kammar-kollegium vidkommer, så har äfven denna samma ko-

mité utredt och klart visat, att detta embetsverk ej är af beskaffenhet att kunna indragas, såsom Utskottet antydt. Detta uttalades också redan af 1818—1819 års komiterade; endast en af dem hade en derifrån afvikande åsigt. Vid 1823 års riksdag tillsatte Rikets Ständer ett Särskildt Utskott för utredning och pröfning af denna fråga. Detta Utskott uttalade äfven såsom sin enhälliga åsigt, att en så beskaffad ändring af Kammar-kollegium, från kollegium till byrå, icke gerna vore möjlig. Meranämnda 1859 års komité slutade sin redogörelse i detta fall med följande ord: Det har härvid icke kunnat undgå komiterades uppmärksamhet, hurusom uti beskaffenheten af de göromål, som komma att handläggas af förenämnda förvaltningar (Arméförvaltningen och Förvaltningen af sjöärendena), och de ärenden hvilkas behandling tillhör Kammar-kollegium, den väsendtliga olikhet eger rum, att Kammarkollegium utöfvar administrativ domsrätt uti frågor, som med beskattningen af jord och annan fast egendom ega sammanhang. Äfven de öfriga ärenden, som nu tillhöra och, efter komiterades åsigt, jemväl hädanefter böra äligga Kammar-kollegium, synas komiterade till största delen vara af den beskaffenhet, att det med skäl kan ifrågasättas, huruvida desamma, utan att äfventyra den säkerhet för ärendenas behöriga gång, hvarvid Rikets Ständer fästa en så stor vikt, må kunna till en enda person öfverlemnas. På dessa skäl tillstyrka komiterade, det ifrågavarande embetsverk måtte i sin egenskap af kollegium bibehållas. Således hafva alla de sakkunnige män, hvilka varit i tillfälle att behandla och bedöma denna fråga, varit ense i åsigtarna derom, att Kammarkollegium, såsom embetsverk, borde innehafva en fullt sjelfständig ställning; och jag hemställer, om det är rätt att, derföre att en fråga om förändring blifvit framkastad, nu betaga embetsverket denna sjelfständiga ställning. Jag tror för min del, att man fåfängt för framtiden skall kunna påräkna den skicklighet i målens behandling, som nu obestriddigen derstädes gör sig gällande eller den sjelfständighet, hvarmed detta verk nu kan uppträda, om man gör embetsmännens ställning så prekär, som man nu föreslagit.

Jag har ansett mig skyldig att på detta sätt i största korthet uttala dessa mina åsikter, på samma gång jag anhåller, att Kammaren ej nu måtte besluta det första steget i en rigtning, som utan tvifvel ej är den rätta. — Jag vågar sålunda vördsamt anhålla om afslag å Utskottets förslag.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Såsom ledamot af Stats-Utskottet ber jag få tillkännagifva, att frågan alltför tvärt blifvit företagen och afgjord inom Utskottet, för att förslaget må kunna anses ega någon tillförlitlighet eller utgöra något bevis för Utskottets åsikter i denna punkt. Jag och flere med mig voro emot förslaget och afgåfvo äfven deremot våra reservationer, dock först sedan beslut blifvit fattadt, ty förut lemnades knappast tillfälle för oss att säga vår mening och yttra våra erinringar och betänkligheter. På de af Finansministern, Friherre af Ugglas, anförda skäl, hvori jag instämmer, anser jag, att Kammaren bör afslå den nu föredragna, särdeles omotiverade punkten.

Herr vice Talmannen: Det hufvudsakligaste, om ej det enda skäl för Utskottets ifrågavarande förslag är det, att en motion blifvit till Riksdagen afgifven om förändring i de administrativa embetsverkens organisation. Om detta skäl skulle kunna göra tillfyllest, så finnes det få administrativa organisationer inom vårt land, som icke borde försättas i samma provisoriska skick, som nu blifvit ifrågasatt för Kammarkollegium. Ty under denna och många föregående riksdagar hafva blifvit väckta motioner om indragning eller förändring af embetsverk eller embeten och tjänster i nästan alla riktningar. Vi skulle då i afseende på de civila styrelseverken befinna oss snart sagdt i ett upplösningstillstånd. Jag sätter för min del högt pris på ett ordnat samhälsskick och kan ej finna mig i ett provisoriskt tillstånd till någon del, der detta icke af omständigheterna ovägerligen påkallas. Den ifrågavarande motionen afser, bland annat, att ifrån de centrala embetsverken skilja de administrativa rättsfrågorna och förflytta pröfningen af dessa till de allmänna domstolarne. Då ett särskildt Utskott blifvit tillsatt, att öfver denna motion i sin helhet utlåta sig, vill jag ej gå detta Utskott i förväg med ett motiveradt yttrande härom; jag ber blott att få erinra, att de kamerala mål, som tillhöra Kammarkollegium att upptaga, i allmänhet äro af beskaffenhet att fordra forskningar och upplysningar i Kammararkivet. Jag kan ej göra mig en föreställning om, huru det skulle tillgå dermed, om dessa mål skiljdes från Kammarkollegium; icke kan Kammararkivet portioneras ut till domstolarne i landet, och icke kan den allmänna rättsskipningen vinna något derpå, att domstolarne för utredande af de särskilda målen behöfva inhämta upplysningar ifrån ett centralt embetsverk. I alla fall och då, äfven enligt nämnda motion, Kammarkollegium fortfarande skulle bestå, ehuru blott såsom konsultativt embetsverk, kan Kollegium icke umbära arkivet. Jag vill ej bestrida, liksom förste talaren ock medgifvit, att i följd af förändrade förhållanden en eller annan tjänst möjligen skulle kunna indragas, men icke är det derföre nödvändigt att för en obestämd tid sätta hela embetsverket på interimsstat. Olägenheterna af sådant oregeradt förhållande är så i ögonen fallande, att de icke tarfva någon bevisning.

På dessa grunder och de af den förste ärade talaren anförda skäl instämmer jag i hans yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Funck: Då jag icke finnes antecknad bland reservanterne emot detta Utskottets beslut, anser jag mig derigenom hafva förbindelse säga några ord till försvar för hvad i denna punkt blifvit föreslaget. Då emellertid, såsom jag tyckt mig finna, detta försök att försvara Utskottet, ej kommer att leda till någon påföljd, skall jag fatta mig så kort som möjligt. Utskottet har icke påstått, att Kammarkollegium skulle kunna indragas. Dess nödvändighet har Utskottet väl insett. Men Utskottet har ansett sannolikt, att en förenkling i göromålen och på grund deraf förminskning i tjänstemannapersonalen skulle kunna åstadkommas, och att således inom detta embetsverk partiella indragningar af tjänster så småningom borde kunna ske. Frågor hafva vid denna riksdag blifvit väckta dels om förändring i embetsverkens organisation i allmänhet och dels om en mängd partiella rubbningar i de-

samma; och har Utskottet under sådana förhållanden icke ansett det vara skäl att fastläsa Kammar-kollegii hela nuvarande embetsmannapersonal vid fasta platser, utan föreslagit tillsättning på förordnande, på det att, om förändring sker, man icke må hafva belastat sig med någon större indragningsstat. Utskottet har ock trott, att de olägenheter, som härigenom skulle uppkomma, icke skola blifva så stora, att man derföre bör rygga tillbaka. Dessa äro Utskottets skäl, och jag kan ej neka till att de förekomma mig öfvertygande, hvarföre jag ock yrkar bifall till hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Friherre Raab, Adam Christian: Då detta Stats-Utskottets Betänkande, rörande denna punkt, är ätföljdt af så många reservationer utaf denna Kammares ledamöter, så kan jag här icke vänta mig något understöd, då jag nu tillåter mig att säga några ord till förmån för Utskottets förslag. Det vare långt ifrån mig att tänka, det Kammar-kollegium skulle kunna indragas, långt ifrån mig att tro, det våra kollegiala former i allmänhet skulle kunna förändras; tvärtom anser jag detta för mycket vågadt, och de gjorda försöken dertill hafva icke heller utfallit lyckligt. Men om vi skulle komma derhän, att genom en skatteförenkling behof af markegångssättningar, nya skattläggningar m. m. skulle upphöra, eller om genom en förenkling af de gamla förhållandena angående jordens beskattning och grunderna derför Kammar-kollegium obestriddigen skulle få mycket mindre att göra än förut; skulle så i framtiden inträffa, att Statens egendomar komma att på annat enklare sätt förvaltas eller möjligen den åsigten göra sig gällande, att Statens egendomar böra försäljas; så är det ock klart, att Kammar-kollegii göromål ännu mera inskränkas, och att i följd deraf embets- och tjänstemännens antal kan förminskas. Om man har sådana föreställningar, tror jag att, om ock Kammar-kollegium för närvarande må behålla embetsmännens antal oförminskadt, det icke är skäl att belasta Staten med stora aflöningar på indragningsstat för framtiden, då kanske ett ganska stort antal tjänster inom nämnda verk blifva obehöfliga. Jag hemställer vid sådant förhållande, om det ej vore skäl, att, såsom Utskottet föreslagit, tillsvidare tillsätta nu ifrågavarande tjänstemän endast på förordnande. I Utskottets motiver har icke blifvit sagdt, att Kammar-kollegium kan eller bör indragas, endast att fråga är ä bane, som afser icke oväsentliga indragningar i hela administrationen. Ehuru jag ej hör till deras antal, som med stor envishet vilja fortsätta och förfäktat sina påståenden, och ehuru i denna fråga särskildt icke synes vara skäl dertill, vill jag likväl, på de grunder jag nu anført, för min del understödja Utskottets förslag och till detsamma tillstyrka bifall.

Herr Wærn: Såsom af Betänkandet synes, har jag i denna fråga varit af skiljaktig åsigt mot Utskottet och vill, sedan de två första talarne med större sakkunskap, än jag deruti eger, utvecklade skälen, hvarför Kammar-kollegii tjänstemän ej böra tillsättas blott på förordnande, endast tillägga det, att nämnda Kollegium i flera viktiga fall, såsom synnerligast i tvister om kronaåborätt, i verkligheten utgör en domstol, men att det är med våra konstitutionela rättsgrunder icke förenligt, att en sådan icke skulle innehafva en fullt sjelfständig och oberoende ställning.

En föregående talare, lika med mig ledamot af Utskottet, har redan antydt, att frågan icke i Utskottets plenum erhöll någon riktig utredning. Orsaken dertill var den, att då sent en afton Sjette Hufvudtiteln, hvilken i Utskottet gifvit anledning till mycket heta strider, afslutades, de flesta ledamöterna ansågo för gifvet, att arbetet för dagen var afslutadt och derföre icke observerade att föredragning af Sjunde Hufvudtiteln påbörjades.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå: framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till samma hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej: och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Biföllo.

4:de punkten.

Lades till handlingarne.

5:te—6:te punkterna.

Biföllo.

7:de punkten.

Lades till handlingarne.

8:de—9:de punkterna.

Biföllo.

10:de punkten.

Herr Almqvist, E. V.: Ehuru jag icke kan annat än till alla delar instämma med Utskottet deri, att man icke bör ästadkomma eller vidtaga förändringar i gällande författningar, förrän sådana visat sig vara behöfliga, så kan jag dock ej, med den kännedom jag har om nu ifrågavarande författningars inflytande på skogshushållningen i de norra länen, underlåta att tillkännagifva, det jag, efter hittills vunnen erfarenhet, anser förändringar i dessa författningar nu vara erforderliga. Derjemte ber jag att få påpeka, att min motion icke endast afser, att man skall vidtaga förändringar i gällande skogs författningar, utan äfven att komiterade måtte utses att taga kännedom om de Norrländska skogsförhållandena i allmänhet och att, efter noggrann pröfning af de omständigheter som förefinnas, till Kongl. Maj:t inkomma med underdänigt

Utlåtande och förslag till de åtgärder, komiterade anse lämpligt att vidtaga. Jag kan ej förneka, att det synes mig, som om man, vid behandlingen af skogsfrågorna rörande de Norrländska länen, bör, liksom vid de ekonomiska frågorna i allmänhet, uppmärksamma de olika förhållanden, som dervid kunna förekomma. Det synes mig sålunda, som om man härvid icke endast bör taga i betraktande skogarnes direkta ändamål, d. v. s. att bereda gagn i klimatiska och kulturförhållanden äfvensom att bereda de materiella förmåner, som af ett riktigt bruk kan åstadkommas, utan äfven huruvida dessa skogar må kunna till Staten lemna inkomster, och, hvad den enskilda skogshushållningen beträffar, bidra till nytta för de enskilde ej blott för närvarande utan ock för framtiden. Jag ber nu att, efter tillkännagivande af dessa åsikter, få öfvergå till författningarne eller de delar deraf, hvaruti jag anser att ändringar böra ifrågakomma.

En af nu ifrågavarande författningar. nemligen den utaf den 21 December 1865, stadgar bland annat, att kronohemmans-åboer och nybygges-innehafvare, efter utstämpling af vederbörande skogstjenstemän, som årligen skall ske, ega att utan ersättning eller afgift till Staten erhålla de träd, som utsynats inom de områden, som blifvit åt dem genom afvittring eller, der sådan icke egt rum, genom vissa i författningen stadgade grunder bestämda, samt att ansökningar om sådan utsyning skola inlemnas till vederbörande skogstjensteman. Förr inlemnade den, som önskade utsyning af virke å Kronans skogar, en anmälan derom till Konungens Befallningshafvande, som förordnade om undersökning af skogen och derefter meddelade tillståndsresolution. För den utstämpling, hvartill Konungens Befallningshafvande i sin resolution lemnade tillstånd, erlade hvarje åbo en s. k. stubböresafgift till Staten. Denna stubböresafgift utgjorde 30, 40 eller till och med 50 öre per träd. I medeltal under de fem sista åren, hvarunder detta stadgande tillämpades, uppgick afgiften till nära 40 öre för sådana träd, som försägades till plank och bräder. Jag vill blott meddela huru inom Westerbottens län förhållandena gestaltat sig 1866. Der utstämplades då 55,477 träd, hvilket efter en stubböresgift af $37\frac{1}{2}$ öre per träd skulle hafva inbringat till skogsplanteringskassan en summa af 20,802 R:dr. Då förhållandet lär vara ungefär lika inom de öfriga norra länen, torde kunna antagas, att skogsplanteringskassan genom denna författnings tillämpning gjort en förlust af minst 100,000 R:dr om året. Det var meningen att genom denna uppoffring från Statens sida bereda hjälp åt de behöfvande kronohemmans- och nybygges-åboerna. Men så har ej fallet blifvit, ty stubböresafgiften erlades så, att sedan utstämplingarne blifvit verkställda, räkning i de flesta fall lemnades till sågverksegarne, som derefter betalade träden. Detta var sålunda en afgift, som sågverksegarne erlade till Kronan för virket. Nu erläggas icke sågverksegarne denna afgift för träden och kronohemmans- samt nybyggesåboerne hafva icke fått några större förmåner sig tillerkända. De fördelar man sökt bereda dessa sistnämnde hafva i allmänhet endast kommit sågverksegarne till del. Huruvida detta förhållande, med bibehållande af nu gällande stadganden, kan ändras och de enskilde komma i åtnjutande af större fördelar, drager jag mycket i Betänkande. Då deremot Staten icke har några inkomster af dessa skogar, utan snarare kostnader, ty Staten bekostar

reseersättningarna till jägeribetjeningen, och de särskilda kontrollerna äro svåra och dyrbara, kan fråga uppstå, om det icke vore skäl att lemna dessa skogar, i afseende å afverkningen, fria till kronohemmans- och nybyggesåboer, ty vid skatteköpet erhålla de ändå denna rätt och då utan kontroll, hvilken å hemman af krononatur endast blir fört af Staten en uppoffring. Så snart skattelösen skett, äro förhållandena desamma i afseende å nybyggen, som från Kronan upplåtits efter den 29 Juni 1866. Jag tror det vore skäl att taga i öfvervägande, om man icke kunde antingen återinföra stubböresafgiften eller ock rent af öfverlemna skogarna med fri dispositionsrätt åt kronohemmanen och nybyggen anlagda före år 1866. Derjemte vill jag äfven erinra om de verkliga hårda, obilliga och orättvisa fördelningsgrunder, som i dessa författningar uppställts rörande de enskilde kronohemmans- och nybyggesinnehafvarne. 1865 års författning säger nemligen, att kronomarker, der afvittring ej egt rum, skola för enstaka hemman eller nybygge beräknas till ett afstånd från bostaden åt hvarje håll af en ättandedels mil, för mindre by af högst tre grannar till ett afstånd af en fjerdedels mil och för större by, den må hafva huru många grannar som helst till tredjedels mil; inom hvilket område alla grannar sinsemellan ega lika rätt till utsyning. Då nu byar finnas der grannarnes antal uppgår till 30—40, ja ända till 80, men dessa icke erhålla större område än der endast fyra grannar finnas, är gifvet att ofantligt stor ojämhet i virkestilldelningen kan uppstå i olika byar. Sålunda kan i den ena byn med två grannar hvar och en erhålla 100 träd, då deremot i en annan by med många grannar hvar och en icke erhåller mera än 10, 12 å 15 träd. På grund af det obilliga häruti anse sig dessa åboer hafva rättighet att från Kronans mark göra sig skadeslösa, och på det sättet har äverkanssystemet hos folket i Norrland genom denna författnings tillämpning antagit ett slags berättigande, hvilket icke kan förefalla annat än sorgligt och beklagligt. Samma förhållande inträder med skrifvelsen af den 11 Maj 1866, som stadgar om ersättning till jägeribetjeningen för utstämplingar, hvilken beräknats till 5 R:dr per dag förutom ersättning för rum och kost 2 R:dr eller tillsammans 7 R:dr per dag. En åbo, som ej erhåller utsyning af mera än 10 träd, kan således nödgas betala lika mycket, som en annan, hvilken erhåller utsyning af 100 träd, hvartill kommer att flera af de grannar, som hafva rättighet att fälla många träd, kunna slå sig tillsammans och få på en dag utstämplade ända till 1000 träd, hvarföre de då ej betala mera än denne ende för utstämpling af sina 10 träd. Detta är ju en gifven orättvisa. Mig synes, att, då dessa förhållanden blifvit fullt bekanta, det borde vara tid att härutinnan åstadkomma ändring. Hvad särskildt beträffar skogsvården i öfrigt, så står den på en dålig fot, och det påstås till och med att det är omöjligt att vårda Kronans skogar, då de blifvit fördelade i så små lotter, som dessutom äro spridda här och hvar, utan att några gränser dem emellan blifvit upphuggna; hvarigenom det blir svårt för jägeribetjeningen att kontrollera om eganderätten är laglig eller ej. Vid fråga om äverkan är det till följd häraf ofta omöjligt att säga, om virket är taget på Kronans eller den enskildes mark; dessutom är en del små kronomarker helt och hållet omgifna och på alla sidor begränsade af skattehemmans områden, hvilket försvårar kontrollen betydligt, så att, om de å Kronans mark fälda träden öfverflyttas på skatte-

området, man icke kommer åt åverkarne. Såsom ett bevis på huru spridda Kronans marker äro i Westerbotten, kan jag anföra, att inom en socken, som nu blifvit afvittrad, finnas icke mindre än 120 Kronans tillhöriga särskilda marker. Jag föreställer mig att, för att åstadkomma en ordentlig skogshushållning och säker bevakning inom de norra länen, det vore lämpligt att till enskilde öfverlåta mindre, mer aflägsna, kronomarker och deremot tillösa Kronan sådana lägenheter och egoområden som ligga mellan de större kronoparkerna eller kronoöfverloppsmarkerna, så att sammanhängande större skogsvidder på det sättet kunde erhållas, först hvar efter en ordnad skogshushållning och omsorgsfull skogsvård lärar blifva möjlig. Man kan visserligen säga, att kostnaden för Staten härigenom skulle blifva allt för stor, då betydlig del af dessa distrikter redan blifvit bebyggd och odlad, men vill man tillse att Staten af sina skogar skall få någon inkomst, så kan detta ej ske annat än genom en noggram tillsyn och bevakning af dessa skogar, hvilket efter min uppfattning skulle mycket underlättas, om man af de inlösta odlade och bebyggda lägenheterna inrättade boställen för jägeritjenstenämnen och den lägre skogsbetjeningen, som på det sättet skulle komma att få sina bostäder inom de skogar de skola bevaka, hvilket borde mycket underlätta skogsvården i allmänhet å Kronans marker.

Jag anser mig icke längre böra uppehålla Kammarens tid, ehuru jag skulle kunna hafva mycket mera att i denna fråga tillägga, men jag hoppas, att Kammarerna måtte behjerta hvad jag i min motion och härstädes anført och af sådant skäl anvisa medel till Kongl. Maj:ts disposition, på det han må kunna genom sakkunnige män utreda förhållandet med de Norrländska skogarne och derefter med ledning af komiterades betänkande uppgöra och till Riksdagen aflemna förslag om sättet för nu befintliga bristers afhjelpande. Jag anhåller sålunda om afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Friherre Raab. Carl Adam: Jag uppträder egentligen emot det sätt, hvarpå denna fråga blifvit af Utskottet behandlad. Då Utskottet funnit, att de åberopade författningarne skulle vara tillräckliga för ordnande af de skogsförhållanden. Herr Almqvist i sin motion angifvit, men tillika medgifvit, att det derom icke kunde fälla ett bestämdt omdöme, och att meningarne inom Utskottet varit mycket delade, kan jag ej förstå annat, än att Utskottet på ett mindre allvarligt sätt behandlat frågan. Denna rör dessutom förändringar i den ekonomiska lagstiftningen och borde sålunda icke tillhöra Stats-Utskottet att ensamt behandla. Åtskilliga inkast gjordes och vid riksdagens början emot frågans remitterande till Stats-Utskottet. Man begärde i stället att ett särskildt Utskott skulle tillsättas för denna fråga, men dertill svarades nej. När fråga nu är om en komité för sakens utredning och för att tillse, hvilka förändringar och förbättringar, som i afseende å skogshushållningen kunna och böra göras, så svaras också nej: Staten har inga tillgångar. Man har ej råd att betala kostnaderna för ett så nyttigt ändamål. Jag anser detta Utskottets förfarande mycket påminna om ett yttrande af en af våra frejdade häfdatecknare, att det är »en handling, som ser ut som en tanke», som en tanke att undanskjuta denna viktiga fråga. För min del protesterar

protesterar jag emot ett sådant behandlingssätt och yrkar att Kammaren måtte instämma i det förslag, Herr Almqvist i sin motion framställt.

Herr Wærn: Motionären har i sin motion och sitt anförande gifvit oss intressanta och sakrika upplysningar om förhållandena med kronoskogarne i Norrland. Jag medger gerna, att en grundlig undersökning erfordras för att på annat sätt omreglera dessa förhållanden, men att nu besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att han ville för denna frågas utredning tillsätta komiterade, dertill tror jag tiden ännu icke vara inne, och derutinnan anser jag Utskottets skäl vara grundade. Man har sagt, att erfarenheten redan bekräftat att förändringarne skulle vara af behofvet påkallade. Men då denna fråga är af sådan vikt, bör man besinna, att det härutinnan icke är nog att erhålla förslag till förändringar i det, hvarom man har någon erfarenhet, utan att frågan äfven afser en omorganisation för framtiden af hela skogsväsendet och derom gällande författningars alla delar, om många af hvilkas verkningar man ännu har mycket otillräcklig erfarenhet. Det är härföre jag anser att Kongl. Maj:t i en fråga af denna vikt och omfattning bör taga initiativet. När Kongl. Maj:t anser rätta tiden härutinnan vara inne, är det utan allt tvifvel att han i afseende på förhållandena skall låta verkställa rigtiga och noggranna undersökningar, och derefter till Riksdagen aflåta förslag på de förändringar, han anser nödiga. När dessutom författningarne, som jemväl blifvit kontrasignerade af en utaf våra större statsmän, af hvilken det kan anses utgöra ett slags testamente, äro så nya och chefen för Skogsstyrelsen motsatt sig Herr Almqvists motion, så hemställer jag, om det ej är bättre att afvakta hvad Regeringen i ämnet kommer att besluta, än föreslå en komité för att uppgöra ett nytt lagförslag, hvars förtjenster eller brister icke skola riktigt kunna bedömas och som derföre svärligen skall kunna af Regeringen och Riksdagen antagas. Jag tror att Kongl. Maj:ts rådgifvare följa saken med uppmärksamhet och att, i en fråga af denna vikt, någon påminnelse icke skall erfordras, för att Regeringen skall söka att åt densamma lemna den utredning, som för densamma lösning erfordras, men först efter en något längre tids erfarenhet kan vinnas. Slutligen vill jag endast upplysa, att då någon summa ej blifvit i motionen uppgifven, bifall till densamma icke innebär något egentligt beslut om anslags beviljande, utan dertill fordras att ett belopp bestämmes, som kan i statsregleringen upptagas. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Odelberg: Efter de sakrika upplysningar motionären och landshöfdingen i ett af de nu afsedda norra länen meddelat både om skogssköfvingarne och af nu ifrågavarande Kongl. Förordningar, kan jag icke finna annat än att tidpunkten bör anses vara inne att vidtaga åtgärder till förekommande af de olägenheter, som dessa förordningars tillämpning medföra. Jag är öfvertygad att, om Utskottet haft sig bekant de förhållanden, som Herr Almqvist relaterat, så hade möjligen Utskottets förslag blifvit annorlunda än nu. Jag kan ej annat än lifligt instämma med motionären i det yrkande, att för utredande af förhållandet med skogarne i de norra länen en komité må utses samt hemställer värdsamt om afslag å Utskottets Betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag är för min del icke i allmänhet någon stor vän af skrivelser till Kongl. Maj:t, men kan icke finna ett skäl till afslag å motionen i den omständighet, att den fråga, som deri afhandlas, skall vara af för stor vikt att blifva föremål för en underdånig skrifvelse. Tvärtom tror jag det icke vara lämpligt att Representationen i småsaker besvärar Regeringen med framställningar. Är en fråga vigtig och finner Riksdagen angeläget att något dervid göres, då bör ock Riksdagen påkalla Regeringens uppmärksamhet deruppå och, sedan skrifvelsen blifvit afläten, komma ihåg hvad som blifvit skrifvet och se till att detsamma må vinna den uppmärksamhet, det förtjenar. Att vänta på initiativ från Regeringen i anseende till den stora omfattning, frågan har, anser jag icke vara rätt, och hvad särskildt denna fråga angår, synes mig icke osannolikt att Regeringen kan vara föga böjd att nu taga ett sådant initiativ, då den nyligen utfärdat de författningar, hvaruti förändring skulle ske, och man således kan förmoda att Regeringen af aktning för sina så nyligen vidtagna åtgärder, icke sjelfmant vill ifrågasätta att förändra dem. Om dessa författningar äro ett testament af en af våra störste statsmän, såsom en föregående talare förklarar, så ligger ju deri ett skäl för Regeringen och särdeles för den nu varande chefen för Finans-departementet att gå med betänksamhet till väga och icke komma sin hand vid ett sådant af denne store statsman utfördt arbete, ett verkligt noli me tangere. Vi hafva emellertid nog testamenten ändå af denne store man, med hvilka vi måste dragas, ehvad vi sådant vilja eller icke, så att vi ej böra vilja underkasta oss att lemna orörda sådana af honom utförda saker, som verka skadligt, men i afseende å hvilka vi hafva frihet att handla. Denna fråga är icke bunden genom bestämmelserna i någon traktat, och vi behöfva icke ytterligare exempel på huru nu gällande författningar verka. Exempler läsas nästan i hvarje tidningsnummer, som i Sverige utkommer. Ensamt den i nu omnämnda författningar införda förändring, att i stället för stubbüresafgiften påbjuda försäljning genom auktion i en landsort, der förhållandena äro sådana att vid auktionerna ingen täflan kan uppstå utan att prisets bestämmande måste blifva uteslutande beroende af en eller två spekulantens godfinnande, är så förträfflig och visar ett så utmärkt prof på stora statsmannainsigter, att detta är tillräckligt för en icke stor statsman, utan endast praktisk människa att vilja ändra författningen i öfverensstämmelse med de grunder, som vanligen följas så väl i den allmänna som den enskilda hushållningen.

Den utredning af förhållandena, som den förste talaren gjorde, syntes mig tillfyllest ådagalägga behofvet af en förändring. De dagliga underrättelserna, som från de norra orterna ingå, synas dessutom visa nödvändigheten att något snart göras: och då frågan icke i Utskottet vunnit tillräcklig och uppmärksam behandling, finner jag mig föranlåten anhålla om återremiss af BetänkanDET.

Herr Schartau: Det har under riksdagens lopp icke blifvit väckt någon fråga, som är af större vikt och för framtiden mera magtpåliggande än den om en bättre värd och tillsyn öfver våra Norrländska skogar. Att Herr Almqvists motion sålunda är af värde och bör behjertas ligger, tyckes det mig, i full och öppen dag. Om vi hafva nå-

got testamente att tacka för de olämpliga förordningar, som tillstodja det nu rådande oskicket, så får jag förklara att det är ett olycksdigert testamente; men som vi icke äro arftagare och till följd deraf icke heller äro skyldiga att profitera af eller mottaga sådana skänker, ser jag ej hvarför vi med händerna i kors skola taga och tåla hvad som visat sig vara så förderligt. Af det anförande, den förste värde talaren afgifvit och som vittnar om en sakkänedom, långt större än inom Utskottet gjort sig gällande, synes framgå att motionen icke blifvit på det sätt, den förtjenar, af Utskottet behandlad. Flera talare hafva ock yrkat på att Utskottets mening måtte underkännas och Utskottet genom en återremiss tillhållas att inkomma med förslag till bifall å motionen; och får jag häruti instämma med anhållan sålunda, att Kammarerna måtte på angifna sättet till Utskottet återremittera motionen till förnyad behandling.

Friherre Silfverschöld: Visserligen framgår af den förda diskussionen att, på sätt Utskottet säger, meningarne äro delade angående ändamålsenligheten af nu gällande författningar angående utsyning och försäljning af skogsalster från kronoskogarne i Stora Kopparbergs och de Norrländska länen; men icke har jag åtminstone funnit af hvad anfördt blifvit upplyst, huruvida de öfverklagade felen härröra af sjelfva författningarnes innehåll eller, såsom Utskottet förmodat, från den omständigheten, att författningarne blifvit mindre noggrant tillämpade. Denna sista omständighet har föranledt det resultat, hvartill Utskottet kommit. Utskottet har ansett nödigt att erfarenhet borde vinnas om verkan af författningarne, derest de strängt tillämpades, innan man deri vidtog någon förändring. Utskottet har ock varit af den öfvertygelsen, att denna fråga följdes med uppmärksamhet af Regeringen och att således Kongl. Maj:t icke skulle underlåta att, då det visade sig, att en förändring vore af nöden, derom göra framställning. Det är emedan jag fortfarande hyser denna tanke, som jag får anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Sprengtporten: De upplysningar, som motionären meddelat, synas mig sätta det utom allt tvifvel, att stora misstag blifvit begångna i de sednare författningarne uti ifrågakomna hänseende. Vid sådant förhållande tror jag icke, i likhet med en föregående värd talare, att man bör låta uppehålla sig af pietet emot en afgången statsman att införa erforderliga rättelser i desamma eller att det vore öfverensstämmande med Kammarernas pligt att med tystnad förbigå allt detta. Det är af denna anledning, jag instämmer i yrkandet om Betänkandets återremitterande i denna del. För öfrigt tillåter jag mig meddela den upplysning, att så beskaffade undersökningar, som motionären föreslagit, alldeles icke äro ovanliga i andra länder och att till exempel i Norge, efter hvad jag vill minnas, år 1849 nedsattes en komité i den syftning, som motionären föreslagit, och hvilken komité genomreste hela Norge och derefter afgaf ett sakrikt betänkande, hvilket sedermera varit till stort gagn.

Friherre Tersmeden: Det sätt, hvarpå Utskottet behandlat förevarande fråga, kan jag icke godkänna, när jag anser samma fråga

vara af stor vikt och betydelse. Utskottet säger i sin motivering, att meningarne synas vara delade angående ändamålsenligheten af föreskrifterna i nu gällande författningar rörande *utsyning* och *försäljning* af skogsalster från kronoskogarne i Stora Kopparbergs och de Norrländska länen; men motionären har icke ifrågasatt förändring af författningarne endast i de öberopade delarne. Han har framställt anmärkningar mot skogshushållningen i allmänhet i de norra länen och påyrkat förändrad lagstiftning i ämnet samt har i dag påpekat en del omständigheter, som visserligen synas förtjena rättelse. Jag för min del anser visserligen, att Riksdagen i allmänhet icke bör vara frikostig med underdåniga skrivelser, exempelvis en sådan, som Stats-Utskottet föreslagit och vi i går förhade till behandling rörande Kommers-kollegium, deri Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t begära att iakttagas måtte hvad redan blifvit iakttaget. Denna fråga deremot är en sådan, som berör ett kräftsår i samhället, hvarföre ock allt, som kan bidraga till detta kräftsårs borttagande, bör med all kraft befrämjas. Under sådana förhållanden hemställer jag, huruvida det kan vara lämpligt, att Riksdagen aflärdar hvad motionären föreslagit med de korta ord, som Utskottet behagat begagna. För min del anser jag det vara långt rigtigare, att Kammaren beslutar en underdånig skrivelse i den syftning motionären föreslagit. En talare har anmärkt, att motionären icke begärt något anslag för bekostande af komiterades arbeten, men huru många gånger har icke Representationen begärt nedsättande af en komité utan att tillika anvisa anslag. Blef komitéen nedsatt, begärde Regeringen vid nästa riksdag anslag till komitéens aflöning. Den omständigheten, att motionären icke begärt några penningar behöfver således icke utgöra hinder till bifall för hvad han föreslagit. Man har ifrågaställt en återremiss, men jag hemställer hvartill en sådan skulle tjena, då Utskottet icke synes vara benäget att göra något i den af motionären föreslagna riktningen. För öfrigt anser jag motionärens förslag vara af den beskaffenhet, att det utan en återremiss kan bifallas, hvilket jag ock får yrka.

Herr Almqvist: Med anledning af den under diskussionen förekomna anmärkning derom, att jag icke begärt något anslag för det af mig i min motion afsedda ändamål, får jag förändra mitt förut gjorda yrkande, så att i stället för de i slutet af detsamma förekommande ord: »behöfliga medel» måtte insättas orden »ett förslagsanslag af 10,000 R:dr R:mt».

Grefve Hamilton, Henning: Jag har i denna sak alldeles icke någon erfarenhet, hvarpå jag kan grunda ett gillande eller ogillande af de författningar, som i Herr Almqvists motion blifvit vidrörda; men de upplysningar, motionären i dag lemnat, synas mig antyda, att dessa författningar lida af brister, som snart böra afhjelpas. Stats-Utskottet har ock stadfäst den mening, som jag vid motionens genomläsande fattade, då Utskottet sagt, att äsigterna om ändamålsenligheten af sagda författningar äro delade, och jag tror, att Utskottet kunnat för bifall till motionen använda samma motivering, som för dess afstyrkande, endast att Utskottet börjat sin motivering med ordet »som» i stället för »oak-

tadt». Hvad som hufvudsakligen bestämmer mitt votum är dock, att det icke finnes någon, som betviflar, att förhållandena med de Norrländska skogarne äro så beskaffade, att en förändring i lagstiftningen rörande dessa skogar är af behovet högeligen påkallad; och då skogsfrågan är en bland dem, hvilkas lösning landet önskar genom Riksdagens mellankomst, så vill jag för min del biträda hvarje förslag, som på ett eller annat sätt kan föra denna fråga åtminstone något närmare det önskade målet. Hvad åter beträffar det beslut, som Kammaren nu lämpligast bör fatta, tror jag, att föga vinnes genom en återremiss, utan att Kammaren bör omedelbart fatta sitt beslut. Likväl kan jag icke instämma med den siste talaren deri, att Riksdagen bör anvisa någon bestämd summa till bestridande af komitéens arbeten, hvilket icke heller torde vara nödigt, ty, om en komité nedsättes, får Riksdagen i allt fall betala den kostnad, som deraf blir en följd. Jag skulle derföre vilja yrka bifall till hvad motionären nu sist föreslagit, med uteslutande dock af sista momentet deri.

Herr Arrhenius: Förnekas kan ej, att författningarne angående hushållningen med de Norrländska skogarne äro af så fårsk datum, att man bör hysa en viss betänklighet mot att deri vidtaga några förändringar, hvilket ock blifvit framhållet af en Stats-Utskottets ledamot, som yrkat att man borde vänta dermed, till dess man vunnit verklig erfarenhet, och heldre underkasta sig någon förlust än att nu deri vidtaga förändringar. Motionären har dock visat, att förhållandena i Norrland äro sådana, att det icke är möjligt nöjaktigt tillämpa de nya författningarne. Då jag förra året gjorde en resa i de Norrländska provinserna, vann jag den öfvertygelse att, såvida skogarne der för framtiden skola kunna bevaras, hvilket för landet är af utomordentlig vigt, är det alldeles nödvändigt att väsendtliga förändringar måste vidtagas med hänseende till förvaltningen af samma skogar. Af motionären hafva uppgifvits en del omständigheter, som ytterligare bekräfta denna åsigt. Med denna upprörande erfarenhet för ögonen kan väl ingen tvekan uppstå, att denna fråga är af den vigt, att en komité väl behöfver nedsättas för att fullt utreda densamma och derefter framställa förslag till lagstadganden, som kunna främja en ny sakernas ordning med skogshushållningen i Norrland, och det är af dessa skäl som jag tillstyrker bifall till hvad motionären föreslagit.

Friherre Raab, Adam: Jag har i det längsta dröjt med att begära ordet, emedan jag ville tillämpa det gamla ordspråket: »audia-tur altera pars» och således först höra, hvad chefen för Skogsstyrelsen kunde hafva att säga i saken. Emellertid då det dröjde på tiden med att man fick höra något anförande af honom ansåg jag mig icke böra uppskjuta med att anmäla mig. Huru glädjande det å ena sidan än må vara att förnimma det stora intresse, som här i Kammaren är rådande för skogsfrågan, är det dock å andra sidan ledsamt, att det alltid skall vara så många hinder för att få en förbättrad skogsförvaltning. Hvad nu Norrland särskildt angår är det bekymmersamt med de betydliga summor, detta land under sednare åren kostat det öfriga Sverige och hvilka icke till fullo betäckts af den nytta, vi haft

genom exporten af trävaror från Norrland. Jag läste nyligen i en berättelse från Norrland, att under sistlidet är blifvit i beslag tagna icke mindre än 50,000 kubbar; och om man nu besinnar, att förmodligen en ganska betydlig del af det olofligt afverkade virket icke blifvit i beslag taget, så kan man väl sluta att de åtgärder, som hittills vidtagits för att stäffa oskicket i Norrland, icke varit tillfyllestgörande och att ytterligare några års uppskof med vidtagande af genomgripande mått och steg kan inverka ganska menligt på förhållandena deruppe. Jag skall anhålla att med ett exempel få belysa, hvartill det kan leda, att lata allmänheten fritt disponera Kronans skogar. Vid 1823 års riksdag beslöto Rikets Ständer försäljning af en kronopark på Öland, men efter icke mer än åtta års förlopp var hela parken sköflad och, der denna fordom funnits, finnes numera endast ett sandfält och om här och der en buske reser sig upp, förstöres, han genast. Denna försäljningsåtgärd bidrog således ingalunda till Ölands förbättring, snarare tvärtom, då genom skogens förstöring lemnades ett friare spelrum för vindarne och den i trakten af kronoparkerna boende befolkningen betogs det tillfälle, den förut haft, att vid behof få utsynt ved. Jag tror således, att hvarje dröjsmål med ordnandet af skogsförvaltningen i Norrland förorsakar landet en ganska stor förlust. Jag tror ock, att vi icke böra invänta initiativ från Regeringen, hvilken, jag är derom fullt öfvertygad, skall göra hvad på den ankommer, för att uppfylla Kammarens önskan i detta hänseende. I afseende på formen för det beslut, Kammararen nu bör fatta, kan jag icke dela Grefve Hamiltons mening eller deras, som önskat väl att motionen måtte bifallas, men icke att man tillika borde begära något anslag. Genom ett sådant beslut blir frågan nemligen icke fullt afgjord; och då grundlagen icke lägger något hinder i vägen, för att Kammararen nu genast anvisar anslag till det åsyftade ändamålet, får jag yrka bifall till det af Herr Almqvist sist framställda förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning klockan 6 eftermiddagen.

Friherre af Ugglas: Under denna diskussion har man särdeles mycket klandrat skogsförordningarne af den 21 December 1865 och den 29 Juni 1866. Författningar, som afse så stora och viktiga ekonomiska förhållanden, äro sannerligen icke lätt utarbetade, och, om man dervid icke alltid genast träffar det rätta, utan ett eller annat missstag kan vara begånget, torde detta dock icke förtjena ett så beskaffadt ogillande, som af en och annan uttalats. Dessutom bör man komma ihåg, att dessa författningar icke tillämpats mer än några få år, hvarföre det torde vara för tidigt att med någon erfarenhet för ögonen öfver dessa lagar bryta stafven. Uti ett afseende hafva dessa författningar bestämdt verkat godt. Genom deras tillämpning och i sammanhang dermed vidtagna åtgärder hafva nemligen just de nu öfverklagade förhållandena kommit till en allmänare kännedom och en sådan kännedom är första villkoret för att erhålla en god och fullständig lagstiftning i ämnet. Åsigtarna uti så viktiga ekonomiska frågor som dessa äro mycket delade och jag tror mig icke gå grannligheten för nära, då jag öppet förklarar, att äfven jag anser åtskilliga stadganden i dessa författningar icke vara fullt ändamålsenliga. Då nu från Första Kammarens sida uttalats den önskan att få full klarhet och reda

i dessa förhållanden, kan jag, som ingenting högre önskar än att så mäste ske, icke motsätta mig en sådan önskan. I ett afseende ber jag att få göra en erinran vid den förste talarens anförande. Han uppgaf nemligen, att den stubböresafgift, som var föreskrifven, innan dessa författningar började tillämpas, uppgick för hvarje träd till mellan 37½—40 öre, men att deremot de nu föreskrifna försäljningarne å auktion icke på långt när lemnat ett så gynnsamt resultat. Detta är sannt, men jag tror dock, att en strängare tillämpning af författningarne och mera insigt och vana vid deras handhafvande skall kunna åstadkomma förhöjning af detta auktionspris; och den förste talaren har sjelf såsom landshöfding visat, att man kan vidtaga åtgärder, hvarigenom priset uppgått till nära likhet med den gamla stubböresafgiften. Jag har med denna upplysning velat mildra det intryck, som den förste talarens yttrande må hafva åstadkommit; och jag förnyar slutligen uttalande af den önskan att den fullständigaste utredning af förhållandena må ega rum; jag anhåller blott att Representationen jemväl må ställa medel till Regeringens förfogande för bestridande af utgifterna i och för denna utredning.

Herr Ros: Sedan chefen för Finans-departementet yttrat sig, har jag icke annat att anföra än att jag, med återopande af hvad jag yttrade, då förevarande motion till Utskottet remitterades, ber att för öfrigt få instämma i bemälda chefs anförande.

Herr Wallenberg: Stats-Utskottet har blifvit klandradt för det Utlåtande, det i denna fråga afgifvit, men den förda diskussionen har för hvar och en, som vill se saken opartiskt, utan tvifvel lagt i dagen rättigheten af hvad Utskottet anfört derom, att meningarne i frågan äro ganska delade, likasom äfven beviset för hvar och en, som icke förut fattat sin åsigt i saken, att Utskottet ej kunnat förfara annorlunda än det gjort. Här har nemligen begärts en förändring i en lag nära på innan den blifvit tillämpad eller åtminstone innan man kommit öfverens om rätta sättet, huru den borde tillämpas, och, såsom det mig synes, äfven på den grund att man icke är belåten med den statsman, som kontrasignerat ifrågavarande författningar. Det sista skälet torde dock ej mycket gälla, likasom man väl i allmänhet icke bör mycket fästa sig vid auktoritetstro. Om den ärade motionären deremot bestämdt uppgifvit, i hvilka hänseenden han önskat få författningarne ändrade, hade frågan på en ginare väg kunnat bringas till ett lyckligt slut; men att genast vilja förändra en hel författning derföre, att man vid dess tillämpning finner åtskilligt vara att deri önska och göra, det tror jag ej vara rätta sättet att vinna hvad man önskar. För öfrigt förefaller det mig besynnerligt, att motionären med den ställning han innehar icke med sina önskningar vändt sig först till Regeringen utan direkte till Riksdagen. Jag tror derjente, att i denna fråga ingått en del elementer, som icke höra hit eller till någon lagstiftning, nemligen agitationer. Den allmänna oviljan har rest sig upp emot en del åtgärder i Norrland och välviljan har sedan tagit hand om frågan med anledning af den nöd, befolkningen i Norrland lidit. Sådana ingredienser i frågan bör man akta sig för att gifva för stort utrymme. För min del har jag naturligtvis ingenting emot att man i denna fråga må få så god lagstiftning

som möjligt; men jag tror det icke vara praktiskt eller snart ledande till det äsyftade ändamålet att nedsätta en komité för frågans utredande. ty på det sättet fördröjer man något resultat i saken. Hvad nu slutligen angår det begärda anslaget, tror jag icke, att vi för formens skull kunna derom direkt och utan återremiss besluta.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag första gången yttrade mig, hade motionären icke framställt det förslag, han nu sednast formulerat, eller begärt någon viss summa för bestridande af utgifterna för komitéens arbeten. Detta föranledde mig att då yrka återremiss, men efter de yttranden, som sedan förekommit, tror jag mig icke vidare böra vidhålla mitt yrkande om återremiss utan anser det mera ändamålsenligt, att Kammarne nu genast fattar beslut, och dervid bestämmer en summa för de nödiga utgifterna, helst frågan, till följd af ett sådant beslut, kommer i det skick att den kan blifva föremål för votering mellan båda Kamrarne, derest de skulle stadna i olika beslut. Om deremot det ifrågasatta anslaget bör sättas så högt, som motionären begärt, kan vara temligen likgiltigt, derest det blir ett förslagsanslag, men jag tror dock att man kunde åtnöja sig med en mindre summa, hvilken jag vågar föreslå till ett belopp af 5.000 R:dr. Den siste talaren ansåg en komité olämplig, emedan frågans lösning derigenom skulle fördröjas. Han må ursägta mig, om jag är af alldeles mot-att tanke. Ju längre man dröjer att taga noggrann kännedom om förhållandena i de nordliga länen, desto mer kommer man att sväfva i okunnighet om hvad som rätteligen bör göras, och desto lättare utsätter man sig för faran att begå sådana misstag, som gjorts i de sist utfärdade författningarne.

Då, enligt mitt förmenande, jägeribetjeningen i de norra orterna för närvarande ega så ofullständig kännedom om skogs-tillgången derstädes, att de troligen på de flesta ställen, ej äro i tillfälle att med säkerhet bedöma den afverkning, som med skogens bestånd kan ega rum, väntar jag af den föreslagna komitéens verksamhet icke blott, såsom en af de föregående talarne, att den olofliga skogsafverkningen i Norrland må stäffas utan äfven och företrädesvis att Staten må af sina skogar derstädes hafva all den fördel, som deraf skäligen må kunna väntas, på samma gång, som innevånarne beredas tillfälle till laglig och ökad förtjenst, hvarigenom den allmänna välmågan kan befordras.

Grefve Hamilton: Då jag förra gången hade ordet, yrkade jag bifall till motionärens i dag gjorda framställning med uteslutande dock af den del deraf, som rörde frågan om anslaget. Detta mitt yrkande grundade sig derpå, att Kongl. Maj:t vid många andra tillfällen på Representationens derom framställda begäran nedsatt komitéer, utan att anslag för bestridande af kostnaden för komitéernas arbeten af Representationen tillika anvisats. Det är ock klart, att, om Riksdagen begärt tillsättning af en komité, den ock får betala de kostnader, som för ändamålet erfordras. Sedan emellertid chefen för Finansdepartementet förklarar sig anse önskvärdt, att ett anslag för ändamålet anvisades, vill jag icke motsätta mig detta. Hvad åter beloppet angår, är det, då anslaget är ett förslagsanslag, likgiltigt, om det sättes högre eller lägre, och jag är öfvertygad, att denna Kammar icke skall undandraga sig att bevilja

hvad som för saken är nödigt, då sällan några för en komitées arbeten hafda utgifter kunnat användas bättre än de, som nu skulle komma i fråga. Jag afstår derföre från mitt yrkande om återremiss; och om jag ändock icke instämmer med motionären, så är det icke för sjelfva siffrans skull, hvilken jag anser vara ligkiltig, utan emedan jag anser, det Riksdagen med anvisande af det lägre beloppet bör uttrycka, att Riksdagen icke fäster vikt vid att komiterade äro många utan att de äro sakkunniga. Jag tror nemligen det vara synnerligen angeläget att i komitéen insättas endast personer, som väl förstå sin sak och med fullt allvar deltaga i utredningen af frågan. Derföre förenar jag mig med Grefve Mörner i hans yrkande.

Grefve Sparre, Eric: En ledamot i Utskottet har mot motionärens förslag anmärkt, att Representationen så ofta anhåller hos Regeringen att komitéer måtte nedsättas. Det är sannt. Men om man frågar, huruvida denna sak är af den beskaffenhet och det allmänna intresse, att Representationen derom bör göra framställning, då tvekar jag icke ett ögonblick att dertill svara ja. Allt sedan jag börjat deltaga i Representationens förhandlingar, har frågan om de Norrländska skogarne, om afvittringsverket och dermed sammanhängande saker städse utgjort föremål för Representationens verksamhet, och det kan ej nekas, att sednaste tidens tilldragelser spännt intresset i detta hänseende; och just det allmänna intresset för frågan gör, att nationen har grundade anspråk att få densamma grundligt behandlad, likasom jag tror, att mången, som nu med oro betraktar dessa förhållanden, skulle känna sig tillfredsställd, derest en komité tillsattes. Tillförene synes frågan om de Norrländska skogarnes behandling och om afvittringsverket hafva behandlats af män, som icke egt tillräcklig och önskvärd special- och lokalkännedom, hvilket föranledt de misstag, som tid efter annan i detta hänseende blifvit begångna, till hvilka jag räknar äfven det att till nybyggen fördelats 2,500 å 4,000 tunnland på mantalet, och å hvilka nybyggesinnehafvaren ansett sig hafva rätt att devastera skogen. Det ena med det andra synes mig bevisa, att lagstiftningen i detta afseende behöfver en revision. Lätom oss derföre icke med ligkiltighet lägga motionen till handlingarne, utan frambärom till Regeringen vår önskan, att saken måtte grundligen undersökas, och öfverlemnad åt densamma att i saken besluta vidare åtgärder. Jag instämmer derföre med motionären i hufvudsyftet af hans motion, men tror i likhet med Grefve Mörner att anslaget för bestridande af utgifterna i och för komitéens arbeten kan nedsättas till 5,000 R.dr.

Herr von Koch: För den händelse den föreslagna komitéen skulle komma till stånd och sålunda en närmare undersökning af förhållandena med de Norrländska skogarne företagas, tager jag mig friheten yttra några ord, som med dessa frågor stå i sammanhang. Alltsedan min första embetsresa i Norrland år 1850 har jag haft den öfvertygelsen att man der gått till väga efter ett alldeles falskt system, såvida man har för afsigt att bevåra våra skogar derstädes. Man trodde att, om man fördelade skogen bland hemmansegarne och nybyggarne, detta skulle vara till nytta och befördra skogarnes värd. Denna åsigt bör-

jade först tillämpas i Tyskland och öfverfördes derifrån till Sverige, men i Tyskland kom man snart till den erfarenhet att denna skogens fördelning ledde till dess devastering, hvarföre ock systemet der öfvergafs. Afvittringsväsendet tror jag icke är bygd på rigtiga grunder. Jag har föreställt mig, att det borde gå så till, att all odlingsbar mark afvittrades, men att deremot skogen blefve odelad, med rättighet för delegare, att efter sina andelar erhålla lott i den afkomst skogen i mån af återväxt kan utan försämring lemna. Säsom det nu tillgår, kan icke någon ordentlig tillsyn öfver skogarne ifrågakomma; och jag för min del tror, att man får tillskrifva författningarne rörande afvittringsverket mer än något annat den devastering af skogarne i Norrland, hvaröfver man nu så mycket klagar. Om deremot det ordnades, på sätt jag antydt, skulle bonden, jemte det han värdade sig om skogens bestånd, sköta jordbruk, och sedlighet och ordning kunde åter blifva rådande i Norrland.

Herr Almqvist: Jag har anhållit om ordet endast med anledning af en talares yttrande att det varit bättre, om jag inkommit med bestämda förslag till förändringar uti ifrågavarande författningar än att, på sätt som skett, anhålla om nedsättande af en komité för frågans utredande. Men jag kan icke instämma i denna åsigt. Norrland omfattar så vidsträckta trakter, som äro med hvarandra så olika, att den erfarenhet, som vinnes inom ett län, icke är tillräcklig för att kunna med sakkännedom bedöma en del förhållanden inom de öfriga länen. Detta är ett skäl, hvarföre det icke varit lämpligt att ingå till Kongl. Maj:t med begäran, det vissa punkter i författningarne måtte ändras. Dessutom stå de särskilda författningar, som afse skogshushållningen, i den beröring och det sammanhang med hvarandra, att man, om man vill hafva någon enhet, icke kan ändra något i den ena utan att tillika företaga ändringar i den andra. Samme talare antydde tillika, att jag ej uppgifvit speciela fakta till stöd för min åsigt om behöfligheten af nämnda författningars revision. Då jag första gången hade ordet, uppgaf jag en del förhållanden, hvilka enligt de fleste talares utsago utgöra tillfyllestgörande bevis i detta hänseende. Men om han önskar få ytterligare fakta, vill jag bland många andra anföra ett. Jag har af alla sägverksegare i Westerbottens län infordrat uppgift om antalet af de träd, som under sistlidet är vid sägarne i nämnda län försågats. Sedan jag fått den uppgiften, sökte jag skaffa mig upplysning på huru många träd afverkats på de enskilda personer tillhöriga skogar och huru många utsynats och utstämplat från kronoskogarne. Det visade sig då, att förbrukningen af träd under nämnda år i Westerbottens län uppgått till 1,159,000 stycken träd. Af dessa beräknades på kronoskogarne hafva fälts 389,000, hvaremot de öfriga tagits från enskildes skatte- och rekognitionsskogar. Om nu af dessa 389,000 träd, efter beräkning af hvad i medeltal under fem år utstämplas, antages hafva utstämplat 94,861 träd, samt det iakttages att under sagda år tagits i beslag 33,863 träd, så skulle 260,276 träd hafva under detta år på Kronans skogar afverkats och Kronan afhändts, hvilket med beräkning af endast 35 öre per träd, gör en förlust för Kronan af nära 100,000 R:dr.

Då jag nu har ordet, vill jag endast tillägga, att jag, med frånträdande

af mitt förra yrkande, förenar mig med Grefve Mörner i hans förslag, att anslaget för bestridandet af kostnaden för den af mig föreslagna komitéens arbeten måtte bestämmas till 5,000 R:dr R:mt.

Friherre Sprengtporten: Jag ber att få betyga de juridiskt bildade ledamöter af Kammaren, som yttrat sig i frågan, min tacksamhet för det de uttalat ett ord, som jag många gånger hade önskat utsäga, ehuru jag afhållits derifrån af en viss grannligheten att icke fördjupa mig i juridiska frågor: att nemligen sjelfva grunden och ursprunget till de missförhållanden i de nordliga provinserna, som man nu så allmänt beklagar, böra sökas i ett felaktigt afvittringssystem, som ostördt fått fortgå under en lång följd af år och med dryga kostnader för Staten. Det är ock med tillfredsställelse jag finner, att motionärens förslag har den omfattning, att, om en komité kommer att nedsättas, den äfven måste befatta sig med afvittringsförfattningarne, hvarförutan arbetet utan tvivel skulle bli i hög grad ofullständigt och otillfredsställande. Då jag hört flere talare yrka på bifall till motionen, afstår jag från min förra anhållan om återremiss och instämmer i begäran att motionen måtte bifallas.

Herr Schartau: Fastän jag anser det icke formenligt att omedelbart besluta om anslag, utan att Utskottet lemnat någon vägledning, vill jag dock, för att icke splittra meningarne, återtaga mitt yrkande om återremiss, och förenar mig i anhållan om bifall till det af Grefve Mörner framställda förslag.

Friherre Raab. Adam: Jag har begärt ordet endast för att förklara, att då jag hört flere talare yrka på att anslaget måtte bestämmas till 5,000 R:dr, vill jag, för att icke splittra meningarne, förena mig om denna summa, och afstår således från min förra begäran om proposition på anslag af 10,000 R:dr.

Herr Odelberg: Äfven jag har begärt ordet endast för att, då motionären modifierat sitt förslag och förenat sig i Grefve Mörners framställning, anhålla att deruti få instämma.

Friherre Tersmeden: Oaktadt jag anser, att Riksdagen icke borde bestämma något anslag för denna sak, vill jag dock, då så många talare yrkat på ett sådant, förena mig med dem, som anse ett förslagsanslag af 5,000 R:dr böra beviljas.

Herr Arrhenius: Äfven jag afstår från mitt förra yrkande om ett anslag af 10,000 R:dr och ber att få förena mig i det af Grefve Mörner framställda förslag.

Friherre Raab. Carl: Jag afstår likaledes från mitt förra yrkande och förenar mig i anhållan om bifall till Grefve Mörners förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till

Utskottets förevarande hemställan och dels att Kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen med den förändring, att de i slutet förekommande orden: *behöfliga medel* utbyttes emot orden: *ett förslagsanslag å 5.000 R:dr*; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till motionen med ofvansagda förändring, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

11:te punkten.

Herr Schartau: Då vi alla måste vara ense derom, att vi i vårt land behöfva uppleta och använda alla möjliga tillgångar och utvägar, för att stå emot de svårigheter, som ofta föranledas af brist på medel till vårt uppehälle, så anser jag att det vore en väl använd summa, som ansloges för försök till odling af den s. k. cembratallen. Man kan visserligen, om man vill undvika en sak, hitta på skäl dertill, och detta har Utskottet äfven gjort. Jag säger icke detta som en förebräelse mot Utskottet, ty jag vet väl att detta Utskott, då de stora skälen brista, måste vara beredt på de små, för att hålla tillbaka de många enskilda motionerna om anslag. Men då förevarande motion icke har något enskildt syfte, utan är af en mera allmän karaktär, bör man icke afhålla sig från bifall dertill af andra än stora skäl, och några sådana förefinnas icke här. Att hushållningssällskapen eller landstingen i de norra länen skulle med sina små tillgångar här träda emellan, tror jag är för mycket begärdt; Staten sjelf måste taga denna angelägenhet om hand. Man kan hysa sina tvifvel om huruvida detta trädslag här i vårt land kan ernå den växtlighet, som fordras för att deraf få den afsedda frukten; men härom kan man icke få visshet utan att anställa försök. De som för 100 år sedan, i fråga om potatisens införande, på samma sätt ansågo det vara en dårskap, skulle häpna öfver sin tveksamhet, om de kunde se hvilken nytta alla landets innevånare nu hafva af denna växt. Jag vet visserligen att detta trädslag icke kan jämföras med potatisen; men om det också endast i någon ringa mån bidrager att fylla ett trän-gande behof, så är ju redan mycket vunnet. Jag hemställer om icke Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla motionen.

Grefve af Ugglas: Den siste värde talaren framlade såsom skäl för anslaget beviljande, att detta skulle vara en fråga af allmännyttig beskaffenhet och att landstingen borde behandla endast sådana af en mera enskild natur. Jag tror att han i afscende på denna frågas beskaffenhet misstagit sig. Läser man den utgifna broschyren om cembratallen, så står der, att odling af detta trädslag är lämplig endast för vissa delar af landet, nemligen den nordligaste. Det fordras en kall, nästan siberisk temperatur, och redan i trakten af Petersburg lemnar trädet icke de födoämnen, som afses. Då det således endast är fråga om några vissa landsdelar, men denna sak för dem är af stor vikt, skulle det förvåna mig, om icke innevånarne der ansågo sig böra göra den ringa uppoffring, som för plantering af detta träd skulle erfordras.

Här är endast fråga om 1,000 R:dr och jag tror, att om några enskilda personer åtog sig saken, dessa medel skulle kunna åstadkommas utan menigheternas samverkan. Med afseende derpå att landstingen enligt min åsigt hafva att bevaka sådana frågor, tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Carl: Då jag icke har mig bekant att Landbruksakademien har några medel att experimentera med i detta afseende, anser jag att det vore lämpligt bereda den utvägar dertill. Man har sagt, att landstingen borde taga initiativet i denna fråga; men det är icke landstingen, utan hushållningssällskapen, som taga sina ingifvelser från Landbruksakademien. Det lilla beloppet 1,000 R:dr må vi väl bevilja om det kunde vara till nytta i detta afseende. Jag tillåter mig därför att förena mig i den af Herr Schartau gjorda framställning om bifall till motionen och afslag ä Utskottets hemställan.

Herr Säve: Hvar och en har hört omtalas huru, då man först planterade potatis i vårt land, detta mötte stort motstånd hos allmänheten, som icke ville göra några nya försök, utan ville fortfara att odla och äta sina rofvor och kålrötter, som då gäfvo god afkastning. Det hindrade emellertid icke, att åtskilliga landshöfdingar och andra omtänksamma män ville göra ett försök med den efter deras tanke nyttiga plantan, och särskildt hafva Landshöfdingarne Segebaden på Gotland och Friherre Örnköld i Hernösand gjort sig förtjente af sina länsinnevänares kärlek och tacksamhet genom att införa bruket af denna frukt. Nu kan det väl hända att frukten af cembratallen icke blir dermed jemförlig; men att den likväl i trakter, der skördarne äro så ovissa och ofta frysa bort, kan blifva ett nyttigt nödbröd och bättre än det man hittills gifvit anvisning på, det torde för den, som något känner till detta träd, vara klart och tydligt. Det kan anföras deremot, att det frö, som nu nedlägges i jorden, icke kan bära frukt förr än efter 25 eller 30 år, och att det alltså vore ett alltför långväga försök att åstadkomma den hjälp, som är afsedd. Men det är sagdt, att då det gäller frågan att tjena efterkommande, bör man icke se på ären, och jag tror, att det skulle vara en stor tillfredsställelse att kunna bereda ett ämne till uppehälle för trakter, der sådant ofta saknas. Utskottet har gjort en hänvisning till hushållningssällskapen och landstingen, såsom de der skulle vara i bättre tillfälle att undersöka saken och sprida kännedomen derom inom sina orter. Jag tror icke, att man kan anse Representationen bidra till företagets framgång derigenom att den kastar bestyret derom på länsstyrelserna. Enligt min åsigt borde det vara en stor glädje för Kamrarna, om de, genom en hemställan till Regeringen om försök i denna väg och genom anvisande af de ringa medel, som dertill behöfvast, kunde bereda sina efterkommande i dessa landsorter ett så viktigt brödamne. Jag anhåller, att Kamraren icke ville förbise vigten af denna sak, som i framtiden kan bringa mycken välsignelse; och jag tillstyrker det gjorda förslaget om 1,000 R:drs ställande till Kongl. Maj:ts disposition för detta ändamål.

Friherre af Ugglas: Motionären har begärt, att »Riksdagen vill»

hos Kongl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande för anställande af odlingsförsök med cedertallen på lämpliga ställen i riket och företrädesvis i de nordliga länen, och för bestridande af de kostnader, som dessa försök komma att medföra till Kongl. Maj:ts disposition anvisa ett belopp af minst 1,000 R:dr R:mt». I anledning häraf anhåller jag att få tillkännagifva, att från ett hushållningssällskap, nemligen det i Wermaland, till Kongl. Maj:t inkommit en ansökan i samma syfte, och att Kongl. Maj:t infordrat Landbruks-akademiens yttrande i ämnet. Frågan är således redan föremål för åtgärd från Kongl. Maj:ts sida, och det lilla belopp, som blifvit ifrågasatt såsom anslag, anser jag kunna tillvägabringas af befintliga medel, om det anses behöfligt. Jag tror därför att det åsyftade ändamålet kan vinnas utan Riksdagens medverkan.

Herr Montgomery-Cederhjelm: En talare har under en föregående diskussion fäst uppmärksamheten på skillnaden emellan sådana saker, som höra till Statens ändamål, och de, som borde bestridas af länen, och han ansåg att en utgift af det förra slaget icke borde hänskjutas till dessa sednare. Å andra sidan vill jag varna för att icke länens enskilda utgifter måtte göras till Statens. Dessa 1,000 R:dr är ett så ringa belopp, att för de län, der det ifrågavarande trädslaget kan vara af nytta, är denna utgift af några hundra Riksdaler en småsak. Jag får därför anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Almqvist, Erik Victor: Det synes vara utom all fråga, enligt uppgifterna om denna tall, att den verkligen kan bringas till den utveckling i de nordliga orterna, att odlingen deraf kan blifva af stort gagn i en framtid, och därför är det giltiga skäl, som tala för anställande af försök dermed. Jag hoppas att landstingen och hushållningssällskapen skola taga frågan om hand och till de mindre försök, som i början behöfvas, lemna erforderliga medel, och dessa försök torde därför kunna astadkommas utan anslag från Riksdagens sida. Men det är en annan omständighet, som jag vill påpeka, nemligen att det skulle vara högst lämpligt, om Skogsstyrelsen ville medverka till dessa försök. De kunde då ske icke blott på ett och annat ställe, utan, då denna styrelse har tjenstemän i alla delar af landet, anställas i flera trakter. Det är en stor svårighet att landstingen icke kunna disponera någon lämplig mark härtill, utan anskaffandet häraf måste ske genom öfverenskommelser med enskilda personer, och det beror då på deras skicklighet och omdöme att sköta planteringen, och, om stället vexlar egare, kan det hända att växten mindre väl omhuldas. Om deremot Skogsstyrelsen toge saken om hand och genom sina tjenstemän anställde försök med denna växt, kunde man förvänta större omvärdnad deraf än någon enskild kunde lemna, och till följd deraf ett säkrare resultat. Jag har endast velat uttrycka denna mening, öfvertygad att, då, enligt hvad som blifvit tillkännagifvet, Kongl. Maj:t redan tagit saken om hand, Kongl. Maj:t skall lemna uppdraget härom till de personer, som äro lämpligast.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till

Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan och dels afslag derå samt bifall till den i ämnet väckta motionen; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

12:te, 13:de och 14:de punkterna.

Biföllos.

15:de punkten.

Herr Hazelius: De stora skulder, som theatern under de sista åren åsamkat sig, kunna icke undgå att ådraga sig Riksdagens uppmärksamhet. Stats-Utskottet har uppgifvit, att skulderna vuxit på det sätt, att de sedan 1862 oupphörligt ökat sig; att de 1867 uppgingo till 159,129 R:dr 53 öre, och en ålontidning har fullständigt tagit genom den uppgift, att theaterns skuld för närvarande är 235,000 R:dr. Då skulden således de sista åren stigit med ungefär 76,000 R:dr årligen, kan det vara möjligt, att den under innevarande spelår kommer att uppgå till 300,000 R:dr. Detta hastiga stigande måste antyda något stort och hufvudsakligt fel i förvaltningen. Man kan säga, att denna sak icke rör Riksdagen, då theatern icke är en Statens, utan en Konungens egen tillhörighet, och att Riksdagen således icke har med Konungens egen skuld att göra. Detta är sannt; men då det är att förmoda att theatern, liksom andra obetänksamt sig skuldsättande, icke uppger sin stat förr än i sista stunden, så kan det vara att befara, att en framställning då kommer till Riksdagen om att betala denna skuld. För min del får jag säga, att så länge jag är medlem af denna Kammar, kommer jag visserligen icke att rösta för gäldandet af en så obetänksamt tillkommen skuld. Men då icke alla torde vara lika stränga härutinnan, tror jag det vara skäl, att i tid vidtaga en åtgärd, hvarigenom man ger tillkännan en varning, och tillika en önskan om förändring i hitintills varande system. Dessutom rör skulden så till vida Riksdagen, att då vi gifva ett anslag af 75,000 R:dr till ett godt och stort ändamål, så skulle, om en klok hushållning infördes, det låta tänka sig, att anslaget kunde ned sättas, hvilket ju vore fördelaktigt. Jag tror således, att vi hafva skäl att i denna sak göra en framställning till Regeringen. Det är ett faktum, som är obestriddigt, att en i stora theaterns grannskap varande mindre theater sköttes så under loppet af flera år, att den gjorde sin innehafvare till en förmögen man, utan att han likväl genom dåliga styckens uppförande sökte ockra på en förskänd smak, men tvärtom i allmänhet genom goda stycken vann sin betydliga inkomst. Denna mindre theater inköptes för ej länge sedan af den större, för att hjälpa denna i dess betryck. Jag förmodar, att detta var en förmånlig handel, enär det är känt, att det varit denna mindre, som gjort hvad den kunnat att minska den genom den större theatern åsamkade skulden. Jag vet väl att den större theatern med sin lyriska seon och sitt behof af någon prakt måste till sin natur vara kostsam och icke kan skötas med den besparing, som en mindre dramatisk theater. Detta är

sannt; men alla utgifter måste begränsas af tillgångarne, och äfven i hvad som är dyrt, måste denna regel följas. Det går icke an, att sålunda skuldsätta sig, icke för stora ändamål, som möjligen kunna gifva en framtida vinst, utan skuldsätta sig för de dagliga behofvens fyllande. Ingen förständig går så till väga. Om också Svenska Staten gör så, och nödgas låna för sina dagliga utgifter, så är detta icke något godt exempel att följa. Det är, såsom sades, den lilla theatern, som hjälper den stora. Den sednare liknar, för att låna en bild från Fjerde Hufvudtiteln, en stolt, hjälmprydd, harnesklädd riddare på en prächtig och dyr racehäst, då deremot den mindre är en väl väpnad ryttare på en snabb springare. Denne sednare är mindre dyrbar, gör mera nytta och måste ofta afvända faran från den förra; eller, för att låna en bild från Femte Hufvudtiteln, den större theatern liknar ett stort, kostsammt lineskepp, med granna vimplor, lysande flaggor och präktiga segel; den mindre theatern åter en väl bestyckad oansenligare monitor, som gör mera gagn och skyddar lineskeppet att skjutas i sank. Orsaken till theaterns oerhörda skuldsättning är snart funnen. Den är nemligen att söka i en månghöfudad förvaltningspersonal, med icke tillräckliga göromål, men mer än tillräcklig aflöning; i stora löner åt de lyriska artisterna, i en kostsam balett och framförallt i en stor dekorationslyx, samt i uppsättande af stora lyriska pjäser med en oerhörd kostnad, som aldrig kan med inkomsterna betäckas. Man berömmar sig af att här gifva pjäser, som uppföras med samma och mera lyx än i Paris, och man påstår detta exempelvis vara händelsen med Profeten och Afrikanskan. Jag kan icke anse detta vara en förtjenst, utan tvärtom ett fel. Om en skuldsatt man lever så, att om honom säges, att ingen i Paris kan föra ett yppigare lefnadssätt, så mäktar jag ej inse det berömvärda häruti. Det skulle tvärtom ingalunda vara för oss nedsättande, om man sade att vi icke kunna gifva en opera med samma lyx som i Köpenhamn. Jag är ingen motståndare till en skällig prakt, men det är i alla händelser tillgångarne, som skola begränsa denna prakt, hvilken, utom det att den uppslukar penningar och skuldsätter theatern, äfven har tvänne andra stora fel. Det ena, att den vänjer allmänheten att på theatern se en sådan öfverdrifven prakt, att dess an-pråk derå underhållas och växa, och att den icke är tillfredsställd med mindre än att den bländas. Det andra felet är, att den öfverdrifna praktens drager uppmärksamheten från saken till skenet, hvilket är att försvaga det estetiska intresset och försämra den estetiska smaken. Både jag och många i denna församling hafva på de bästa theatrarne i London, i Berlin och Dresden, på Burgtheatern i Wien, på Theatre français i Paris och på Drurylane i London sett litteraturens mästerverk uppföras under allmän förtjusning, men med den enklaste utstyrel i afseende på dekorationer och kostymer. Ett exempel från dessa länder att följa vore att söka framkalla nationalpjäser, som hänföra människohjertat, och icke så ofta sådana innehållslösa tomheter, hvilka endast fägna ögat och äro grannlåt och lull-lull för att roa små och stora barn. Det är icke för sådant nationen vill betala sina penningar. Jag vet väl att det icke är den nuvarande styrelsen, som ensam eller ens hufvudsakligen bär skulden för theaterns obestånd; den har från tvänne föregångare

gare ärft en stor skuld och sådant är ett tungt arf. Men jag skulle tro, att denne arftagare erhöle ett godt stöd genom en allvarlig varning om att en förändring borde inträda. Hvar och en, som står i spetsen för en förvaltning, der missbruk inrotat sig, behöfver ett stöd utifrån, för att tillvägabrinda förändringar, hvilka oftast strida emot de enskildes intressen, och hvilka vid en så stor personal äro ganska mäktiga. Jag önskade derföre att få förstärka några uttryck i den föreslagna skrifvelsen. Utskottet hemställer, »att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta tillse, huruvida icke åtgärder kunna vidtagas», m. m. Det låter som om det vore tvifvel om, huruvida det vore möjligt att vidtaga sådana åtgärder. Då jag anser det alltid vara möjligt att inskränka sig efter tillgångarne, önskar jag, att det i skrifvelsen måtte få heta: »det Kongl. Maj:t *täcktes låta vidtaga åtgärder*, hvarigenom», m. m. Jag tror att det vore ett stöd äfven för Konungen, ty det är hans anstalt; han tillsätter chefen, icke i Stats-Rådet, utan befattningen är en hofbeställning. Det vore således ett stöd äfven för Konungen vid utfärdandet af en bestämd befallning om åtgärders vidtagande.

Detta om den finansiella eller penningefrågan. Jag kommer nu till den estetiska och fosterländska sidan af saken. Äfven denna är icke ny. Redan för mer än 40 år sedan hördes på Riddarhuset den snillrike Grefve Gustaf Lagerbjelke, och efter honom hans efterträdare, hvilka hade stämna der, Friherrarne Akerhjelm, Hamilton och Bonde, lägga vikt på theaterns estetiska sida. Alla försvarade de understödet för theatern, i ändamål att iståndsätta den, att kunna vara en estetiskt och fosterländskt bildande konstanstalt, samt att icke behöfva vara beroende af en sämre smak, utan tvärtom kunna bilda denna. De gjorde det med lysande ord och vackra tankar; men de kunde dock icke vinna mycket i afseende på anslaget ökande. Detta var förbehållet en annan man, som sedan föll ett offer för en usel press och som nödgades på andra sidan hafvet söka sig en tillflykt. Hvarifrån han till följd af det svåra klimatet hemkom säsom krympling. Han förtjenar det sena erkännandet, att det var han, som understödd af en bättre press, tillvann sig af den tidens Ständer det nuvarande betydliga anslaget för theatern. Liksom förut fästades äfven nu vikt vid, att detta bidrag lemnades, på det theatern skulle säsom konstanstalt aldrig behöfva sjunka att söka inkomster från det låga. Anslaget beviljades icke utan motstånd, och gick igenom med en lysande framgång. De löften theaterns styresman då gaf, svekos icke. Han rättvisade förtroendet genom en god förvaltning, goda inrättningar för den sceniska bildningen och goda, klanderfria pjäser. I finansielt afseende är det ett faktum, att, då han lemnade theatern, hade han betalt en del af dess gamla skuld, satt dess ekonomi i skick och efterlemnade en obetydlig skuld. Jag tror att något år theaterns förvaltning till och med lemnade ett öfverskott. Men sedan dess hafva skulderna upphörligt vuxit, men smakens fordringar icke alltid värdats. Jag behöfver icke i denna Kammare utveckla theaterns värde för konsten i allmänhet och för den fosterländska i synnerhet. Utomlands är man angelägen om att theatern skall vara nationel och fosterländsk. Vi hafva en Kongl. theater, men genom vårt anslag tillkännagifva vi vår önskan

att den äfven måtte vara fosterländsk. Detta uttryckes också genom dess öfverskrift »Patriis musis». Åt de fosterländska sänggudinnorna, icke åt de Fransyska, är den egnad. Jag vet nog, att fosterländska dramer icke hastigt växa upp, men jag vet också att de framkallas, om de uppmuntras och eftersökas. En nationel rigtning, om ock ej af någon hög lyftning, slår an vid småteatrarna. Skulle icke den Kongliga kunna höja den? Vi äro alldeles icke utan författare med prisvärda anlag för det nationela. Och vi hafva alltid haft dem. Jag minnes från min barn-dom, med hvilken förtjusning »Gustaf Wasa» emottogs, då theatern åter öppnades, efter att hafva stått mörk och stängd under Gustaf IV Adolfs regering. Det är sannt, att hvad som då slog an icke gör det nu. Andra tider hafva andra fordringar på hvad som skall anslå. Men då smaken förändras, uppstå äfven författare, som kunna tillfredsställa den-samma, och hvilka hafva känsla för scenens nya fordringar. Det är icke likgiltigt för ett folk, om det vet att i dess hufvudstad egnas uppmuntran åt det fosterländska skådespelet. Allmänheten från landsorten kommer hit under den vackra årstiden, icke blott för att fägna sina ögon. Om det blott är en rättvisa att erkänna de berömvärda bemödanden den nuvarande theaterstyrelsen gör, för att medelst sängen genom örat tala till hjertat, kunde man äfven önska, att mera ofta genom dramt talades till själens djup. Det är för det upphöjda i konsten som anslaget gifves. Om det vore theaterns ändamål, att roa Stockholms allmänhet och slå an på en mindre nogräknad parkett, må man då hos Stockholms stadsfullmäktige begära det nödiga bidraget eller, om de icke vilja lemna något, genom ökade biljettpriiser söka åstadkomma jemnvigt mellan inkomster och utgifter. Ty det kan icke nekas, att det för rikets alla andra delar, som lemna bidrag till theatern, är af vigt att den är en medelpunkt för den fosterländska, icke blott lyriska konsten, hvilket den otvifvelaktigt redan är, utan äfven för den dramatiska.

Jag önskade derföre att något förstärka äfven det sista uttrycket i den föreslagna skrifvelsen. Detta lyder enligt Utskottets förslag: »utan att de estetiska intressen denna konstanstalt har att bevaka varda förbisedda». Jag ber att få föreslå, att dessa ordalag sälunda förändrades, att det komme att heta: »med iakttagande af att de estetiska och fosterländska intressen, denna konstanstalt har att bevaka, icke varda förbisedda». Det förslag, jag sälunda, såsom det vilkor jag önskade fästa vid det begärda anslagets beviljande, vågar underställa Kammarens finansiela, estetiska och fosterländska omdöme och å hvilket jag anhåller om proposition, skulle alltså komma att lyda sälunda: »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtagna åtgärder, hvarigenom theaterns utgifter må bringas i öfverensstämmelse med de påräkneliga inkomsterna, med iakttagande af att de estetiska och fosterländska intressen, denna konstanstalt har att bevaka, icke varda förbisedda».

Herr Beckman: Min afsigt är icke att med hänsyn till anslagets belopp yrka någon förändring i det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag älskar icke att bereda eller öka förlägenheter och tror icke detta vara i föreliggande fall af pligten påkalladt. I denna allvarliga fråga

synes den ekonomiska sidan vara den mindre viktiga i jemförelse med de vilkor, som förknippas med anslaget fortfarande.

Att nu indraga detta anslag, skulle utan tvifvel vara detsamma som att nog oförberedt fräntaga mången obemedlad den arbetsförtjenst, ja det lifsuppehälle, han hittills egt och icke utan allt skäl trott sig vidare kunna påräkna.

Men äfven andra viktiga grunder synas mig tala mot en sådan åtgärd.

Konsten är icke mindre än vetenskapen berättigad att ega det allmännas deltagande. Att det i sanning sköna framställes och gör sig gällande, är icke blott en nödvändig följd af ett sannt kulturlif hos ett folk, utan ock af obestriddlig vikt för bevarande och främjande af detta lif.

Konsten kan visserligen hvarken ersätta eller framkalla religion och sedlighet, men hon kan och bör samverka med båda genom att framställa det goda och det sanna i äskädlighet och skönhet.

Dramatiska konsten delar med all skön konst denna höga bestämelse. Jag kan icke instämma med de många af mig eljest högt värderade personligheter, hvilka fränkänna denna konst allt värde, ja betrakta henne rent af såsom i och för sig sjelf skadlig. Fastmera synes hon mig ämnad att i sig liksom samla strålarne och kraften af all annan konst och därför mäktigare än någon annan verka för konstens höga ändamål.

Men just därför är skadan desto mera frätande, ansvaret desto tyngre, om denna konst missbrukas. Sådant sker otvifvelaktigt, då hon förnedras till en tjenarinna åt de sinnliga lustarne eller till ett medel för låga njutningar, oädla nöjen och berusande förströelser.

Ansvaret för ett sådant missbruk blifver desto tyngre, som dramatiska konstens förnämligaste framställningsmedel är ingenting ringare än sjelfva den menskliga personligheten. Här om någonsin måste konstens förnedring hafva till sin nästan oundgängliga följd konstnärens, derest den icke af denna är en frukt. Jag befarar, att äfven hos oss mången fallit ett beklagansvärdt offer för en dylik konstens förirring.

Man torde knappast med skäl kunna bestrida, att äfven under sednare tider den institution, om hvilken nu är fråga, ådagalagt en otvetydig benägenhet för ofvanberörda missrigtning och derigenom räkat i fara att allt mera framstå såsom en plantskola för sedlig förskämning i stället för ädel, sann bildning.

Må vara att den, såsom det vill synas, förtviflade affärsställningen inneburit en svår frestelse att ockra på allmänhetens dåliga lidelser. Försvaras kan i alla händelser icke ett sådant förfarande. Måhända kan med rätta sättas i fråga, huruvida icke missrigtningen i vissa delar varit äfven ekonomiskt förderflig. Så torde åtminstone vara fallet med den nog öfverdrifna lyx, hvilken synes hafva framträdt i sjelfva apparaten — en lyx, hvilken påkallas af det förkastliga njutningsbegäret, men icke af konstens egen uppgift, under det den synes fullkomligt oförenlig åtminstone med en af de betydelsefulla pligter, till hvilka äfven en dylik institution, helst i ett fattigt land, bör känna sig bunden. Uppenbart synes, att statsmagterna ådraga sig en svår skuld, derest de icke, i hvad på dem ankommer, söka att motverka en dylik missrigtning. För Riksdagen erbjuder sig i behandlingen af denna fråga ett tillfälle till helso-

sam inverkan. Visserligen är det sannt, att Riksdagen hvarken kan eller bör i det enskilda bestämma sättet för användningen af de medel, den beviljar. Men otvifvelaktigt är den icke blott berättigad utan förpligtad att i sitt beslut om fortfarande understöd inlägga ett ogillande af i ögonen fallande missbruk. Det är ett sådant ogillande jag önskade få uttaladt af Riksdagen, och hvilket jag i alla händelser känner mig för egen del förpligtad att uttala.

Den ekonomiska sidan af saken är, jag upprepar det, enligt mitt omdöme af underordnad vikt i jämförelse med frågan om theaters ända-målsenliga verksamhet. Jag ville uttrycka detta åtminstone derigenom, att frågan om ekonomien sättes i andra rummet.

Vidare är det intresse, theaterinstitutionen har att afse, icke ett ensidigt estetiskt, åtminstone icke i den ytliga bemärkelse, man alltför lätt fäster vid uttrycket estetisk. Af båda dessa skäl finner jag mig icke rätt beläten med Utskottets förslag till skrifvelse. Heldre skulle jag ansluta mig till det, hvilket den förste talaren framställt. Emellertid anser jag mig förpligtad att vördsamt begära proposition å det, hvilket synes mig riktigast, eller att Riksdagen i underdänig skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta tillse, att i afseende på den Kongl. theaters styrelse och förvaltning åtgärder vidtagas, hvarigenom dels nämnda konstanstalt må komma att trognare än hittills verka för det höga och samhällsviktiga intresse, den har att bevaka, dels denna anstalts utgifter må bringas i närmare öfverensstämmelse med dess påräkneliga inkomster.

Grefve Hamilton, Henning: Efter de tvänne yttranden, som i denna fråga redan äro afgifna, kan icke mycket återstå att tillägga; men jag har icke kunnat underlåta att lemna äfven mitt bidrag till de röster, som höjts för att klandra det sätt, hvarpå den Kongl. theatern skötes. Det är visserligen en Kongl. theater; men det är på samma gång en theater, till hvilken Representationen årligen lemnar ett stort anslag, och Representationen kan då hafva anspråk, att den handhafves på ett sätt, som motsvarar dess ändamål.

Det har redan blifvit sagdt, att theaters skulder ökats år från år. Jag medger, att detta icke uteslutande är den nuvarande theaterdirektörens fel, ty då han öfvertog förvaltningen af theatern, var den redan belastad med en stor skuldsumma. Vår Svenska allmänhet är icke så theaterlysten, som den stora allmänheten i andra länder, och det hör till undantagen, att hos oss de mindre bemedlade oftare besöka theatrarne; men det är dock mängden af besökande, som skall gifva inkomst åt en sådan institution. Det finnes ytterligare en olägenhet, som den nuvarande direktionen har svårt att afhjelpa, och det är, att den stora theatern är mycket oändamålsenligt byggd i det hänseende, att den rymmer så litet antal åskådare, att, utan prisens höjande, kostnaderna svårligen kunna betäckas.

Hade man använt en del af de summor, som på annat sätt förslö-sats på theatern, till att ombygga och utvidga theatersalongen och derigenom beredt flera platser till lägre priser för den stora allmänheten, så tror jag, att theaters ekonomiska ställning varit bättre än den nu är. Om det nu, då skulderna stiga till 200,000 R:dr. är möjligt att göra en sådan förändring, lemnar jag derhän. Emellertid utgöra alla dessa

omständigheter för mig ett skäl till erkännandet, att den nuvarande styrelsen icke ensam är skulden till den närvarande beklagliga ställningen i theaterns affärer.

Men om den ock icke ensam bär skulden härtill, kan man dock äfven ur ekonomisk synpunkt mot densamma framställa, efter min förmening, giltiga anmärkningar. En sådan är redan gjord mot den stora lyxen i dekorationer. En sådan anmärkning skulle dock icke för mig hafva så stor betydelse, om denna lyx endast hade inflytande på kassan; men den har ett förderligt inflytande just med afseende på de högre intressen, som theatern har att bevaka, nemligen ur konstens synpunkt. Den, som för närvarande besöker theatrarne i Paris, får höra en allmän klagan deröfver, att lusten att skåda präktiga dekorationer undanträngt den njutning, allmänheten förr sökt förskaffa sig genom att se och ähöra ett skönt skådespel. Det har blifvit ett begär att hafva något för ögonen, att öfverbjuda hvarandra i grannlät; och åskådaren går derifrån med samma känsla, som om han endast sett ett fyrverkeri. Det är således efter min mening icke blott i ekonomiskt hänseende utan fastmer ur konstens synpunkt en felaktig väg, på hvilken den Kongl. theatern har inträdt, och långt ifrån att anse något berömligt ligga deri, att en opera kan här gifvas med större prakt än i Paris, synes mig detta vitsord snarare innefatta ett klander mot theaterstyrelsen.

Annå värre är, om dekorationerna icke blott undanskymma den dramatiska konsten, utan äfven användas för att uppbära pjäser, som i hög grad äro sårande för den allmänna sedlighetskänslan. Jag har icke sett någon af de pjäser, som i detta fall väckt största uppmärksamhet eller ogillande; men jag vill anföra något som bevis på, huru de i allmänhet bedömas. Då den sista af dessa pjäser hade gifvits första fruntimmer, hade jag för afsigt att gå och se den i sällskap med några fruntimmer. Jag tillfrågade en af mina bekanta, som i parentes sagdt icke brukar vara allt för nogräknad i den vägen, om man kunde gå dit i sällskap med anständiga fruntimmer. Han svarade då: »är pjesen sådan, som jag såg den, bör ett fruntimmer, som har anspråk på att kallas anständigt, icke se den. Har man åter tagit bort det mest anstötliga, så är den i öfrigt så dum, att man derför icke kan gå dit». Var detta omdöme träffande, visar det tydligt, att det endast varit det osedliga, det anstötliga, som kunnat hålla pjesen uppe. En Kongl. theaterdirektion, som så vanvårdar theaterns intressen, har i sanning förtjent att höra ett skarpt ogillande uttalas.

Hvad nu sjelfva anslagsfrågan beträffar, så är det klart, att, lika litet som man kan neka anslag till skolor och andra kulturanstalter, derför att de för tillfället mindre väl motsvara sitt ändamål, lika litet är det min mening att yrka på indragandet af det anslag, som nu är den Kongl. theatern beviljad. Jag har härmed blott velat uttrycka mitt ogillande af det sätt, hvarpå denna theaters både högre och lägre intressen värdas. Jag skulle egentligen ej hafva något emot att förena mig i den skrifvelse, hvaruti uttryckes den önskan, att icke blott de estetiska intressena må tillgodoses, utan äfven att ej sådana skådespel, som äro för den allmänna sedligheten stötande, må uppföras å den Kongl. theatern; men då detta torde vara för mycket sagdt af Representationen, föredrager

jag att förena mig i ordalydelsen af den af Herr Hazelius föreslagna skrifvelsen.

Herr Thorburn: Jag får till en början prostera mot yttrandet, att theatern skulle vara en kulturanstalt, jemförlig med skolor och andra inrättningar i den vägen. Jag erkänner, att theatraliska föreställningar skulle så kunna organiseras att de blefve bildande. Men äfven då blefve det egentligen för en klass som har råd att bekosta sin egen uppfostran — och vore ett ganska dyrbart sätt att meddela upplysning — hvilket vore oklokt i närvarande svåra tider begagna, då billigare stå oss till buds.

Ehuru erkännande att theatern kunde blifva bildande, anser jag ej att man kan för närvarande anse den som sådan, utan efter mitt sätt att se saken är för närvarande nöjet der hufvudändamålet, och då jag under nuvarande betryckta förhållanden icke anser oss hafva råd att depensera 75,000 R:dr på våra nöjen, äfven om de vore förädlande, så skulle jag helst önska en indragning af hela detta anslag. Jag tror äfven, att om denna summa nu först blifvit begärd som ett nytt anslag, hade Representationen ej beviljat den. Vi måste anse detta anslag som ett arf från förgångna tider, och därför kanske det blir svårt att på en gång indraga detsamma. Men någon minskning i anslaget skulle jag önska för att antyda, att Representationen framdeles önskar att hela anslaget skall utgå, och komme ett sådant beslut kraftigt bidra att hindra theaterns på sednare tider ständigt växande skuldsättning.

Önskligt vore om Första Kammaren bidroge till ett sådant beslut, då dess ledamöter troligen oftare än mängen annan få njuta af theatern — åtminstone oftare än den fattiga befolkningen på landsbygden, som i år endast med stor uppoffring kan fullgöra sina bidrag till theatern i hufvudstaden.

Jag vill således icke föreslå detta, men yrkar i stället, att det ned-sättes från 75,000 till 60,000 R:dr.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Det har alltid förefallit mig högt förunderligt, att denna theater icke kan ställas så, att affärerna gå ihop. Denna theater disponerar det betydliga kapitalvärde, som ligger i hus och dekorationer, har en hyresinkomst af 24,000 R:dr, ett årligt anslag af 75,000 R:dr från Representationen och 86,000 R:dr från hofvet, eller summa 185,000 R:dr, och säljer dessutom biljetter för högst betydliga summor. Med dessa inkomster borde väl kunna ställas så, att debet och kredit ginge ihop, och det måste vara ganska egna omständigheter, som göra att så icke är förhållandet. Ehuru vi anse, att det är möjligt och bör ske att rätta utgifterna efter inkomsterna, så tror jag därför icke, att vi böra aflåta någon skrifvelse härom till Kongl. Maj:t. Theaterns affärer höra till Konungens enskilda angelägenheter, och därför vore att aflåta en sådan skrifvelse detsamma som att anhålla, att Konungen icke sjelf må sätta sig i skuld; hvilket synes mig högst olämpligt. Jag får således motsätta mig en sådan skrifvelses afsändande i hvad theaterns ekonomi beträffar, och det så mycket heldre som det på visst sätt kan anses vara att taga på hand, att man i framtiden skall betala skulderna, hvaremot jag på det bestämdaste protesterar. Deremot

yrkar jag bifall till Utskottets framställning angående anslaget bibehållande såsom under närvarande förhållanden behöfligt.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Det är önkligt, att, om man endast betraktar den Kongl. theatern som en konstanstalt, man måste till en viss grad instämma i de ogillande omdömen, som föregående talare fällt öfver det sätt, hvarpå denna bestämmelse uppfylles. Men tager man jemväl i betraktande den ekonomiska sidan af saken, eller att de, som hafva styrelsen af denna anstalt sig anförtrodd, måste se till, att dess inkomster och utgifter, så vidt möjligt är, gå ihop, så torde nyssnämnda stränga dom ej obetydligt kunna mildras. Man bör då finna, att det högre målet, att uppfostra folket och utbilda dess smak, icke får uteslutande utgöra målet för dess verksamhet. Möjligen skulle det lyckas att så utbilda smaken, att endast rent esthetiska föreställningar kunde gifvas; men dertill fordras efter all anledning en längre tid, och vi skulle vara ruinerade på försöket. Jag tror derföre, att theatern måste rätta sina prestationer, åtminstone till en viss grad, efter allmänhetens smak, och att man icke kan tadla direktionen derför, att den icke uppfyllt allas fordringar. Vår Svenska allmänhet tycker icke om dramer och har afvoghet för den lyriska genren; den har mest smak för den lätta genren eller små komedier. Det är mycket vackert och aktningvärdt att söka uppmuntra den inhemska konsten genom att gifva historiskt fosterländska skådespel, men direktionen kan icke tvinga allmänheten att se dem, utan denna ger sitt votum tillkänna genom att icke komma.

Jag påminner mig, att man för några år sedan gaf skådespelet Sten Sture, som var både vackert och fosterlänskt. Jag var der fjärde gången det gafs och fann en högst fåtalig publik. För några år sedan gaf man Shakspears Henrik den femte. Uppsättningen var utmärkt, lika god som i England, der jag förut sett detta skådespel; men publiken lika fåtalig som förut på Sten Sture. Det är detta förhållande, detta faktiska förhållande, som man icke kan förneka och som icke får förbises. Man må klandra direktionen; men när den på detta sätt icke får inkomster, måste den slå in på en annan väg. Den förste talaren ansåg, att Stockholms stad, som har största nöjet af theatern, borde också lemna anslaget för densamma.

Jag kan icke neka, att jag till en viss grad instämmer i denna åsigt; men vill lika litet yttra mig derom, som om samme talares andra förslag att genom förhöjning af biljettprisen öka inkomsterna, hvilken åtgärd torde blifva en följd af den af honom föreslagna skrifvelsens afgifvande, och då nu åtskillige talare hafva yrkat bifall till denna skrifvelse, så får äfven jag för min del instämma häri.

Herr Bergstedt: Det finnes ingen fråga i statsregleringen, som är mera egnad att bringa representanten i förlägenhet än frågan om den Kongl. theatern. Hade man att reglera den saken ifrån början, synes den mig ganska enkel. Jag skulle då vilja på Första Hufvudtiteln ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett lämpligt anslag för upprätthållandet af en theater, för att sätta monarken i tillfälle att vid utländska ambassadörers besök och andra högtidliga tillfällen gifva galaföreställningar. Nästan i alla länder har theatern utgjort ett af de emblemer, hvarmed

Konungamagten älskat att omgifva sig. En sådan Kongl. theater borde efter min föreställning vara en opera, så mycket mer som den lyriska scenen utan särskildt understöd i ett land som vårt icke låter uppehålla sig. Den dramatiska scenen deremot ville jag i sådan händelse helt och hållet öfverlemna åt den enskilde företagsamheten.

Såsom problemet nu redan föreligger, är det vida mera svårhandterligt. Man har på theatern det anspråk, att den skall uppfostra publiken till högre smak och vett och anslår därför en summa; men på samma gång finner sig theaterns styrelse befogad att ockra på samma allmänhets lägsta smak, för att få debet och kredit att gå ihop. Hvad nu angår det förra anspråket, så tror jag, att några föregående talare betydligt öfverdrifvit scenens vigt såsom uppfostringsmedel. Den har utan tvifvel haft en sådan uppgift; men dess vigt minskas i samma mån, som människor lära sig läsa innantill. I fordna dagar, då denna sista konst var en sällsynthet, fann man nödvändigt att i bild framställa äfven religionens sanningar, och ännu ser man i katholska länder de s. k. stationerna, en inrättning till att för ögat framställa hufvudmomenterna af passionshistorien. På samma sätt erfordrades den framställande konsten för att göra den stora allmänheten bekant med de dramatiska skaldernas mästerverk. Nu är förhållandet annorlunda, och jag vågar nästan tro, att de mest förfinade sinnen bättre njuta dessa mästerverk genom enslig läsning än genom deras åskådning från scenen. Utan att emellertid förbise den reproducerande konstens värde i och för sig sjelf, synes mig, som jag sade, scenens moraliskt uppfostrande betydelse hafva blifvit betydligt öfverskattad. Vål kan ett vackert och väl uppfördt skådespel utöfva en väckande och välgörande inflytelse på åskådarne; men de höga sedliga och fosterländska ingifvelserne lära väl ändå få ösas ur något djupare källor. Ej heller tror jag, det är fullt så vädligt med scenens demoraliserande inflytande. Vi se ju öfverallt i lifvet slippigheter, som passera oss förbi utan att qvarlemna särdeles intryck, och så torde det väl äfven vara med slippigheten i skådespel, hvarpå exempel förekomma öfverallt, äfven i Shakespears bästa skådespel, så vida nemligen det finns något annat, som är hufvudsaken. Jag ger min fulla aktning åt den ädla harm, hvarmed åtskillige föregående talare karakteriserat cynismen i vissa theaterframställningar, som hos oss tyckas höra till ordningen för dagen, och jag fordrar med dem, att det direkt anstötliga borttages; men stort längre gå just icke mina pretentioner. Att det nationela elementet, för hvars bevarande den större Kongl. theatern ursprungligen är byggd, försvunnit både från scenen och, hvad värre är, från allmänhetens fordringar på densamma, beklagar jag lika mycket som den förste talaren. Det har i sednare tider gjorts några ganska aktningvärdas försök och ej alldeles utan framgång att återväcka sinnet för det historiska skådespelet; men tiden tyckes ej vara rätt gynnsam för arbeten i sådan riktning, och hvad som är säkert är, att denna riktning aldraminst låter sig framkallas genom yttre anordningar och föreskrifter. Andra folk, jemförliga med oss i historiska antecedentier och närvarande jemförelsevisa obemärkthet, älska att i dramatiska bilder återkalla minnet af sin stora forntid. Så t. ex. är det med Holland.

Denna lugna, lilla nation har liksom vi på sin scen Franska vädeviller, men den har utom dem historiska dramer, skildrande deras oför-

gängliga och slutligen segerkrönta strider med Spaniorerne. Vid sådana skådespel är all den namnkunniga Holländska flegman borta, då glöder i blickarne, då ljuder i bifallsropen en hänförelse, som ådagalägger allt annat än glömskan deraf, att äfven de en gång varit en stor nation. Nu äro vi liksom de nedstigna från den historiska storhetens höjder och båda hafva vi ingått i den aktningssvärda men blygsamma borgarklassen af politiska samhällen; men vi äro tystlätnare med våra historiska minnen, åtminstone är det icke theatern, som upplifvar dem. Den förste talaren, som strängt betonat behovet af en nationel dramatisk konst, begagnade en bild för att beteckna de båda Kongl. teatrarnes inbördes ställning. Han liknade den större vid ett präktigt, men gammalmodigt lineskepp, stolt att skåda, men otymligt i manövrering och odugligt till försvar; men den mindre s. k. dramatiska theatern vid ett modernt snabbseglande mindre krigsfartyg, som genom sin smidigare manövrering och sina skarpare skjutvapen betäckte den gamla kamraterns mera sårbara flanker. Jag vill med hans benägna tillåtelse låna en del af hans liknelse, och till tack för länet vill jag vända den andra delen mot honom sjelf. Han har riktigt betecknat den gamla theatern såsom ett något föråldradt, men ännu ståtligt rangskepp, siradt med mångfaldiga vimplar och flaggor och deribland äfven en blågul duk, fastän måhända litet illa medfaren och vädersliten. Men vapenbrodern deremot vill jag för min del heldre likna vid en djerf men skicklig fribytare, seglande under den kosmopolitiska flaggan och rigtande sina små men skarpt reflade kanoner mot det fosterländska skådespelet som dessa slutligen skjuta redlost. Denna theater lever nästan utslutande på lån-gods från de parisiska teatrarna af andra och tredje rangen. Dessa lån-gods äro på det hela oändligen källborgerliga. Personerna, som de framställa, äro »Benoitons-menniskor», fadda typer af en samhällsklass, som icke är den mest tilldragande. Det är den ytliga uppfattningen af den parisiska medelklassen, njutningslystna, penningälskande och konservativa, så länge icke ögonblicket rubbar deras beqväma inkasseringar af räntorna på statens stora skuldebok; men alltför sjelfviska och karakterslösa för att bilda en verkligt samhällsbevarande kärna. Detta lösa, lumpna, samhällsfarliga följte framställes afton efter afton till beundrande och föredöme för våra theaterbesökande. Det är sådana sceniska framställningar, som skola uppfostra vår allmänhet. De bidraga endast att utrota sinnet för det fosterländska, jag ville nästan säga för det menskliga, att förstöra smaken och göra den låg och lumpen. En annan ledamot af denna Kammare har yrkat afslag, på det icke Riksdagen, genom att inlåta sig på reflexioner om theaterstyrelsens privata ekonomi, må anses hafva åtagit sig något ansvar för theaterns ganska aktningssvärda skulder. Denna uppfattning af sjelfva saken är helt och hållet min egen. Jag kan nemligen icke finna, att det i och för sig mycket intresserar Riksdagen, huru theaterstyrelsen sköter sina enskilda affärer. Riksdagen lemnar ett årligt understöd för att upprätthålla denna konst-institution, eftersom den icke lärer kunna upprätthålla sig sjelf och har dermed förvärfvat sig rätt att tillse, att theaterns konstnärliga prestationer hållas någorlunda inom behörighetens och anständighetens gränser; men i öfrigt kan jag icke förstå, att Riksdagen dermed iklädt sig någon solidaritet med theaterstyrelsen. Jag tror dock icke, att yrkandet på

en återremiss i denna syftning skulle vinna framgång hos Kammararen, och icke heller anser jag det behöfligt, då jag ser så många af Kronans rådgifvare här närvarande, hvilka af den föregående diskussionen nogsam samt lära hafva inhemtat, att det ingalunda är Kammararens mening att på något sätt utöfver beviljandet af årsanslaget ikläda sig ansvaret för theaterns affärer.

Men då en föregående, ärad talare här i mitt grannskap med ovedersäglig sanning tecknat det ohejdade slöseri i uppsättning af pjäser, hvartill theaterstyrelsen gjort sig skyldig, och den depraverande inflytelse på allmänhetens smak, som ett sådant i sig sjelf stundom ganska smaklöst slöseri lär utöfva, så tror jag, att hvad i skrifvelsen kan komma att inflyta om önskvärdheten att bringa öfverensstämmelse mellan theaterns inkomster och utgifter kan och bör tolkas såsom en enkel erinran, att då Riksdagen genom understöd upprätthåller theatern, den också skäligen väntar, att dess styrelse genom en klok och aktningvärd omtanke om sina enskilda affärer gifver såsom offentlig anstalt betraktad ett godt föredöme åt den enskilda hushållningen. Jag instämmer derföre i det af Herr Hazelius framställda förslaget.

Herr Nordström: Ganska skarpa anmärkningar mot Kongl. theatern, dess ekonomi, förvaltning, och sättet, huruledes det estetiska intresset blifvit vårdadt, hafva isynnerhet af den förste talaren i frågan blifvit uttalade. Efter mitt omdöme kunna dock dessa anmärkningar icke anses ega allmängiltighet, utan en icke så obetydlig modifikation af deras innehåll.

Hvilka misstag i ett eller annat hänseende styrelsen af en dramatisk eller lyrisk theater än må kunna begå, förblir sjelfva theatern dock alltid en estetisk konstanstalt, som icke får med likgiltighet anses bland de nationella kulturmedlen. Styrelserna kunna förändras, misstagen eller felen rättas, men sjelfva institutionens vikt och betydelse kvarstå oförändrade med anspråk, äfven de, på det allmännas omvårdnad. Man har, bland annat, här klandrat den lyx och kostnad, som i de sednare ären blifvit nedlagda i vår theaters dekorationer och garderob och deruti sett en af orsakerna till Kongl. theaterns nuvarande finansiella förlägenhet. Betraktadt ur allmän synpunkt torde detta klander dock ej kunna sägas vara fullt grundadt. Det historiska dramat, ämnet må tillhöra vårt eget eller något annat lands historia, blir ju först då en fullt estetisk produkt, då det framställes i en yttre omgifning, som så vidt möjligt återspeglar det verkliga i natur, sed, bruk, drägt, m. m. af den ort, lokal eller tid, der handlingen försiggår: det är den förgångna tiden med sina förherrskande åskådningssätt, sina lefnadsvanor, sin yttre uppenbarelse, som sålunda upprullas för våra blickar och hos oss väcker tankar, föreställningar och jemförelser, som fångsla vårt estetiska sinne och gifva det lif och lyftning. Så äfven på det lyriska området. Sången blir dubbelt hänförande, när dess tjusningskraft stegras genom reflexen af herrliga dekorationer, motsvarande de idéer, som i tonerna söka sitt uttryck. Och äfven såsom konstprodukter i och för sig kunna dekorationerna genom sina perspektiver, sina clair-obscurer, sina målningar i stor skala ega ett för åskådaren bildande stort esthe-

tiskt värde. I alla händelser torde man kunna anse såsom visst, att om theaterstyrelsen försummat att i afseende å dekorationer och garderob följa med tiden och låtit allt förblifva vid hvad fordom brukligt var, så hade den väl kunnat bespara sig en mängd utgifter, men på samma gång äfven nöjet att inkassera tillräckliga inkomster.

Det är likväl från dessa för representationerna ingående inkomster, som theaters kassa hemtar sin egentliga styrka. Den förste talaren i ämnet har sjelf uttryckligen anført, hurusom den så kallade nya eller dramatiska theatern från sin kassa lemnar betydliga bidrag till underhållandet af den theater, som företrädesvis är egnad åt operan och större lyriska prestationer; men det är emellertid på den förre, som de stycken blifvit uppförda. af hvilkas lätta och verkligt estetiskt värde saknande innehåll nämnde talare särskildt funnit sig berörd. Samma klandrande omdöme har från många andra håll försports; men då man ej kan antaga, att styrelsen låtit förnya uppförandet af dessa stycken i tro på deras sedliga förtjenst, kan det endast hafva skett, emedan de visat sig vara inkomstgifvande kassapjeser och den från dem inflytande inkomst för theaterkassan af stor vigt att få emottaga. Ut i dessa förhållanden finner jag därför mildrande omständigheter förekomma med hänsigt till omdömet öfver theaterstyrelsens åtgärder i detta afseende, och afhåller jag mig i öfrigt från hvarje annan härifrån härflytande slutsats, än den, att enär theaterkassan. dessa inkomster oaktadt, besväras af ett så stort deficit, som i Betänkandet uppgifves, det väl ej kunde sägas vara lämpligt att nu indraga det anslag, som blifvit theatern från allmänna medel beviljadt, derest man ej vill göra dess existens omöjlig. Hvad göras kan till minskning af kostnaderna för theaters ekonomiska förvaltning, är emellertid något, som högeligen är att önska.

Det har väl blifvit under diskussionen yttradt, att kommunen Stockholm, hvars innevånare dock förnämligast hafva gagn och nöje af theatern, allena borde vidkännas de anslag, som till fyllande af theaterkassans behof vore erforderliga. Mig synes denna åsigt vara hemtad från en mycket begränsad horisont. Stockholm är icke blott en vanlig territorialkommun, utan något mer derjemte, nemligen rikets hufvudstad, centralpunkten för hela samhällets offentliga och kulturlif, som ådrar ut sina trådar öfver hela landet. Theatern i Stockholm var väl till sitt yttre ursprung en så kallad hoftheater, likasom andra stora theatrar i Europa; men om den icke ännu funnes, och man, i anseende till en sådan konstanstalts estetiska vigt, nu satte i fråga att med offentliga medel uppbygga en sådan, måtte man då för denna nationela theater skulle finna lämpligt att utse annan ort än hufvudstaden? Man kan ej gerna härom hysa något tvifvel. Då tillgångarne ej medgifva att i hvarje större stad uppföra en nationaltheater, kan orten för den enda, till hvars underhåll det allmänna lemnar bidrag, icke blifva annan än hufvudstaden, som är hela samhällets stad par préférence. Så få icke lokal- eller provincialintressen och uppfattningar från fornda tider numera beherrska oss, att man dervid alldeles förbisåge det helas enhet och landets hufvudstad såsom äfven en representant af denna enhet.

Den förste talaren i ämnet har förklarar sig icke vara belåten med det formulär till skrifvelse. Utskottet föreslagit, och deremot framlagt ett annat, affattadt i mera kategoriska och skarpa ordalag. För min del kan jag lika litet understödja detta hans förslag, som jag kunnat dela hela omfånget af den förtrytelse, han uttalat mot de lätta stycken, dem theaterstyrelsen i omvexling med mera allvarsamma och gedigna sett sig föranlåten att låta uppföra. Huru högt man med skäl än må uppskatta den esthetiska smakens fordringar, kan man dock ej heller aldeles förbise den smak, som till theatersn salonger införer den talrikaste publiken, särdeles om man så är beroende af inkomster, som fallet är med theatern i Stockholm. Att höja denna smak, borde visserligen vara theatersn uppgift; men dertill fordras, bland annat, äfven inkomster af stora dotationer, som möjliggöra stränga urval utan afseende på, om den publik, som besöker theatern, är större eller mindre. Jag kan ej heller biträda sagde talares förslag i anseende dertill, att den bestämde förebräelse det rigtar mot theaterstyrelsen, icke endast drabbar denna, utan ock en vida högre myndighet, under hvilken den förra sorterar. Med Utskottets förslag är allt till fullo sagdt, som här sägas kan.

Herr Hazelius: Blott några ord för att bemöta åtskilliga yttranden.

En talare har sagt, att theaterstyrelsen vid valet af stycken icke blott finge rådfråga sin utan äfven allmänhetens smak. Jag medger detta; men jag upprepar tvänne förut af mig anförda fakta, att det nemligen funnits en styrelse öfver den så kallade mindre theatern, som på sin förvaltning samlade förmögenhet, samt att sjelfva Kongl. theatern hade för 10 år sedan en direktör, som jag tror ett år hade öfverskott; båda utan att med småtheatrarne täfla i den slippriga smaken. Om det årliga öfverskott, med hvilket den förra mindre theatern samlade sig förmögenhet, sammanlägges med hvad Konungen sjelf gifver samt de 75,000 R:dr Staten lemnar, så uppkommer en summa, med hvilken den Kongl. theatern borde kunna bära sig utan att behöfva ockra på allmänhetens dåliga smak. Ännu en gång, hvarföre har den Kongl. theatern detta stora anslag? Jo, just för att den icke skall vara helt och hållet beroende af allmänhetens smak. Jag föreslår visst icke, att tråkiga stycken skola spelas; allmänhetens smak bör visserligen häruti rådfrågas, men ej den dåliga följas, emedan den gifver penningar. För att ej detta behöfs, har theatern sitt anslag; icke af något annat skäl. Men då bör detta ändamål ej förbises, såsom med skäl klandrats.

En talare har yttrat, att saken icke rör oss. Jo, mine Herrar, den rör oss tvärtom ganska nära. Då Staten ger ett anslag till en anstalt, som i afseende på sin inflytelse icke blott är hofvets, utan äfven folkets, så är denna liksom alla andra företag, hvilka Staten understödjer med anslag, underkastad granskning, huruvida den uppfyller sitt ändamål, och gör den icke det, då förtjenas icke anslaget. Saken är således ingalunda för oss främmande. Det är också gifvet att en meningsyttring från Riksdagen kan verka, att förvaltningen blir bättre och att smak och seder ej förbises.

Till svar å en annan talare vill jag erinra, att jag ej klandrar de kostnader, som nedläggas för det lysande, ifall tillgångarne ej öfverstridas; men då skall praktens hafva till ändamål att framställa ett stort och värdigt föremål för scenisk behandling; icke lägga an på att med prål, för ögonfägnadens skull, utstyra det obetydliga. Jag är ingen försvarare af tarfligheten i konsten såsom grundsats. Vidare är för mig visserligen icke den åsigt främmande, som den siste talaren framställt, att man inom konstens område får vara varsam, ej alltför strängt tillämpa moralens bud, samt att äfven brottet och lasten måste få ses uppträda. Men detta skall då ske från konstens synpunkt. Det skall vara snillet, som håller i pennan eller penseln, men icke dumheten och råheten, som skapa för grinets skull.

Jag kunde gerna instämma i Biskop Beckmans strängare ordalag, om dessa mer behaga Kammaren än mina; men jag har begagnat de mildare, för att möjligen vinna fleres mening, och derigenom bättre vinna syftemålet.

Grefve Hamilton: En talare, till hvilken Kammaren alltid gerna lyssnar och det med så mycket större skäl, som han alltid är upplysande, har synts genom sitt yttrande i någon mån vilja förringa vigten af hvad föregående talare i denna fråga förut anfört, och jag anser mig derföre böra svara på åtminstone två punkter, i hvilka det, han yttrat, kan anses innebära en modifikation af mina åsikter.

Den ena var i fråga om lyxen i dekorationerna. Det vore ledsamt, om jag yttryckt mig så illa, att man deraf skulle kunna draga den slutsats, att jag icke skulle vilja, att dekorationerna vore tillfredsställande för skönhetsinnet. Tvärtom önskar jag detta icke blott för mitt eget behag utan ännu mer derför, att theatern genom vackra dekorationer motsvarar en viss del af sin estetiska bestämmelse. Men helt annat är att tycka om, att dekorationerna äro vackra och i harmoni med det stycke, som framställes, och att gilla, att en theater med förut dåliga affärer söker att i dekorationsväg tälla med de största theatrar i Europa och att göra detta till en hufvudsak.

Den andra angick frågan om det anstötliga, för att icke säga rent af osedliga, som på sednare tider förekommit i de theatraliska representationerna. Det är sannt, att det kan ur sedligt hänseende vara nyttigt, om äfven någon gång brottet och lasten framställas på scenen; men aldrig kan det vara nyttigt, att man på theatern leder tanken till laster, om hvilka man ej kan tala. Det är en så beskaffad lastens framställning på scenen, som jag måste ogilla och hvarför jag uttalat de ord, som man kanske anser stränga; men som dock få stå för min räkning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att då särskilda yrkanden blifvit framställda dels i afseende å anslaget till Kongl. theatern och dels rörande den af Stats-Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen, komme delning af propositionen att ega rum; och hade, hvad först beträffade anslaget, det blifvit yrkadt, dels att detsamma skulle bibehållas vid dess nuvarande belopp,

75.000 R:dr, och dels af Herr Thorburn, att anslaget skulle nedsättas till 60,000 R:dr.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på förstberörda yrkande och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Vidare förmälde Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å skrifvelseförslaget hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag oförändradt; dels af Herr Hazelius bifall till detsamma med följande förändrade lydelse: »att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga åtgärder, hvarigenom theaterns utgifter må bringas i öfverensstämmelse med de påräkneliga inkomsterna, med iakttagande af att de estetiska och fosterländska intressen, denna konstanstalt har att bevaka, icke varda förbisedda»; dels af Herr Beckman, att förslaget måtte antagas med följande förändrade innehåll: »att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta tillse, att i afseende å den Kongl. theaterns styrelse och förvaltning åtgärder vidtagas, hvarigenom dels nämnda konstanstalt må komma att trognare än hittills verka för just det höga och samhällsviktiga intresse, den har att bevaka, dels denna anstalts utgifter må bringas i öfverensstämmelse med de påräkneliga inkomsterna»; och dels slutligen, att förslaget skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förslag oförändradt, hvarvid svarades många nej, blandade med ja; sedermera proposition på antagande af Herr Hazelii förslag, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; vidare proposition på bifall till Herr Beckmans förslag, hvilken proposition besvarades med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å förslaget, hvarvid likaledes svarades många nej jemte några ja; hvarefter och sedan proposition på antagande af Herr Hazelii förslag förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet uppsköts till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 9, i anledning af väckt motion om särskild beskattning å tillverkning af maltdrycker för afsalu; samt Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 10, i anledning af gjorda anmärkningar emot Utlåtandet N:o 4, om ändring i gällande föreskrifter rörande tiden för allmänna vägars lagning och grusning;

N:o 11, i anledning af gjorda anmärkningar emot Utlåtandet N:o 7, om ändring af 20 § Jagtstadgan; och

N:o 12, med anledning af väcktmotion, att bevis, som meddelas för erhållande af belöning för dödade roffoglar och rofdjur skola utan lösen utfärdas.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 11 Mars 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades protokollet för den 4 dennes eftermiddagen.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjunde Hufvudtitel.

16:de punkten.

Bifölls.

17:de punkten.

Friherre af Ugglas: Kongl. Maj:t har i afseende på jordeboksarbetenas fortgång åskat: »att det för innevarande år till arfvoden åt jordebokskontorets tjänstemän å Riksgälds-kontoret anvisade anslag 24,700 R:dr må jemväl för år 1869 utgå». Stats-Utskottet har så tillvida tillstyrkt

Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, att beloppet skulle anvisas; men Utskottet begagnar för detta sitt tillstyrkande ett uttryck, som jag icke kan godkänna. Utskottet yttrar nemligen: »att Riksdagen för *fullbordande* under år 1869 af ofvanberörda granskningsarbeten måtte på extra stat anvisa det af Kongl. Maj:t för jordebokskontoret äskade anslagsbelopp 24.700 R:dr.» Det vill häraf synas som fästade Utskottet vid detta anslag det vilkor, att arbetena böra vara fullbordade inom utgången af år 1869. I anledning häraf ber jag att få fästa uppmärksamheten på innehållet af det Statsråds-protokoll, som finnes bilagdt Kongl. Maj:ts Proposition om regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjunde Hufvudtitel, i hvilket protokoll finnes intagen en af Kammar-kollegium i ämnet lemnad fullständig utredning, hvaraf framgår. att dessa arbeten, nemligen sjelfva förvandlingsuträkningarne, icke kunna afslutas förr än vid utgången af år 1870, oaktadt åtskilliga af Kollegium föreslagna förändringar i arbetsättet för jordebokskontoret, hvarigenom arbetena skulle kunna bedrivas med större skyndsamhet än hittills. Då det embetsverk, som har arbetena om hand, förklarar, att desamma icke kunna afslutas förr än år 1870, så förefaller det mig svårt att såsom vilkor för anslags erhållande godkänna det af Utskottet föreslagna eller. att arbetena böra vara fullbordade år 1869. Dessa arbeten äro dock af den vigt och nytta, att jag ej tror, att skäl förefinnas för att afbryta desamma. Under sådana förhållanden an-er jag mig tvungen att yrka den rättelse i denna punkt, att Kammararen ville bifalla Kongl. Maj:ts Proposition i de delar, densamma skiljer sig från Utskottets förslag.

Herr Wærn: Beskaffenheten af ärendet gör, att jag gerna sett, att någon ledamot af Stats-Utskottet varit närvarande, som haft bättre reda på de särskilda kamerala förhållanden, hvilka här äro i fråga, än jag, men då jag är den ende ledamot, som är tillstädes, ber jag att få fästa uppmärksamheten på de skäl, på grund af hvilka Utskottet, för att kunna bifalla Kongl. Maj:ts Proposition, ansåg nödigt att dervid fästa det föreslagna vilkoret. Detta jordebokskontor har nemligen redan kostat så mycket att man ansåg den dermed kunna nytta stå i ett så högst ofördelaktigt förhållande till kostnaden, att det snarare var fråga om att neka alla vidare anslag, är att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, gifva anslag under förutsättning att ytterligare två är för arbetets afslutande erfordrades. Då likväl nu blott några få län återstå, och i en del af dessa enklare kamerala förhållanden än i rikets öfriga län förefinnas, så ansåg man möjligt att arbetet kunde på ett år afslutas, eller om detta icke skulle kunna ske, att åtminstone icke mera borde återstå, än hvad som med Kammarkollegii vanliga personal kunde uträttas. Det är möjligt att Utskottet häruti misstagit sig, men då — om, såsom man har skäl att hoppas, vi mycket snart och helst redan till nästa riksdag hafva att motse en Kongl. Proposition om alla räntors förvandling till penningar — persedelförvandlingen är ett ganska onödigt arbete, så bör dermed icke i oändlighet fortsättas, utan Riksdagen begära dess snarast möjliga afslutande. Emellertid kan jag icke se, att det föreslagna vilkoret lägger hinder i vägen för Kongl. Maj:t att disponera penningarne till det ändamål, hvartill de äro afsedda

Jordeboksarbetena

tena kunna under år 1869 fortsättas så långt dermed kan medhinnas. hvarefter det som då möjligen kan återstå, bör utan särskildt anslag kunna afslutas af Kammar-kollegii egna tjänstemän. Att döma efter den i landet uttalade tanke, är det en liflig önskan, att dessa arbeten må så fort som möjligt afslutas, hvarföre man bör se till, att man icke för mycket sysselsätter sig med detaljsaker och framförallt att man icke är ifrån år fortsätter med persedelförvandlingen, hvilken är högst olämplig. Jag tillstyrker bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörnér, Carl Görän: Om man äfven skulle komma derhän att omsätta räntepersedlarne i penningar, är det likväl en nödvändighet, att man, för att undslippa tvister, har en riktig och tillförlitlig jordebok att följa. Af denna orsak och då ifrågavarande arbete redan är, hvad ätskilliga provinser beträffar, till hufvudsakligaste delen fulländadt samt för dess fullkomliga afslutande endast erfordras ett anslag för ytterligare ett år, utöfver det, hvarom nu är fråga, anser jag, att det vore orätt, ja en verklig misshushållning, om man, sedan de största svårigheterna äro öfvervunna, skulle afbryta arbetet utan att erhålla något färdigt, hvarpå man med full säkerhet kunde lita. Det skulle då kunna hända att en stor del af den möda, som på detta arbete blifvit nedlagd, vore förspild. Arbetet blir, såsom förut är sagdt, alltid nyttigt, äfven om man framdeles skulle besluta att omsätta persedlarne i penningar, ty en sådan omsättning måste naturligtvis kunna ske både fortare och säkrare, om jordeboken förut är reviderad och befriad från alla de misstag, som uppkommit genom under flera år verkställda omskrifningar. Den af den siste värde talaren gjorda anmärkning, att arbetet möjligen i vissa delar bedrifvits med för mycket afseende fästadt å hvarje liten omständighet, vill jag icke bestrida; men detta bör väl icke gifva anledning till att helt och hållet afbryta detsamma. Jag instämmer i den af den förste värde talaren yttrade mening.

Friherre Silfverskiöld: Med anledning af de anmärkingar, som emot Stats-Utskottets Betänkande blifvit framställda, anser jag mig skyldig upplysa, att Utskottet icke förbisett nödvändigheten af att jordeboksarbetena må blifva fulländade; men Utskottet hade ingen anledning att föreställa sig, att desamma icke skulle kunna åtminstone i det aldra närmaste nå sin fullbordan redan år 1869. I alla händelser tyckes det vara klart att, då ett extra anslag beviljas, orden »för fullbordande under år 1869» ingenting betyda. Utskottet har icke för anslaget beviljande fästade såsom vilkor, att arbetena skulle bestämdt vara färdiga inom viss tid, utan endast uttalat den förhoppning, att desamma skulle blifva fulländade år 1869, hvarföre ingenting ju hindrar, att för fortsättande af de arbeten, som då kunna återstå, fråga kan väckas om ett särskildt anslag, såvida nemligen arbetena icke äro så obetydliga, att de kunna af Kammar-kollegii tjänstemän verkställas. Dessa af mig nu anförda skäl ligga till grund för Stats-Utskottets Betänkande i denna punkt.

Friherre af Ugglas: Jag anhåller att få fästa Kammarens upp-
Riksd. Prot. 1868. 1 Afd. 2 Band.

märksamhet derpå, att ifrågavarande arbeten den 13 September sistlidet år fortskridit så långt, att det då icke återstod flera än tre län, nemligen Wermlands, Göteborgs och Westerbottens, för hvilka granskning af förvandlingsuträkningarne icke tagit sin början. Då härtill kommer, att ifrågavarande arbeten, derest grundskatterna skulle komma att förändras till en fix penningaränta, äro af största vikt, för att förekomma tvister i framtiden, samt Kammar-kollegium derjemte förklarar, att en dylik förändring icke kan verkställas förr än alla ränteförvandlingsberäkningar blifvit fullbordade, hvilket åter icke kan medhinnas förr än år 1870, hemställer jag, huruvida det vore rätt att afbryta ifrågavarande arbeten. Och då jag anser det vara olämpligt att godkänna ett anslag, vid hvars beviljande ett vilkor är fästadt, som icke kan fullgöras, och det derjemte står hvarje Riksdag fritt att pröfva, om anslaget på behörigt sätt användes, anhåller jag, att Kammaren ville bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då Kammar-kollegium först inkom till Kongl. Maj:t med förslag om ordnandet af ifrågavarande jordeboksarbeten, hade Kollegium ansett vida längre tid skola erfordras till desammas fullbordande, än som nu kommer ifråga; hvarföre äfven begärdes, att de Kollegii embetsmän, som skulle användas för dessa arbeten, måtte genast sättas på stat och att en ny afdelning inom Kollegium skulle för ändamålet bildas. Detta förslag blef likväl icke af Kongl. Maj:t bifallet och att goda skäl dertill förefunnits, visar sig bäst nu, då arbetena så nära nått sitt slut. Emellertid anser jag vid sådant förhållande och då så litet af arbetena återstår, att man blott behöfver begära anslag dertill äfven för år 1870, att man nu icke bör fatta ett sådant beslut, hvarigenom kanske nyttan af hela arbetet skulle kunna gå förlorad. Jag är för öfrigt öfvertygad om, att, derest vid nästkommande riksdag skulle visa sig att en så stor summa, som den nu äskade, då icke behöfves, Kongl. Maj:t inskränker anhållan om ytterligare anslag efter då förhandenvarande förhållanden.

Herr vice Talmannen: Jag har gjort mig mycken möda, att kunna intränga i andemeningen af Stats-Utskottets förevarande förslag. men jag har deruti icke lyckats. Då Utskottet tillstyrkt anvisandet af det för Jordeboks-kontoret äskade anslag *för fullbordandet under år 1869* af dess granskningsarbeten, så lärer det väl vara tvifvelaktigt, om anslaget kan eller får disponeras, derest det med någon visshet kan antagas, att granskningsarbetet *icke* inom 1869 års utgång *kan* fullbordas. Det kan till och med vara för de redovisningsskyldige äfventyrligt att under sådana förhållanden tillåta sig denna disposition, enär väl vederbörande Statsrevisorer icke skulle underlåta att anmärka förhållandet och påyrka återbäring af de uppburna medlen. Om Utskottet begagnat följande ordalag för det föreslagna beslutet, »att Riksdagen för *fortsättning och, om möjligt, fullbordande*» etc., — så skulle jag, för min del, dervid hafva låtit bero, — men i sakens nuvarande skick finner jag mig föranlåten att, lika med den förste talaren, yrka afslag å Utskottets hemställan, i hvad den skiljer sig ifrån Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och dels att Kammaren, med afslag ä samma hemställan, i hvad den skiljde sig från Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, skulle bifalla samma framställning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag ä samma hemställan i dess från Kongl. Maj:ts framställning skiljaktiga del samt bifall till sistberörda framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets i 17:de punkten af Utlåtandet N:o 31 gjorda hemställan, i fråga om anslag till Jordeboks-kontoret, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, och bifaller samma framställning.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—22;

Nej—44.

18:de och 19:de punkterna.

Biföllos.

20:de punkten.

Friherre af Ugglas: För min del är jag visserligen mycket benägen att gå alla uttryckta önskingar om sparsamhet till mötes, men i detta afseende fruktar jag, att Stats-Utskottet har afstyrkt ett anslag, hvars beviljande nu kan komma att bespara Staten en ökad kostnad i framtiden.

Vid 1865—1866 års riksdag föreslog Kongl. Maj:t i nådig Proposition, att Rikets Ständer, på det att tillräckligt utrymme måtte kunna beredas åt embetslokalerna i residensbyggnaden i Wisby, måtte bevilja dels 20,000 R:dr för inköp af en tätt invid residensbyggnaden belägen tomt och dels 10,000 R:dr till inredning af derä befintliga boningshus för landsstatsembetsverkets behof; men detta nådiga förslag vann likväl då icke Rikets Ständers bifall. Nu har samma tomt erbjudits Staten för ett pris af 14,000 R:dr eller 6,000 R:dr mindre än den köpeskilling, som förra gången var i fråga. Och har i sammanhang med tomtens inköpande för Statens räkning framställning gjorts om behofvet af annan lämpligare lokal åt provinslandtmäteri-kontorets arkiv, hvilket för närvarande förvaras uti ett i yttersta delen af staden beläget mindre trähus, hvarigenom fara är att vid eldsvåda de uti arkivet förvarade dyrbara handlingar kunna gå förlorade. Att detta arkiv behöfver förflytt-

tas ådagaläggas af handlingarne och kan derjemte af de här närvarande Stats-Utskottets ledamöter vitsordas, hvarföre Staten måste, om man icke vill äfventyra förlusten af arkivets handlingar, på hvilka dock så många rättsförhållanden hvila, förhyra särskild lokal för detsamma.

Nu kan man, som nämnt är, för 14,000 R:dr inköpa denna tomt, som, utom det att den lemnar en väl behöflig utvidgning af de dåliga embetslokalerna i residensbyggnaden i Wisby, kan bereda en lämplig lokal för landtmäteri-kontorets arkiv, och för att visa att den begärda köpesumman för tomten icke är för hög, ber jag att få upplysa att, enligt utdrag af 1866 års taxeringslängd, egendomen är taxerad till 17,200 R:dr och att de byggnader, som finnas å tomten uppförda, äro i städernas allmänna brandstodsbolag brandförsäkrade för 16,500 R:dr. Att under sådana förhållanden inköpa ifrågavarande tomt för 14,000 R:dr, synes vara för Staten fördelaktigt, isynnerhet om man betänker att denna summa minskas genom den köpeskillning, som kan erhållas för det trähus, som för närvarande begagnas för arkivets räkning och som, enligt hvad handlingarne upplysa, är taxerad till 2,000 R:dr.

Man har befarat, att, om Riksdagen beslöt att inköpa tomten, den nya inredningen deraf m. m. skulle taga i anspråk ytterligare medel, som Kongl. Maj:t blefve nödsakad att äska af Riksdagen; men i detta afseende får jag nämna, att kostnaderna för den erforderliga nya inredningen af denna lokal äro jemförelsevis så ringa att de kunna bestriidas af det anslag, som för byggnaders underhåll i landsorten finnes på Sjunde Hufvudtiteln anvisadt, utan att derföre anslag från Riksdagen behöfver ifrågasättas.

På grund af hvad jag sålunda anfört och synnerligast i anledning af de upplysningar om egendomens verkliga värde, som erhållits, men som icke voro för Stats-Utskottet kända, då frågan i Utskottet behandlades, anser jag det vara med en klok hushållning förenadt att inköpa ifrågavarande egendom och yrkar derför bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Herr Wærn: Jag anser de närvarande tidsförhållandena vara sådana, att man, så vidt möjligt, bör undvika nya utgifter för Staten och derföre helst uppskjuta alla nya företag, men om detta icke kan ske åtminstone inkränka sig till dem, som med säkerhet blifva nyttiga och icke dyrare än man föreställer sig, att de skola blifva. Outredda frågor kunna och böra anstå till nästa år, och såsom en sådan har Utskottet måst anse Kongl. Maj:ts Proposition angående ifrågasatta köp af en tomt i Wisby. Den siste värde talaren meddelade nu derom åtskilliga upplysningar, hvilkas betydelse jag icke vill underkänna, men då desamma icke utgjort föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, fruktar jag, att de icke kunna inverka på frågans utgång. Den nödiga utredningen deraf kan nu svårligen medhinnas och inom ett år hafva vi åter riksdag. Att säljaren under tiden skulle återtaga sitt anbud är väl möjligt, men föga sannolikt, ty detta anbud tyckes vara alldeles själfmant afgifvet, utan någon föranledning af Staten. Och hvad värdet af den ifrågavarande tomten beträffar, synes mig att taxerings- och brandförsäkringsvärdena icke kunna anses bestämmande för omdömet derom, då de äro högre än hvad säljaren begär, ty man kan väl näppeligen tro en egendom hafva

högre värde, än egaren sjelf begär. Troligen tycker den som nu eger tomten, att det vore bra, om han blefve af med densamma och derföre kunde det hända, om vi läto saken bero, att det begärda priset något nedsattes. Men då frågan för öfrigt icke är utredd från början, bibehåller jag fortfarande den åsigt, Utskottet uttalat.

Friherre Funck: I Stats-Utskottet sökte jag hufvudsakligast af sparsamhetsskäl förfäktat den åsigt, att denna tomt borde inköpas. Då saknades emellertid de upplysningar, som i dag hafva kommit oss till del. Men ehuru jag icke varit i tillfälle att upplysa, att något särskildt anslag till bestridande af kostnaderna för byggnadens inredning icke erfordrades, tror jag likväl, att om jag endast kunnat lemna de nu meddelade uppgifterna angående taxerings- och brandförsäkringsvärdena, frågan hade fått en annan utgång i Utskottet. Emellertid delar jag icke samma åsigt som den af siste värde talaren uttalade, eller att man skulle kunna hoppas att om någon tid erhålla tomten för lägre pris. Jag anser, att det är farligt att uppskjuta saken, då å ena sidan det är sannolikt, att en spekulant kan styra egarens anspråk och å andra sidan Staten, då densamma förr eller sednare blir tvungen att köpa ett hus, icke gerna kan få något för ändamålet lämpligare än detta, som är sammanbyggt med nuvarande residensbyggnaden. Jag påstår fortfarande, att det är en åtgärd af sparsamhet, om man nu gör denna utgift och tillstyrker derför afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Gyllenram: Kammaren kan knappt göra sig en föreställning om det nuvarande landtmäteri-kontoret i Wisby. Det är beläget i ett litet hus af trä med tre tums plankväggar, gränsande på södra sidan till en ladugård och skiljdt i vester af en tio fots bred gata från en äfven der befintlig ladugård, således brännbara byggnader på tvänne sidor. Norr om landtmäteri-kontoret ligger visserligen förra länscellfängelset, men emellan dessa byggnader finnes ingen bebyggd tomt. Så länge landtmäteri-kontoret har detta läge, har man allt skäl att frukta, att det dyrbara arkivet skall vid eldsvåda gå förloradt.

Hvad embetslokalerna i residensbyggnaden angår, är det sannt, hvad Utskottet yttrat, att sju rum, deraf en förstuga, äro upplättna till embetsrum. Men hurudana äro dessa rum? Först inträder man i ett, der kanslisterna sitta och innanföre detta är ett annat beläget, försedt med ett fönster. Vid detta fönster står det enda bord, som finnes i rummet, och der hafva landssekreteraren och länsnotarien sitt gemensamma arbetsbord. För öfrigt äro dessa rums väggar omgifna af hyllor och skåp för handlingars bevarande. Då, under regnig väderlek höst och vår, allmogen kommer in i detta lilla rum, blir luften så förskänd, att det är en pina för tjänstemännen att vistas der. Sessionsrummet är så litet, att Konungens Befallningshafvande alltid nödgas taga det minsta antal ledamöter i pröfningskomitéerna och ändock får protokollsföranden sitta i dörren till nästa rum. Landskontoret är något större, men det af landskamereraren och länsbokhållaren gemensamt begagnade är afdeladt med utåt rummet gående hyllor. Landtränteriet har ett ganska bra hvalf, men landtränstmästarens rum är ej större än att, då en afskrankning i rummet är gjord för allmänheten, endast några

få personer kunna samtidigt rymmas utanför denna afskränkning. För landshöfdingen finnes intet rum i denna våning, utan måste alla besökande i tjänsteväg mottagas i landshöfdingens enskilda våning. Genom inköp af ifrågavarande tomt skulle emellertid utrymme kunna beredas för landtmäteri-kontorets arkiv äfvensom fullständigare embetslokaler erhållas.

Den förste värde talaren yttrade, att priset på denna tomt vore lägre nu än vid 1865—1866 års riksdag, hvilket härleder sig deraf att tomten för dåvarande egarinnan hade ett särskildt affektionsvärde. Hennes arfvingar hafva icke begärt mer än 14,000 R:dr, men om tomten nu icke köpes, är det troligt, att den kommer i annan hand och att Staten då ej kan erhålla den för något pris.

Jag förenar mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr Ekman, Carl: Jag var händelsevis närvarande i Stats-Utskottet då denna fråga der afgjordes och har således deltagit i det beslut, som Utskottet framlagt för Kammaren. Och då under diskussionen i Utskottet yttrades något, som här icke blifvit omnämndt, vill jag säga det nu.

Det nämndes i Utskottet, att egentliga skälet för inköp af denna tomt var att, såsom en talare anført, bereda lämpligare och mindre eldfarligt förvaringsrum åt landtmäteri-kontorets arkiv, än det som nu finnes. Detta skäl eger naturligtvis stor vikt och synes mig ensamt betingning inköp af tomten, såvida man nemligen icke på annat sätt skulle kunna bereda lika säkert förvaringsrum åt de samlingar, som finnas i detta arkiv. Det upplystes emellertid i Utskottet, att, om denna nu ifrågavarande tomt icke blefve inköpt, handlingarne skulle kunna förvaras i en kronomagasinsbyggnad, som skulle på lämpligt sätt till arkiv kunna förändras. Denna upplysning vågar jag påstå blef för beslutet bestämmande.

För mig syntes det, att då denna kronomagasinsbyggnad icke var för annat ändamål behöflig och den kunde för detta ändamål användas, det icke var skäl att belasta Staten med inköp af någon ny byggnad. Men då de upplysningar, Herr Finans-ministern lemnat i dag, icke varit tillgängliga för Stats-Utskottet, synes frågan erfordra en ny pröfning, och jag tror dertill att goda skäl förefinnas för att återremittera densamma till Utskottet.

Friherre Beck-Friis: Då denna fråga var före i Stats-Utskottet, förefunnos två skäl, som föranledde Utskottet att afstyrka Kongl. Maj:ts Proposition. Det ena var, att man saknade de upplysningar, som nu blifvit meddelade om taxerings- och brandförsäkringsvärdena, och det andra var, att landtmäteri-kontorets arkiv ansågs kunna inrymmas i kronomagasinsbyggnaden. Hvad första skälet angår äro tvifven numera häfda genom de af Herr Finans-ministern meddelade upplysningar, och hvad åter beträffar andra skälet, så har det synts mig olämpligt att i kronomagasinsbyggnaden inrymma landtmäteri-kontorets arkiv; ty skall så ske, måste antingen eldstäder anbringas för bevarandet af de dyrbara handlingarne och då kan eldfara lätteligen uppstå, eller ock skulle magasinshuset, som är af sten, sakna eldstäder, och då tror jag, att denna

byggnad vore olämpligare till förvaringsrum för arkivet än det gamla trähuset. Att frågan skulle på en återremiss vinna någon klarare utredning betvivlar jag, hvarför jag, på de skäl jag anført, yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Gyllenram: Det vore visserligen icke förenadt med några svårigheter att inrymma arkivet i magasinsbyggnaden, som för närvarande användes till förvarande af brödkorn för artilleri-stamtruppen i Wisby, men jag tror, att sådant vore mindre välbetänkt i anseende till den mängd rättor, som finnas i denna byggnad. Jag anser, att detta bör vara den sista åtgärd, man bör företaga, då densamma derjente är förenad med betydliga kostnader, hvilka beräknats skola uppgå till 20 å 25,000 R:dr. Med afstående från mitt första yrkande förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels återremiss deraf och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts nädiga framställning i ämnet; gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med blandade ja och nej, samt slutligen proposition på afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, hvilken proposition likaledes besvarades med ja och nej i blandning, och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, till kontraposition vid voteringen antagit återremiss af punkten; uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som afslår Stats-Utskottets i 20:de punkten af Utlåtandet N:o 31 gjorda hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts nädiga framställning om beviljande af 14,000 R:dr till inköp af en tomt i Wisby för utvidgning af landshöfdinge-residenset derstädes, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna punkt.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 22;

Nej — 50.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 32, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Åttonde Hufvudtitel.

1:sta—6:te punkterna.

Biföllos.

7:de punkten.

Friherre Bildt: Det är numera en erkänd grundsats, att det tillhör Staten att bestrida kostnaderna för undervisningen i de så kallade lärdomsskolorna, men deremot tillkommer kommunerna att bekosta der-till behöflig undervisningsmateriel och lokal. Undantag gifvas likväl härifrån, så i ena som andra afseendet. Så hafva till exempel stiftsstäderna, de kommuner, inom hvilka de högre lärdomsskolorna äro belägna, icke ansetts skyldiga att uppföra skolhus, utan har deras uppförande bekostats antingen af Staten ensam eller ock verkstälts genom bidrag från Statsverket och stiftskassorna. I Stockholm eger deremot ett annat förhållande rum; ither att kommunen der genom Kongl. Brefvet den 20 November 1816 är förpligtad att såsom lönebidrag till lärarne vid elementarläroverken årligen utgifva 15,000 R:dr, på samma gång den blifvit befriad från skyldigheten att underhålla undervisningslokal och rektorsboställe vid någon annan skola än storskolan eller gymnasium, hvaremot de öfriga lärdomsskolorna tillhöra de särskilda församlingarne. Dessa församlingar kunna dock ej vara ålagda att underhålla skollokaler rymligare, än att de förslå för församlingens egna, skolundervisningen begagnande barn; och församlingarne måste derföre ock anses tillkomma rättigheten att bestämna lärjungarnes antal vid hvarje skola. Emellertid hafva församlingarne inom Stockholm, churu under så egendomliga förhållanden, vidmagthållit undervisningen på ett sådant sätt, att man deröfver aldrig haft skäl att klaga, utan hafva församlingarne tvärtom visat sig beredvilliga att, i mån af behof, bereda ökad utrymme inom skollokalerna. Den börda, som blifvit lagd på församlingarne, började emellertid blifva alltför tung, emedan ej blott församlingarnes egna barn besöka dessa församlingsskolor utan äfven ungdom, icke tillhörande församlingarne, hvarigenom skolornas lokaler måst ganska betydligt utvidgas, hvilket åter varit förenadt med stora kostnader. Som det visat sig, att för undervisningen inom huvudstaden behöfvas flera läroverk än de nu befintliga. utgörande, om jag minnes rätt, fyra femklassiga och fyra tvåklassiga. och anslag blifvit beviljadt till inrättande af ett nytt femklassigt läroverk, så har Kongl. Maj:t hemställt, huruvida ej kommunen skulle vilja anskaffa erforderliga lokaler för undervisning och bostäder åt rektorerna vid dessa skolor. Vid behandlingen af denna fråga förklarade stadsfullmäktige, att kommunen vore villig att bekosta de erforderliga lokalerna; och kommunen åtog sig detta utan att fordra något biträde af Staten, ehuruval den, likasom många andra städer, kunde göra anspråk på bidrag af statsmedel. Dock ansågo stadsfullmäktige, att billigheten kräfde, att Staten ej begärde att, med tillämpningen af förutnämnda bref, kommunen fortfarande skulle utgifva de 15,000 R:dr, som blifvit anslagna såsom bidrag till lärarnes aflöning. Kongl. Maj:t fann ock den af stadsfullmäktige i frågan gjorda underdåniga anhållan vara med rätt och billighet öfverensstämmande, och Kongl. Maj:t har i öfverensstämmelse härmed gjort

framställning om Stockholms stads befriande från skyldigheten att utgifva förutnämnda 15,000 R:dr.

Stats-Utskottet har förklarar sig icke kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, enär utgörandet af berörda bidrag, som Stockholms stad genom förut åberopade Bref af 1816 blifvit ålagdt att med 10,000 R:dr Banko till läroverken utgifva, skulle utgöra ett vilkor för åtnjutande af de fördelar i afseende å förhöjd tolag. stämpelpenningar och tomtöresafgifter, som genom åberopade nådiga Bref blifvit kommunen tillförsäkrade. Stats-Utskottet har här hållit på en grundsats, så sträng att jag tror den icke blifvit mot någon annan kommun tillämpad, men deremot förbisett de omständigheter, som i denna fråga verkligen tala till förmån för Stockholms kommun. På sätt af förutnämnda Kongl. Bref inhemtas, beviljades staden, mot skyldigheten att utgifva dessa 15,000 R:dr, ej blott tillökning i tolagen utan äfven 50 procent förhöjning å stämpel- och vågpenningar i packhuset, utöfver hvad då gällande taxor stadgade. Nu är likväl att märka, att genom ett Kongl. Bref af den 22 Maj 1863 borttogos de till Stockholms stad förut ingående stämpelpenningarne. Om man nu anser 1816 års Bref såsom ett kontrakt emellan Statsverket och staden, innefattande ömse-sidiga förpligtelser och rättigheter, så måste det väl erkännas, att det ej kan vara billigt, då man borttager ej blott 50-procentsförhöjningen å stämpelpenningarne utan stämpelpenningarne helt och hållet, låta staden vidkännas samma tunga som tillföre. Dessa stämpelpenningar utgjorde ej någon obetydlighet; utan uppgingo de under de sednaste åren till ganska betydliga belopp; 1859 till ungefär 53,000 R:dr, 1860 till 54,800 R:dr, 1861 till 51,000 R:dr, 1862 till 51,000 R:dr och 1863 till ungefär 50,000 R:dr. Genom de 1863 utfärdade nyss omförmälda förändrade stadganden förlorade således Stockholms stad en årlig inkomst af omkring 50,000 R:dr, en ganska betydlig reduktion uti de genom 1816 års Bref kommunen tillförsäkrade förmåner. Ställer man sig derföre med Utskottet på den stränga rättvisans ståndpunkt, så synes man med skäl kunna ifrågasätta, om hufvudstaden här vid lag verkligen vederfarits rättvisa.

Visserligen är nu icke fråga om att ingå i någon pröfning om Stockholms rätt att uppbära stämpelpenningarne, dock måste man taga i betraktande, att dessa utgått från uråldriga tider, och Stockholms stads privilegier af den 6 Maj 1436 innehålla, att stämpelpenningarne för all framtid skulle utgå till staden, likasom sedermera Stockholm vid olika tillfällen erhållit bekräftelse å sin rätt till omförmälda intrader för everdeliga tider. Att dessa tider dock togo slut 1863 har förut blifvit nämnt. Det synes derföre, som om Stockholm i frågan hade den juridiska rätten på sin sida, hvilken staden möjligen vid en domstol kunde göra gällande. Dock vill staden naturligtvis icke begagna sina utsigter att med privilegierna i hand på laglig väg skaffa sig rätt. Den har höjt sig för Statsmagternas beslut i detta fall och ett sådant beteende af staden synes mig vara förtjent af erkännande, så mycket mera som, ehuru Kongl. Maj:tt förklarar, att Stockholm skulle komma i åtnjutande af ersättning för den minskning i inkomster, genom tolagens eller stämpelpenningarnes afskaffande till större eller mindre del, staden tillskyndades, någon ersättning sedermera icke ifrågakommit. Nu kan man

visserligen säga, att äfven andra städer hafva förlorat sina inkomster af stämpelpenningarne, men förhållandet inom nämnda städer och hufvudstaden är ej detsamma. Dessa städer hafva ingen skyldighet att bidraga till lärarnes aflöning, men deremot hafva de genom Statens försorg blifvit försedda med läroverksbyggnader, sålunda i dubbelt afseende gynnade framför Stockholm.

Under sådana förhållanden och då det är ovedersägligt, att Stockholm verkligen lidit en minskning i inkomster, som varit staden af Kongl. Maj:t tillförsäkrade, samt erkännas måste, att staden redan gjort ganska stora oppoffringar till undervisningens befrämjande, vågar jag hemställa, att Kammarerna icke måtte se saken på samma sätt som Statsutskottet utan bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Wærn: Den siste värde talaren har uttryckt den önskan, att Kammarerna icke måtte se saken från samma synpunkt som Statsutskottet, utan befria hufvudstaden från skyldigheten att fortfarande utgifva de 15,000 R:dr, som från kommunen hitintills utgått såsom bidrag till aflöningen åt lärarne vid elementarläroverken, i enlighet med Kongl. Brevet af den 20 November 1816. Såsom skäl härför har talaren anført, att icke blott den förhöjning af femtio procent som genom nämnda bref blifvit bestämdt, i afseende å de till staden utgående stämpelpenningarne, utan äfven stämpelpenningarne i deras helhet indragits. Talaren har nemligen ansett detta Kongl. Bref hafva karakteren af ett kontrakt, ingånget emellan Staten och Stockholms stad med ömsesidiga rättigheter och förpligtelser, och fördenskull funnit, att, när staden beröfvats en årlig inkomst af stämpelpenningarne, såsom han uppgifvit af 50,000 R:dr, den borde vara befriad från fullgörandet af sitt åtagande att årligen utgifva 15,000 R:dr till läroverken. Att andra städer deremot förlorat sina stämpelpenningar, har icke ansetts förtjena något afseende.

För min del kan jag icke tillmäta de af talaren såsom skäl för sitt yrkande anförda omständigheter någon synnerlig vikt. Jag kan icke gå in på, att det åberopade Kongl. Brevet i sjelfva verket är något kontrakt och att stämpelpenningarne varit afsedda till ersättning för stadens förutnämnda utgåld, hvilket äfven, om man antog rigtigheten af talarens statistiska uppgifter, synes påtagligt, då nämnda penningar enligt talarens påstående skulle årligen uppgå till mera än tre gånger 15,000 R:dr. Deremot vill jag medgifva, att frågan om tolagen blifvit kontraktsenligt uppgjord emellan Statsverket och kommunen, och Kongl. Brevet af den 18 December 1857 med sina ganska tydliga föreskrifter utgör ett verkligt kontrakt, som af både Staten och staden bör respekteras. Genom stadgandet i detta bref är staden tillförsäkrad sin fria dispositionsrätt öfver tolagen, under förbindelse att använda den till sådana ändamål, hvartill den blifvit afsedd. Den egentliga inkomsten af de i 1816 års nådiga Bref omförmälda utlagor synes staden väl ock hafva haft af tolagen; i jembörelse med hvilka de öfriga nedsjunka till en obetydlighet. Innan förhöjningen 1816 beviljades utgick tolagen med ett belopp af 31,453 R:dr, stämpelpenningarne med 785 R:dr och tomtöresafgiften med 2,864 R:dr. Efter den förändring, som detta år vidtogs, uppgingo intraderna den 1 Januari 1817 af tolagen till ungefär 62,000

R:dr och af stämpelpenningarne till 1,029 R:dr, hvadan femtioprocentförhöjningen i afseende å sistnämnda penningar då icke inbringade staden fullt 300 R:dr. Huru orimligt det är att påstå, att staden mot erhallande af nämnda förhöjning i stämpelpenningarne åtagit sig att utgifva 15,000 R:dr årligen till läroverken, visar sig af det ringa belopp, hvarmed förhöjningen ursprungligen utgått; och jag tror denna omständighet vara ett tillräckligt skäl för att vederlägga den ärade talarens påstående om tillkomsten af skyldigheten för Stockholms stad att utgifva oförmålda bidrag.

På nu anförda skäl och då några rubbningar i afseende å tolagen icke blifvit ifrågasatta kan jag icke annat än på det högsta tillstyrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Statsrådet Carlson: Under äldre tider, då tillgången såväl på lärare som medel till deras aflöning var ringa och lärareplatserna vanligen emottogos hufvudsakligast under förhoppning att vinna en snabbare presterlig befordran, var det ej ovanligt, att städerna till kostnaderna för undervisningens bestridande lemnade än större och än mindre bidrag, som utgingo under flerahanda benämningar. Numera, sedan Staten börjat anvisa medel till lärarnes aflöning, hafva städerna så småningom blifvit befriade från de skyldigheter, som i nämnda mätto tillförene ålegat dem: och vid de tre sednaste riksdagarne hafva sådana befrielser blifvit meddelade flera städer, hvaribland kunna nämnas Norrköping, Westervik, Borås och Sölvesborg. Denna befrielse har gifvits, utan att städerna dervid blifvit pålagd någon annan motsvarande skyldighet; och hvad som talat för öfriga städers befrielse här vid lag eger väl samma giltighet, då det gäller Stockholm.

Den framställning, som af Stockholms kommun blifvit gjord i denna fråga, står vidare i förening med den hufvudstadens församlingar hittills åliggande skyldighet att bestrida kostnaderna för undervisningslokaler- nas anskaffande och underhåll; en kostnad, som måste blifva under tider- nas lopp allt mer och mer betungande för staden. Om derföre samma grundsats, som hittills följts, äfven nu finge göra sig gällande, så synes det mig som om staden icke bort förgäfves begära det äskade bidraget. Häremot anmärker Stats-Utskottet, att ett hinder för beviljandet af denna begäran skulle ligga i det af föregående talare åberopade Bref af den 20 November 1816, hvilket säkerligen hvar och en studerat, som haft att göra med denna fråga. Af Utskottets referat af nämnda bref kommer man lätt till den slutsatsen, att staden begärt förhöjning i tolagen för att dermed bestrida utgifter för skolundervisningen eller att åtminstone den af staden i nämnda hänseende sig åtagna skyldigheten blifvit satt i ett oskiljaktigt sammanhang med frågan om tolagens förhöjning. Men anledningen till nämnda Kongl. Brefs tillkomst var den, att år 1815, då Statens civila embetsmän erhållit en löneförhöjning, och embets- och tjenstemännen inom Stockholms stad äfven gjort ansökning derom, staden lät upprätta förslag till en ny utgiftsstat, vid granskning hvaraf det sedermera befanns, att staden vore urståndsatt att bestrida de ökade utgifterna utan någon motsvarande förhöjning i inkomsterna. Det var för att bestrida dessa ökade aflöningar i gemen ansökning gjordes om tolagens förhöjande och om tillökning i andra stadens inkomster.

Vid beräkningen af de utgålder till staden, hvarå förhöjning äskades och den ytterligare inkomst, som genom deras förhöjning skulle kunna ifrågakomma, ansåg man tolagen, hvarom genom Kongl. Maj:ts nådiga Bref af 1812 blifvit stadgadt, kunna inbringa årligen omkring 30,000 R:dr, ehuru väl den under tiden deromkring utgått med måhända 50,000 R:dr, ty under det kontinentalsystemet tillämpades var tolagen ganska betydlig. Våg- och stämpelpenningarne voro beräknade till 8,000 R:dr, men man vågade ej antaga att de skulle komma att uppbringas till mer än omkring 10,000 R:dr. Lönestaten, som upptog ett belopp af omkring 41,000 R:dr, beräknades deremot komma att efter den nya regleringen erfordra en summa af 65,885 R:dr. Man ser således, att de förhöjningar i afseende å intraderna, som blifvit beräknade, skulle komma att tagas i anspråk till allöning åt stadens embets- och tjenstemän. Hvad tomtörena beträffar, voro de otvifvelaktigt en skatt, som staden gaf sig sjelf, enär den var lagd på dess egna tillhörigheter. Kongl. Maj:t fastställde nu den nya löningsstaten, men gjorde det i följande ordalag: »Att Wi härvid till behörig efterrättelse i näder öfverlemne en på dessa grunder upprättad stat för Stockholms stads embetsverk: hvarjemte, och då Wi i näder bifallit, att stadens tolags- och tomtöreafgifter samt stämpel- och vägpenningarne i packhuset få från nästkommande års början till det af Eder i underdånighet föreslagna belopp uppbäras, Wi i näder förordnat att ifrån och med nämnda år af stadens medel årligen må utgöras:

I:o Till understöd för stadens uppfostrings- och läroverk, att efter framdeles af Oss i näder fastställande grunder användas, 10,000 R:dr, utom hvad af stadens kassa till storskolas vidmagthållande nu utgöres». — — — — —

Hvarken af de ordalag, som i nu citerade Kongl. Bref blifvit beagnade, eller af stadganden, som på andra ställen återfinnas, visar det sig, att något kontraktsenligt aftal blifvit emellan Kongl. Maj:t och Stockholms stad ingånget, enligt hvilket det skulle ålliga nämnda kommun att emot åtnjutande af de förhöjda inkomsterna årligen utgifva det nu ifrågavarande bidraget till undervisningens bestridande vid elementarläroverken. Att saken så ej heller å någondera sidan uppfattats, visar sig deraf, att, beträffande de tre särskilda afgälderna deri förhöjning beviljats, regleringar sedermera vidtagits, och att en af dem till och med helt och hållet upphört, nemligen stämpelpenningarne. Hvad tolagen angår, hvilken genom Kongl. Brefvet den 20 November 1816 fastställdes att utgå med 3 procent af inkommande varor och 2 procent af utgående, har den mer än en gång sedermera undergått förändringar: den nedsattes genom Kongl. Brefvet den 20 April 1825 till endast 2 procent af inkommande och 1 procent af utgående varor och genom Kongl. Brefvet den 6 Maj 1826 har den blifvit sänkt till 2 $\frac{1}{2}$ procent af inkommande och 1 $\frac{1}{2}$ af utgående varor. Det är således klart, att från denna sida något hinder icke kan möta för bifall till det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framställt. Återstår således att väga de skäl, som tala för Stockholms kommuns befriande från skyldigheten att vidare utgifva det omförmälda bidraget och Statsverkets öfvertagande af denna skyldighet. Det är temligen klart, att, då Staten i öfverensstämmelse med de åsigtter, som på sednare tider gjort sig gällande beträffande elementarunder-

visningens ordnande, öfvertagit de skyldigheter, som älegat flera andra kommuner att till större eller mindre del bekosta lärarnes aflöning, ingen giltig grund förefinnes att göra ett undantag för hufvudstaden, då det nemligen nu blifvit ifrågasatt, att den derstädes hittills gällande anordningen skall upphöra och kommunen i sin helhet öfvertaga de skyldigheter, som hittills älegat de särskilda församlingarne. Vid genomförandet af en sådan organisation, hvilken står i öfverensstämmelse med de för elementarundervisningen nu gällande föreskrifter, bör icke förbises de stora uppförringar, Stockholms kommun förut måst samt äfven fortfarande måste vidkännas och de alltjemt stigande kostnader, som erfordras af läroverkens utvidgning, hvilken betingas ej allenast af den växande folkmängden inom hufvudstaden utan äfven af tilloppet af ungdom från andra orter, hvilken begagnar undervisningen i hufvudstadens skolor. Det synes vara billigt, att hufvudstaden i förevarande afseende icke försättes i en sämre ställning än öfriga stadskommuner.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Jag skulle icke hafva tagit del i denna diskussion, derest icke derunder några yttranden blifvit fällda, några omständigheter vidrörda, som jag anser mig icke kunna med tystnad förbigå. Bland annat har man velat låta påskina, att här vore fråga om ett nytt åtagande för staden Stockholm, ehuru väl frågan endast är, att på kommunen öfverflytta den skyldighet, församlingarne förut haft att bekosta anskaffandet och underhåll af läroverkshus. Jag vet icke, om man kan kalla detta för ett nytt åtagande, ty, om ock kommunen förut ej haft denna skyldighet, hafva dock dess medlemmar måst fullgöra den, om ock under en annan form.

Vidare har man påstått, att den Stockholms stad hittills äliggande skyldigheten, att lemna bidrag till lärarnes vid elementarläroverken aflöning, icke vore ställd i det oskiljaktiga sammanhang med stadens rättighet att uppbära en förhöjd eller ökad tolag, som Utskottet ansett. Jag tillåter mig att i detta fall åberopa ordalagen i Kongl. Maj:ts nädiga Bref af den 20 November 1816, hvilka återfinnas på Utlåtandets 6:te sida och lyda sålunda: »hvarjemte och då Wi i nåder bifallit. att stadens tolags- och tomtöresafgifter samt stämpel- och vägpenningarne i packhuset få, från nästkommande års början, till det af eder i underdånighet föreslagna belopp uppbäras, Wi i nåder förordnat, att från och med nämnda år af stadens medel ärligen utgöras till understöd för stadens uppföstrings- och läroverk, att efter framdeles af Oss i nåder framställande grunder användas, 10,000 R:dr». Jag kan för min del ej finna annat, än att stadens rättigheter och skyldigheter härigenom blifvit satta i det oskiljaktigaste sammanhang med hvarandra. Af denna anledning, och då Herr Wærn tillika upplyst, att stämpelpenningarne utgått med ett så ringa belopp, att staden genom deras mistande ej tillskyndats någon afsevärd förlust, i afseende ä de inkomster, som genom det åberopade Kongl. Brefvet blifvit så betydligt förhöjda, kan jag ej sinna något skäl, hvarföre man skulle befria staden från de skyldigheter, den åtagit sig, emot åtnjutande af de förmåner, hvaraf den till hufvudsakligaste delen fortfarande är i besittning; och hemställer jag derföre, att Utskottets tillstyrkan måtte af Kammaren bifallas.

Früherre Bildt: Den siste talarens påstående, att Stockholms stad genom sitt erbjudande att på kommunens bekostnad anskaffa och underhålla de lokaler, som för undervisningen inom hufvudstaden äro erforderliga, icke gjort något nytt åtagande, har uppkallat mig att änyo begära ordet. Detta påstående, att hvad kommunen nu åtagit sig tillförene tillhört församlingarne, grundar sig på ett misstag. Visserligen har det ålegat församlingarne inom hufvudstaden att underhålla lokaler, tillräckliga för de s. k. kyrkoskolorna eller femklassiga läroverken, men endast under förbehåll att församlingarne egde rätt att bestämma, huru många ynglingar finge i dessa skolor intagas. Genom sitt erbjudande att underhålla tillräckliga lokaler för undervisningen inom hufvudstaden, utan något dervid fästadt vilkor, har kommunen deremot iklädt sig en större förbindelse, än förut ålegat församlingarne, och således efter mitt förmenande gjort ett alldeles nytt åtagande.

Vidare har det framkastats ett slags hot emot Stockholm, gjorts en antydan derom, att det icke vore lönt för staden att åberopa några slags rättsgrunder i denna fråga, och att konsekvenserna af det förut åberopade nådiga Brevet icke skulle vara för staden gynnsamma. Jag tror dock ej, att Stockholms kommun sträcker sina anspråk i detta afseende, hvarken utöfver det lagligas gränser eller utöfver det område, befogenheten föreskrifver. Mig synes det nemligen obilligt, att, då Stockholms stad förlorat en inkomst af omkring 50,000 R:dr, som genom oftanämnda Kongl. Bref varit den tillförsäkrad, men deremot åtager sig alldeles nya förbindelser i afseende å kostnaden för undervisningens bestridande, vägra staden befrielse från skyldigheten att utgifva aflöning till lärarne, då nästan alla andra kommuner, enligt hvad Herr Statsrådet Carlson upplyst, blifvit från sina skyldigheter i detta afseende befriade.

Jag ber den aktade representanten från Göteborg emottaga mig tacksägelse för hans yttrade välvilja mot Stockholms kommun. Jag har visserligen tillförene hört honom uttala dessa välvilliga tänkesätt, men aldrig förr än nu sett dem styrkta med siffror. Det lyster mig dock att se, om han är i stånd att åberopa några sifferuppgifter, som kunna visa att Stockholms samhälle blifvit, hvad elementar-undervisningen beträffar, så af Statsmagterna ihäggkommet och gynnadt som den kommun, hvilken har den förmänen att ega honom till sin representant.

Herr Wærn: Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att jag icke i detta fall talat såsom representant för Göteborg utan såsom ledamot af Stats-Utskottet, i hvilken egenskap jag ansett mig vara skyldig att meddela de uppgifter, jag varit i tillfälle till, och anföra de skäl, hvarpå Utskottet grundat sitt ifrågavarande beslut. Jag vill ej på något vis sätta i fråga, att det åtagande Stockholms kommun nu gjort, kommer ett medföra uppoffringar, hvilket måste af hvar och en erkännas, men jag tror ej att på denna omständighet kan grundas något skäl för stadens befriande från dess lagliga skyldigheter. Huruvida Göteborgs samhälle kan anses i ett eller annat afseende lyckligare och finnas vara mera gynnadt af Staten — såsom stiftsstad har Göteborg erhållit statsbidrag till uppförande af sina elementarläroverksbyggnader — vill jag ej afgöra. Dock synes det mig som om Stockholm icke blifvit lottlöst,

då man betraktar härvarande teknologiska institut och slöjdskolan med flera dylika läroverk. Men alla jemförelser äro förhatliga; och jag vill derföre endast hålla mig till saken.

Hvad beträffar den förlust, Stockholms kommun gjort, uppgående till 50.000 R:dr årligen, genom stämpelpenningarnes borttagande, så medger jag gerna, att den måste kännas ganska smärtsam och möjligen vålla någon förlägenhet, med afseende å stadens alltjemt växande utgifter. Dock får man icke förbise, att staden, i stället för de 30.000 R:dr Banko, som den år 1817 erhöll genom förhöjningen i tolagen, af denna afgift för det närvarande uppbär öfver 330.000 R:dr årligen, ty enligt de uppgifter, jag inhemtat, lär tolagen hafva vuxit till 335.000 R:dr. Stämpelpenningarne, som visserligen äfven stigit betydligt, hafva dock under de flesta åren spelat en jemförelsevis obetydlig rol. I afseende å stämpel- och vägpenningarne, som i Kongl. Brevet af 1816 gemensamt omnämnas, vill jag dessutom anföra, att de icke under sednare tider delat samma öden, ty vägpenningarne finnas ännu bibehållna. Enligt de uppgifter jag erhållit, uppingo de 1852 till 76.000 R:dr Banko, ett vida större belopp än stämpelpenningarne. Dessutom vill jag upplysas, att äfven tolagen undergått förändringar, bland annat år 1825, då den något nedsattes, och 1826, då den åter förhöjdes, ehuru ej i samma proportion som 1816; hvilket likväl ej hindrat, att den allt framgent utgått med ökade summor. Då nu såväl den ena som den andra af de afgälder, Stockholms stad har att uppbära, så betydligt tilltagit, samt inkomsten af stämpelpenningarne varit för flera stapelstäder gemensam, utan att någon ersättning derför blifvit ifrågasatt, kan jag fortfarande icke finna något skäl, hvarföre man skulle medgifva Stockholms kommun den äskade eftergiften, utan vidhåller mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Dickson, Charles: Då det är en allmänt antagen sats, att alla elementarlärares löner böra bestridas af statsmedlen, finner jag intet skäl, hvarföre i afseende å Stockholms elementarläroverk ett undantagsförhållande bör ega rum. Ett sådant undantagsförhållande synes mig vara grundadt hvarken på billighet eller rättvisa. Man har väl sagt, att det grundar sig på ett kontrakt, ingånget emellan Regeringen och staden, men jag befarar, att det ej är så alldeles helt med detta kontrakt, ty jag tror, att man af ordalagen i 1816 års nädiga Bref kan hemta tillräcklig anledning att antaga, att hvad deri blifvit stadgadt icke eger tillämpning å de ifrågasatta nya förhållandena, och att således härutinnan något hinder icke möter för bifall till den Kongl. Propositionen. Enligt ordalydelsen är vilkoret det, att *till understöd för »stadens» uppfostrings- och läroverk* skulle 10.000 R:dr af stadens medel årligen utgöras. Man måste härvid skilja emellan *stadens* och *Statens* läroverk, hvilka sistnämnda äro liktydiga med elementarläroverken, då deremot med de förstnämnda, enligt min uppfattning, icke kan menas annat än sådana stadens uppfostringsanstalter, som röra folkundervisningen. Nu är det en känd sak, att Stockholm årligen betalar för bestridande af folkundervisningen 90.000 R:dr, således sex gånger om de 15.000 R:dr, som här äro ifråga. Med hänsyn härtill och då de skäl Utskottet anfört, icke synas mig i någon mätto öfvertygande, påyrkar

jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. Propositionen.

Friherre Bildt: Herr Wærn yttrade nyss, att år 1826 förändrades de bestämmelser, som sedan 1816 gällt för tolagen. I afseende härå vill jag upplysa, att före den 20 November 1816 tolagen var bestämd till $1\frac{1}{2}$ procent för inkommande och 1 procent för utgående varor. Den förhöjdes då till 3 procent för inkommande och till 2 procent för utgående handelsvaror; och det var med anledning af denna tillökning i tolagen Stockholms stad fick sig älagdt att årligen utgifva 15,000 R:dr, till understöd för stadens uppfostrings- och läroverk. Men 1826 bestämdes tolagen att utgå med $2\frac{1}{2}$ procent af inkommande och $1\frac{1}{2}$ procent af utgående varor, och härigenom bröts det kontrakt, som 1816 blifvit ingånget emellan Staten och Stockholms stad, om man nemligen vill betrakta det sistnämnda år utfärdade Kongl. Bref såsom ett kontrakt; och stadens inkomster blefvo följaktligen minskade. Visserligen har det blifvit anfördt såsom en tröst för staden att inkomsten af tolagen i allt fall under årens lopp ökats, men tror man då ej, att stadens utgifter stigit i samma proportion och än mera? Lönerna, som 1816 utgingo till stadens embetsmän, hafva sedan dess nästan tredubblats. En rådmanslön, som då besteg sig till 1,100 R:dr Banko, utgår nu med 3,000 R:dr, i samma myntsart räknadt, hvilket kan anföras såsom ett exempel bland tusende derpå, att, om stadens inkomster stigit, dess utgifter stigit än mera, hvarom dessutom våra debetsedlar lemna oss det ojäfaktigaste vittnesbörd.

Friherre Beck-Friis: Efter den sakrika utveckling af ämnet, som af Herr Wærn blifvit gjord, skulle jag icke hafva begärt ordet, derest jag icke uppkallats dertill utaf ett yttrande af en annan representant från Göteborg. Denne talare förmålde, det han ansåge, att med de i 1816 års Kongl. Bref omnämnda uppfostrings- och läroverk afsåges icke hvad vi kalla elementar-läroverk utan folkskolor. Denna uppfattning kan jag för min del icke gilla, helst år 1816 i hufvudstaden icke funnos några folkskolor i den bemärkelse vi nu dervid fästa; hvadan jag tror att detta hans argument icke kan hålla stånd inför en skarpare kritik; och yrkar jag att Utskottets hemställan måtte af Kammaren bifallas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts nädiga framställning i ämnet; gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats och med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Friherre

Friherre Bildt begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 7:de punkten af Ut-lätandet N:o 32, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröst-ningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50.

Nej — 23.

8:de, 9:de och 10:de punkterna.

Biföllos.

11:te punkten.

Herr Beckman: Jag har med tacksamhet läst de motiver, hvilka Stats-Utskottet i denna punkt använt för afslag å min motion, och jag vill ej klaga öfver det slut, hvartill Utskottet kommit, men jag skulle gerna önska, att detta slut blefve något bättre. Stats-Utskottet har senterat betydelsen af hvad jag med min motion äsyftat och erkänt vigten af en bildningsanstalt för dem, som vilja egna sig åt lärareyrket. Jag skulle derföre, utan att nu behöfva eller vilja ytterligare motivera en sådan begäran, icke önska något annat än att hvad Stats-Utskottet i denna punkt uttryckt måtte frambäras till Kongl. Maj:t, eller, med andra ord, att Kammaren ville, i stället för det slut, hvartill Utskottet kommit, sätta ett sådant, som vore hemtadt från Utskottets egna motiver. Utskottet säger: »Att skolundervisningens fortgående förbättring betingas af lärareskicklighetens utveckling lär icke kunna bestridas». Vidare säger Utskottet: »Lika allmänt erkänt torde behofvet vara af en bildningsanstalt, der de, som vilja egna sig åt lärareyrket, ej allenast kunde få inhemta de allmänna och väsendtliga grunderna för detta kalls utöfning, utan äfven erhålla en säker ledtråd vid sin praktiska verksamhet.» Ur en sådan motivering synes mig böra följa, att Riksdagen icke bör alldeles kasta ifrån sig detta viktiga ärende och lemna det utan all åtgärd äfven vid denna riksdag. Ur Utskottets egen motivering har jag lånat orden till följande skrifvelseförslag, å hvilket Herr Grefven och Talmannen torde framställa proposition:

»att Riksdagen måtte i underdänighet anhålla, det täcktes Kongl. Riksd. Prot. 1868. 1 Afd. 2 Band.

Maj:t låta utarbete plan till en efter våra förhållanden lämpad bildningsanstalt, der de, som vilja egnas åt elementarlärareyrket, ej allenast kunde få inhemta de allmänna och väsendtliga grunderna för detta kalls utöfning, utan äfven erhålla en säker ledtråd vid sin praktiska verksamhet, samt för Riksdagen framlägga denna plan jemte nädig Proposition om det för ändamålet erforderliga anslag».

Herr Sæve: Äfven jag kan icke finna annat än att Utskottets motiver böra leda till ett annat slut än det, hvartill Utskottet kommit. Utskottet anför visserligen såsom skäl härför, att det anser nödig utredning af detta ärende ännu icke hafva skett; men deraf tyckes man också kunna sluta, att, om en sådan utredning vore verkställd eller inom kort kunde blifva verkställd, så skulle Utskottet icke vara emot att äfven förorda anslag för detta viktiga ändamål. När nu motionären anhåller icke ens om anslag för detta ändamål, utan endast att Kammaren ville tillstyrka en underdänig skrifvelse med begäran, att Kongl. Maj:t ville utreda detta ämne och vid en kommande riksdag föreslå beviljande af medel dertill, så kan jag ej annat än förorda samt instännuma uti motionärens skrifvelseförslag.

Friherre Silfverskjöld: Den siste talaren har förebrätt Utskottet för det slut, hvartill Utskottet i denna punkt kommit. Denna förebräelse synes mig vara oförtjent, ty då den ifrågavarande motionen innehöll begäran om ett visst anslag för anordning här i hufvudstaden af en normalskola och en dermed förenad pedagogisk undervisningsanstalt, så måste naturligtvis Utskottet, så snart motionären icke egnat denna fråga nödig utredning, afslå det äskade anslaget, äfven om Utskottet, i likhet med motionären, erkände behovet af den utaf honom föreslagna bildningsanstalten. Jag kan således icke finna, att motiveringen står i den ringaste strid med det slut, hvartill Utskottet kommit. Hvad angår motionärens först nu gjorda framställning, att Riksdagen skulle besluta till Kongl. Maj:t aflåta en underdänig skrifvelse med begäran att få ifrågavarande ärende utredt, så synes mig denna framställning vara en alldeles ny motion och böra såsom sådan behandlas.

På grund af hvad jag anført får jag yrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Grefve af Ugglas: För några dagar sedan framhöll jag skälen, hvarföre jag ansåg, att skrivelser från Riksdagen till Kongl. Maj:t icke borde i allmänhet förekomma. Särskildt anser jag detta vara tillämpligt på denna fråga. Vi böra nemligen komma ihåg, att, vid föregående riksdagen. Regeringen sjelf till Riksdagen gjorde framställning af ungefär enahanda innehåll som motionärens, men att Riksdagen, i anseende till formen, icke kunde godkänna den. Att emellertid Regeringen således redan har ögonen öppna för de behof, hvarom här är fråga, är något som vi veta och deraf icke behöfva påpeka. Att äfven denna fråga nyligen blifvit omfattad på det mest lifliga sätt af Statens egna lärare, är allmänt känt. Under sådana förhållanden kunna vi vara fullt förvissade, att Regeringen, utan någon skrifvelse, tager frågan om hand. Helt annat vore det, om Utskottets afstyrkande Utlåtande vore ett af-

styrkande af sjelfva saken; men sådant är icke förhållandet. Utskottet har tvärtom, såsom motionären sjelf omförmålt, erkänt nyttan af sjelfva saken, men, i brist af nödig utredning, ansett sig icke kunna ingå i bedömande af lämpligheten utaf den bildningsanstalt, motionären föreslagit, och derföre hemställt, att motionen för närvarande icke må till någon åtgärd föranleda.

Till följd af hvad jag nu anfört, vet jag icke hvar till en skrifvelse skulle tjena, och jag får derföre yrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Beckman: Jag är visserligen ej alldeles öfvertygad, att icke den ifrågavarande motionen kunnat behandlas på sätt jag nu föreslagit. Det synes mig som en sådan behandling kunde hafva sitt stöd i anteceden-
dentia. I förra Betänkandet hade vi nemligen en punkt, i hvilken Utskottet, med anledning af framställd begäran om indragning af anslag, tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t om åtskilliga åtgärder, som Utskottet ansett lämpliga, och hvilka äfven Kammarerna i dag funnit lämpliga. Jag tror således, att frågans upptagande, på sätt jag föreslagit, icke står i strid med praxis, men för den händelse ingen annan ledamot i Kammarerna yrkar bifall till min framställning, så, och då vägen står mig öppen att till och med denna riksdag komma in med förslag om en underdånig skrifvelses aflåtande i detta ämne, vill jag afstå från den anhållan om proposition på af mig framställt skrifvelseförslag, som jag i mitt förra anförande gjorde.

Herr Sæve: Sedan motionären afstått från sitt gjorda förslag om en underdånig skrifvelse i detta ämne, och saken ändock synes kunna vinna gehör under denna riksdag, så vill jag för min del afstå från proposition derå.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

12:te och 18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Herr Sæve: Man får ej undra, om problemet för folkskoleväsendets fullständiga ordnande hos oss ej blifvit fullständigt löst, när man ser huru andra och rikare kulturstater än vi ännu bekymras och anstränga sig för detta ändamål, utan att dock häruti hafva kommit till ett tillfredsställande resultat. Emellertid får man vara tacksam både mot den ena och andra Statsmagten, ja äfven mot stifts- och skolstyrelserna för hvad redan är åtgjort, och blott önska att nitet för denna högst viktiga sak ej må afvalna. Ty mycket återstår härvid ännu att göra. Sålunda bör man äfven tacka Stats-Utskottet för hvad det vid denna punkt tillstyrkt, ja till en del äfven för hvad den afstyrkt, dock ej i allt.

Till det förra hör den tillstyrkta underdåniga skrifvelsen, att 1 § af 1842 års skolstadga måtte i så mätto blifva ändrad, att antalet af de

med examinerade lärare försedda folkskolorna måtte mera lämpas efter församlingarnes areal och folkmängd. Jag anmärker endast att häruti nämnes ingenting om småskolorna, men kanske reder sig detta af sig sjelft, när det behöfliga antalet af fasta folkskolor blir efter hand.

Hvad åter Utskottets afstyrkanden angär, så är jag fullkomligt ense med Utskottet om oantagligheten af Nils Nilssons motion, att andra hälften af den personliga skyddsafgiften skulle i likhet med den första utdelas åt församlingarne efter folkmängden nästan utan annat vilkor, än det obestämda, att summan skulle för folkskoleväsendets bästa användas. För oantagligheten af detta förslag har Departementschefen i sitt underdåniga utlåtande anfört så tillräckliga skäl, att jag endast till dem behöfver hänvisa.

Deremot förundrar det mig, att Utskottet ej gjort mera afseende på Herr Otterströms motion, som likväl, om den antoges, skulle blifva en fördel för både Staten och församlingarnes skolväsende, och framför allt leda till en i afseende på anslagen större reda och klarhet.

Kyrkoherden Otterströms förslag var, att Staten genom återtagande af den till församlingarne redan öfverlemnade ena hälften af den personliga skyddsafgiften och användande tillika af de till folkskolorna redan anslagna medlen, af hvilka de flesta redan äro uppförda på ordinarie stat, skulle blifva i tillfälle att både såsom hittills tillgodose de närvarande folkskolornas behof och med hvad som blifver öfver uppmuntra församlingarne till inrättande af ett stort antal nya och fasta skolor med examinerade lärare. Ty genom det att de bestämdt viste sig för sina examinerade lärare alltid skola erhålla af Staten halfva aflöningen och en tredjedel äfven för de oexaminerade, skulle de sjelfva vara angelägna att inrätta så många fasta och småskolor som behöfdes, hvilket de nu sällan kunnat beräkna i följd af tillägget i 1863 års Kungörelse: »i den mån anslaget dertill gifver tillgång».

Församlingarne hade ej mera något bråk för utbekommande af medlen, än att för sina landshöfdinge-embeten styrka, att de sjelfva tillskjutit den motsvarande delen, samt att undervisningen fortgick åtta månader af året, ty den vidare kontrollen tillhörde folkskole-inspektören.

Staten fick ej heller större utgift än tillföre. Tvärtom skulle den, vid beräkning af hvad den nu påkostar de egentliga folkskolorna, nemligen halfva skyddsafgiften 640,000 R:dr och det på stat uppförda anslaget 150,000 R:dr, tillsammans 790,000 R:dr, genom konverteringen få en ökad tillgång af 116,000 R:dr för understödjande af 580 nya folkskolor med examinerade lärare och anslag af halfva lärarelönen för hvardera. Men det vigtigaste vore, att så väl grundsatsen bibehölles om folkskolorna såsom en kommunernas angelägenhet och dessa sjelfva uppmuntrades genom det af Staten dem tillsäkrade understödet, utgörande halfva lärarelönen, att upprätta så många nya fasta skolor, som behöfdes, och att sålunda den här af Utskottet ifrågasatta nya tvångslagen för folkskoleväsendets fullständigare ordnande kunde undvikas. Jag röstar sålunda för Herr Otterströms motion.

Herr Landgren: Då jag under hela min riksdagsmannaverksamhet i denna fråga sökt verka i samma riktning, som blifvit antydd i det förslag till skrivelse, Stats-Utskottet här framställt, så måste jag med

den lifligaste glädje helsa detta förslag såsom gryningen till en bättre organisation af folkskoleväsendet. Den metod, som hittills blifvit iakttagen, har verkat i visst hänseende fördelaktigt och bidragit till utveckling af folkskoleväsendet, men endast i en viss riktning och på vissa församlingar, nemligen små församlingar, för hvilka en folkskola varit tillräcklig, och sådana församlingar, som varit lyckligt lottade antingen till följd af donationer eller till följd deraf att inom desamma varit bosatte förmögnare personer, hvilka för folkskoleväsendet varit intresserade och gjort uppoffringar. Andra församlingar i riket hafva deremot, genom detta system, blifvit stjufnoderligt behandlade. Jag anhåller att först och främst få fästa uppmärksamhet på en omständighet. Det talas städe i riksdagshandlingar om somliga församlingars nit och andra församlingars liknöjdhet för folkskoleväsendet; men jag tror, att sådana yttranden icke äro rigtiga, ty, inom de församlingar, der något nit finnes för folkskoleväsendet, ådagaläggas detta, såsom jag vid föregående tillfälle yttrat, icke af församlingarne, utan af skolstyrelserna. Det är folkskolestyrelsen, men i inga eller högst få församlingar allmogem, som nitälskar för folkskoleväsendet. Det är således folkskolestyrelsernes olika ställning, som man i främsta rummet bör uppmärksamma, och de folkskolestyrelser, som hafva den ogynnsammaste belägenheten, fordra det kraftigaste handtaget, men icke de, som redan hafva en fördelaktig ställning. I mitt grannskap finnes en ej särdeles stor församling, der folkskolestyrelsen disponerar ett donerat kapitalbelopp af 23,000 R:dr med 1,200 R:dr räntaafkastning, och ändock har den, oaktadt denna lyckliga belägenhet ansetts böra huggas med 200 R:dr i Statsanslag, under det, i en annan församling med 5,000 innevånare, skolstyrelsen ej får en enda styfver i statsbidrag, emedan hvarje förslag, som angående folkskolan väckes, antingen slås omkull på sockenstämman, eller, om det genom någon tillfällighet der går igenom, blir af hvarjehanda svepskul och af brist på bestämda föreskrifter tillintetgjordt eller förhaladt hos de högre auktoriteter, som skola behandla det. Jag tror, att de folkskolestyrelser, hvilka befinna sig i en sådan olycklig belägenhet, böra i främsta rummet omhuldas. Men hittills har man oaktadt alla föreställningar gått en rakt motsatt väg och understödt de skolstyrelser som minst varit i behof af handräkning, men deremot lemnat de skoldirektioner åt sitt öde, som hafva att göra med en rå och bildningsfiendtlig allmoge och der det kraftigaste handtaget vore af nöden. Här har en motion blifvit väckt, nemligen Herr Otterströms, som afser en ny organisering af folkskoleväsendet, men som leder till samma hypertrophi för de lyckliga församlingar, som genom donationer och uppoffringar af enskilda personer skaffat sig ett dussin eller mera fasta skolor och dit enligt Herr Otterströms förslag brorsdelen af statsanslagen åter skola dragas, under det att de andra kvarhållas vid gamla svältsystemet. Jag vill ej nämna den ovilja, med hvilken man skall se utgifter som utgå i en församling användas till favör för en annan, särdeles om den derstädes aldraminst behöfves.

Likväl mötes Stats-Utskottets förslag af den stora betänkligheten, att måhända kronobetjeningens mellankomst torde blifva nödvändig för dess genomförande, ett förslag som troligen hvarken af Riksdagen kan bifallas eller i verkligheten tillämpas. Jag vågar därför för Kammar-

ren framlägga ett annat förslag, som jag önskar, derest Utskottets Utlåtande i denna punkt kommer att återremitteras, måtte få åtfölja för att af Utskottet tagas i öfvervägande. Jag skulle vilja föreslå: »att återstående delen af skyddsafgiften tillhandahålles skolstyrelserna genom landtränterierna med följande vilkor:

1:o) att ifrån församlingarne utgår en särskild afgift motsvarande hela den sammanlagda skyddsafgiften (eller ett mindre belopp, om så skäligen pröfvas);

2:o) att församlingarne fullständigt och ändamålsenligt ordnat sitt folkskoleväsende och uppfört ett erforderligt antal ändamålsenliga skolor, samt antagit ett erforderligt antal fullt duglige lärare och häröfver lemna intyg från vederbörande myndigheter;

3:o) att de genom hela skyddsafgiften och församlingens särskilda kontanta tillskott uppkomma medlen icke till andra ändamål få användas än till lärarens aflöning och inköp af undervisningsmateriel.

4:o) att de summor, som i öfrigt erfordras, för seminarier, inspektioner och fattiga församlingars understöd skola såsom vanliga reservationsanslag af statsmedlen utgå.

Dessa sednare fordringar torde synas djerfva i dessa penningfattiga tider, men jag har ofta hört, då fråga varit om beredande å Statsverket af nya inkomstkällor, att Staten icke vore i behof af sådana, och i allt fall skall väl den nuvarande penningekrisen ej räcka i evighet. Att dessa fordringar äro billiga kan jag ej uraktlåta att nämna, ty för delen deraf kommer i främsta rummet Svenska allmogen till godo, och det är bekant, hurusom, genom Svenska allmogens uppoffring af husbehofsbränningen, Statsverkets inkomster ärligen ökats med tio å tolf millioner, hvilka jag och många med mig hoppades skola i främsta hand användas till folkskolans utveckling, på den tiden vi agiterade för den nya bränvinslagstiftningens genomförande. Men huru snöpligt dessa förhoppningar uppgingo i rök är nog samt bekant.

På grund af hvad jag anfört får jag anhålla, att Kammaren, som måhända icke vill på stående fot, som man brukar säga, antaga mitt förslag, behagade till Stats-Utskottet återremittera Utlåtandet i denna punkt, på det Utskottet måtte komma i tillfälle taga i öfvervägande hvad jag föreslagit.

Friherre Sprengtporten: Man kan sträfva till samma mål och ändock hafva olika tankar i fråga om den väg som bör följas, för att uppnå detsamma. Detta förklarar orsaken, hvarföre jag, som är lika varm vän af folkbildningen som den siste värde talaren, kommer att yttra meningar, som äro väsendtligen olika hans. Utskottet har uti sista momentet af denna punkt tillstyrkt den förändring af 1 § i nu gällande folkskolestadga, »att hvarje församling tillförbindes att underhålla ett med hänsyn till såväl folkmängd som areal bestämdt antal, med examinerade lärare försedda folkskolor.» Denna sats torde förtjena att närmare analyseras och jag får då erinra att behovet af ett större eller mindre antal folkskolor inom en kommun, så snart detta hänföres till arealen, är beroende af en annan omständighet, nemligen af den väglängd, man anser skolbarnen kunna tillryggalägga för att komma från hemmet till skolan. I samma mån som en kommuns areal är vidsträckt,

men deremot befolkningen fåtalig och gles, uppstår ett större behof af folkskolor i bredd med mindre förmåga att underhålla desamma, så framåt det får antagas att förmögenheten inom en församling står i ett någorlunda jemförligt förhållande till dess folkmängd, hvaremot, omvänt, detta behof är mindre, då arealen är liten, men befolkningen tät. I den af Utskottet uttryckta absoluta satsen ligger således ingen billighet, hvilket borde vara förhållandet, ty man måste, vid stiftande af lagar, afse deras verkställbarhet samt äfven rättvisan i de bestämmelser, de innehålla. Granskar man den andra föreskriften, eller att folkskolornas antal bör inom en kommun lämpas efter antalet barn i skolåldern, så är detta beroende af en annan omständighet, nemligen huru många barn man anser kunna på en gång af en lärare undervisas; och detta åter bestämmes af den method, som följes. Då 1842 års skolstadga utfärdades, var vaxelundervisningssystemet i full gång inom landet; och det var till och med föreskrifvet, att ingen lärare vid en folkskola kunde anställas, som icke hade inhemtat denna method, som tillät en lärare att utan öfveranssträngning, med tillhjälp af monitörer, undervisa ett tredubbelt antal barn och derutöfver, än som nu kan ske, sedan — jag vet ej på grund af hvilka skäl, psykologiska, dogmatiska eller empiriska — man föredragit det pedagogiska systemet, hvilket visserligen icke blifvit uttryckligen anbefaldt, men likvisst omissskänneligen är det mål, till hvilket folkskoleinspektörerna och folkskolans öfverstyrelser sträfva. Min mening är icke att häremot framställa något klander, ty jag har endast velat konstatera det faktum, att om vår folkbildning nu måste taga så många lärares krafter i anspråk, och med detsamma kostnaderna för kommunerna och Staten blifvit så betydliga, grundorsaken härtill ligger i den method för undervisningen, som blifvit införd och hvilken icke i ringaste mån gått ut på besparing af krafter och utgifter. Men nu till det praktiska i denna punkt, eller huru den af Utskottet framställda principen kommer att gestalta sig i utförandet. Redan en föregående talare har antydtt derpå att kommunernas skyldighet att underhålla ett större eller mindre antal folkskolor skulle bero i första rummet på folkskoleinspektörerna, i andra på konsistorierna och slutligen på Departementschefens föredragning. Huruvida man skulle lemna kommunerna någon rättighet att bestämma öfver denna deras enskilda angelägenhet; derom innehåller punkten icke något. Jag för min del kan icke finna, att man bör utesluta församlingarne härifrån; och jag tror ej heller att ett sådant uteslutande skulle gillas af det allmänna medvetandet. Jag tvärtom betraktar det som en församlingarnes både rättighet och skyldighet att sjelfva ordna sina angelägenheter. Man har klagat öfver kommunernas obenägenhet för folkskoleväsendet, och deri kan väl ligga någon sanning. En och annan föreställer sig måhända att man genom enklare och mindre kostsamma utvägar kunnat komma till målet. En annan antager kanske, icke så alldeles origtigt, att det icke varit så alldeles väl betänkt i att söka förflytta, synnerligen på landsbygden, *den första barnundervisningen* från hemmet, der densamma under århundraden trifts väl och utvecklade goda följder; och att den indirekta uppmaning till föräldrarna att icke behöfva besvära sig med denna undervisning, som legat i de städse förekommande anspråken på inrättandet af en mängd småbarnskolor, icke verkat nyttigt; men på många ställen har tvifvelsutän-

obenägenheten föranledts af oförmåga; och denna låter sig icke genom magtspråk undanröjas. Jag måste derföre, likasom Ecklesiastik-ministern vid förra riksdagen, uttala ett festina lente i denna fråga. Man måste taga i betraktande å ena sidan den moraliska och politiska och å den andra den statistiska och ekonomiska sidan af frågan. Denna mening kan jag ej nog framhålla; liksom jag tror, att, intill dess resultatet af vårt folkskoleväsende visat sig klarare än hittills samt öfvertygelsen om ofelbarheten af 1842 års folkskolestadga med alla de förklaringar öfver densamma, vi sedermera erhållit, stadgat sig, man gör väl att ej gå allt för brådstörtande tillväga i denna grannliga lagstiftning.

På grund af hvad jag anfört får jag yrka bifall till 1:sta, 2:dra och 3:dje punkterna, men afslag å hvad Stats-Utskottet i 4:de punkten föreslagit.

Herr Ekman, Carl: I likhet med den förste talaren, som yttrat sig i frågan, måste äfven jag uttala min glädje öfver den utveckling, folkskolan hos oss erhållit. Jag tror, att det system, som följts, bidragit att leda oss till den ståndpunkt, hvaröfver vi glädja oss. Otvifvelaktigt har, så länge man icke allmänt insett nyttan af folkskoleväsendet, det understöd, som Staten lemnat, varit nödvändigt för att locka fram församlingarne till mera verksamhet; men sedan man nu kommit så långt, att ingen kommun i landet finnes, der ej folkskola är inrättad; sedan således frukten af de uppoffringar, Staten gjort, öfverallt visat sig, så torde skäl vara att tillse hvad ytterligare bör göras. Att likväl folkskolor ej blifvit öfverallt inrättade till den mängd, som barnens antal och församlingarnes utsträckning kräfva är ovedersägligt, och orsaken dertill bör sökas i någon motvilja hos kommunerna att underkasta sig de uppoffringar, som fordras för åstadkommandet här af och för att bringa undervisningen i fullt tidsenligt skick. Vid sådant förhållande anser jag ej vara lämpligt att lika med en föregående talare, låta kommunerna sjelfva bestämma hvad vidare bör göras, utan förmenar tidpunkten vara inne, då Statsmagterna böra besluta, huru dessa skolor böra vara organiserade, på det att folkundervisningen öfverallt må erhålla den ytterligare erforderliga utvecklingen. Detta kan, efter mitt förmenande, åstadkommas på det sätt Stats-Utskottet, i sista momentet af förevarande punkt, föreslagit, eller så att genom lag varder bestämdt, det församlingarne tillförbindas underhålla ett, med hänsyn till såväl folkmängd som areal, nödigt antal folkskolor, försedda med examinerade lärare, enär ingen angelägenhet bör anses mera tillhöra kommunen än att skaffa upplysning åt dess innevånare. Denna angelägenhet tillhör i aldra första hand hemmet, men på det att hemmen skola kunna meddela gagnelig undervisning, som bildar det uppväxande släktet, så måste folkskolan hafva på förhand skaffat föräldrarnes insigter, erforderliga för undervisningens meddelande. Detta är målet, hvartill man bör sträfvä, men detta mål är ännu aflägsat. På sådant sätt har äfven frågan vid föregående riksdagar uppfattats, och, såsom följd deraf, Rikets Ständer begärt undersökning och utredning, huruvida återstående delen af skyddsafgiften kunde anslås till hvarje församling och ytterligare bidrag af Staten till folkskolorna upphöra, utan att den nödiga kontrollen å dem derigenom uppoffrades. Utredning af denna fråga har åstadkommit, och det af Chefen för Ecklesia-

stik-departementet i Statsråds-protokollet intagna yttrande är för mig tillräckligt bevis för olämpligheten af Rikets Ständers förslag; men detta oaktadt, och ehuru jag erkänner den oeftergiftiga nödvändigheten, att folkskolorna hädanefter som hittills äro underkastade kontroll beträffande deras organisation och verksamhet, förmenar jag, att denna kontroll kan åstadkommas utan att församlingarne underkastas de olägenheter, som äro förenade med årliga ansökningars aflåtande till Kongl. Maj:t om bidrags erhållande. Saken synes mig kunna helt enkelt ställas på det sätt, att kontrollen öfverlemnades åt de af Staten tillsatte inspektörer och sedan desse vitsordat, det församlingarne fullgjort sina åligganden, de ock berättigades att uppbära det understöd, som blifvit dem tillförsäkradt genom hela skyddsafgiftens erhållande. Det är likväl naturligt, att äfven derutöfver kan på åtskilliga ställen erfordras Statens mellankomst, ty kommuner finnas så fattiga och med så vidt utsträckt areal, att de endast med biträde af skyddsafgiften ej förmå upprätta och underhålla nödiga folkskolor. För sådant ändamål måste Riksdagen anvisa medel till Kongl. Maj:ts disposition. Men förhållanden af sådan beskaffenhet böra enligt mitt förmenande höra till undantagen. Förr än Riksdagen fattar det beslut att låta återstående hälften af skyddsafgiften tillkomma kommunerna för deras folkskoleväsende, skall denna fråga icke erhålla sin lösning utan oupphörligen till Riksdagen återkomma. Jag tillåter mig därför föreslå, att Kammaren bifaller Stats-Utskottets förslag till underdånig skrifvelse med det tillägg till densamma, att Riksdagen uttrycker sin mening derom, att församling, som visar sig hafva fullständigt organiserat sina folkskolor, måtte berättigas återfå hela den skyddsafgift, som af församlingen utgått. Men som det icke synes mig lämpligt att på stående fot formulera förslag af ifrågavarande beskaffenhet, torde denna punkt till Stats-Utskottet böra återremitteras, på det att Utskottet må kunna uppsätta skrifvelseförslaget i enlighet med den här förda diskussionen.

Herr Geijer: Bland alla de ämnen, som äro föremål för Stats-Utskottets behandling, finnes intet som omfattas med så lifligt intresse som folkskoleväsendet. En hvar hyser den önskan, att det mål, som folkskolan afser, måtte uppnås, men meningarne äro icke desto mindre delade om sättet att nå detta mål och om lämpligaste utvägen för anskaffande af medel till folkskolorna. Detta synes äfven af de motioner, som blifvit väckta rörande detta ämne, och af hvilka två äro hvarandra alldeles motsatta. Den ena afser, att hela den personliga skyddsafgiften skall indragas till Statsverket, den andra att samma afgift måtte hel och hållen mellan församlingarne fördelas för att användas till folkskoleväsendets förbättring.

På hvad sätt de medel blifvit använda, som hittills varit till folkskoleväsendet anslagna, se vi af det vid Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof fogade Statsråds-protokoll och Departements-chefens deri intagna betänkande i ämnet. Vi se deri de grunder som blifvit följda vid medlens fördelning och den kontroll, som utöfvats öfver deras rigtiga användande. Hvad nu dessa grundar beträffar, så tror jag att de måste anses vara nyttiga och väl valda; dels derföre att understödet lemnats till församlingarne i mån af deras egna bidrag, dels ock derföre att genom det en

uppmuntran och lockelse gifvits åt församlingarne att på sitt skolväsende nedlägga allt större kostnader. Men man inhämtar också af detta Departements-chefens betänkande, att på många ställen folkskolorna ännu ej befinna sig i det skick, som man, efter den långa tid, hvarunder folkskolestadgan varit gällande, kunnat hafva anledning hoppas. Det är med anledning häraf, som Stats-Utskottet kommit till den åsigt, att önskligt vore, om bestämmelser kunde stadgas om ett efter hvarje församlings areal och folkmängd lämpadt antal folkskolor. Det har visserligen blifvit af en värd talare anmärkt, att sådana stadganden skulle vara betungande, och att kommunerna sjelfva borde få bestämma i detta afseende. Jag ber med anledning häraf att få erinra, att i nuvarande folkskolestadga finnes bestämdt, att hvarje församling skall hålla en folkskola, men att något afseende deri ej är fästadt vid de olika socknarnes olika folkmängd. En församling med 7,000 innevånare behöfver ej hålla mer än en folkskola; en med 700 likaså. Detta förhållande har ej varit från början åsyftadt, och det torde nu vara på tiden att ävägbringa någon förändring i detsamma.

Jag tror mig kunna upplysa, att bland de motioner, hvarom förevarande punkt handlar, har Herr Otterströms varit den, som tillvunnit sig de största sympatierna. Utskottet ansåg sig dock ej kunna förorda densamma i sin helhet, derföre att den halfva personliga skyddsafgiften under nuvarande förhållanden ej kunde församlingarne fräntagas och något bestämdt beslut om förändring i sättet för folkskolemedlens fördelning i allmänhet icke fattas förr än frågan derom, huru många skolor som borde finnas inom hvarje församling, blifvit afgjord samt Regeringen förskaffat sig nödig kontroll deröfver, att skolorna befunno sig i nöjaktigt skick. Dessa skäl anser jag vara ganska bindande; och jag får på grund af hvad jag här anfört päyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Jag begärde egentligen ordet för att anhålla, att, ehuru Kammaren beslutat, att hela den 19:de punkten i förevarande Betänkande singe på en gång diskuteras, Kammaren icke desto mindre måtte medgifva, att särskilda propositioner på bifall eller afslag å dess olika momenter måtte framställas, så att momenten 1, 2 och 3 afgöras för sig och 4 momentet för sig. Anledningen till denna min hemställan är, att jag för min del vill bifalla momenten 1, 2 och 3, men deremot afslå det i mom. 4 framställda skrifvelseförslaget. Skälet hvarföre jag vill bifalla mom. 1, 2 och 3 ligger i hvad Stats-Utskottet sjelf anfört eller den utredning af frågan om den personliga skyddsafgiften, som blifvit lemnad i det vid den Kongl. Propositionen fogade Statsråds-protokollet. Det har deri blifvit visadt, att om hela den personliga skyddsafgiften skulle ingå till församlingarne, och till följd häraf en del af anslagen för folkskoleväsendet upphöra, skulle på samma gång den kontroll, som hittills från Statens sida utöfvats öfver folkskolorna, upphöra, samt de utgifter, som Staten får för dessa skolor vidkännas, förökas. Det är visserligen sannt, att man ej skulle behöfva denna särskilda kontroll från Statens sida, om man kunde öfverallt stöpa skolorna i samma form och gifva bestämda föreskrifter huru de skulle vara ordnade samt låta endast de församlingar, som visade sig hafva på detta sätt ordnat sina skolor, åtnjuta den personliga skyddsafgiften.

Men en så beskaffad kontroll skulle näppeligen vara möjlig, och om den också vore möjlig, skulle den bestämdt vara skadlig.

I afseende åter å mom. 4 instämmer jag hufvudsakligen med Friherre Sprengporten. Folkskolan har visserligen länge varit ett föremål för Representationens värd och uppmärksamhet. Men det är naturligt att en angelägenhet af så stor vikt som denna ej skall kunna ernå den utveckling, som vi ästunda, förr än den blifvit ett föremål för hela folkets kärlek. Denna kärlek undergräfvades dock genom för mycket reglerande. Man framkallar tvärtom ovilja, om man tvingar folket att nedlägga betydliga kostnader på ett föremål, som det visserligen anser vara i och för sig godt, men hvilket det anser sig kunna vida bättre på ett annat sätt och med mindre kostnader vinna. Stats-Utskottet föreslår i detta 4 mom., att antalet skolor skulle bestämmas i förhållande till församlingarnes areal och folkmängd. Det går nu visserligen an att säga, att i församlingar med 500 inneväpnare och en areal af 1,000 tunnland skall finnas en skola, och i konsekvens häraf kommer man till den slutsatsen att i församlingar med 2,000 inneväpnare och 4,000 tunnlands areal skola fyra skolor finnas; men man vet icke derföre huru många skolor som böra finnas i en församling med 500 inneväpnare och en areal af 10,000 tunnland. Samma bestämmelser kunna således ej öfverallt tillämpas, utan en sammansatt skala måste upprättas, efter hvilken antalet skolor regleras. Och att vid upprättande af en sådan skala finna en rättvis grund, deri ligger just den väsentliga svårigheten. Men äfven om man kunde utfinna en sådan, skulle densamma likväl ästadkomma en orättvisa mot de församlingar, hvilka redan nu fullständigt ordnat sitt skolväsende och byggt sina skolhus efter ett annat system. Sedan skolinspektionerna kommit i gång — jag erkänner villigt att de varit af en välgörande verkan, synnerligast i den mån skolinspektörerna lämpat sig efter församlingarnes önsknings — hafva desse inspektörer verkligen på de flesta ställen lyckats att förmå församlingarne till betydliga uppoffringar för ästadkommande af nya skolhusbyggnader. Hvar och en af dessa byggnader är naturligtvis beräknad för ett visst antal barn; men om vid den föreslagna regleringen af skolväsendet det skulle visa sig, att skolhuset blifvit byggt för ett dubbelt större antal barn, än som skulle rymmas i en skola efter den nya ordningen, så hade naturligtvis denna församling på sitt stora skolhus nedlagt en betydlig kostnad förgäfvad. Deremot skulle en annan församling, som hittills försummat sin skola, få det premium, att den erhöll samma sak för vida mindre kostnad. Jag tror således, att om Stats-Utskottets förevarande förslag vunnit Kongl. Maj:ts bifall, skulle detta ej blott framkalla en sämre författning, än den som hittills varit gällande, utan äfven motarbeta folkskolan och dess utveckling i så måtto, att den skulle uppväcka ytterligare missnöje mot densamma. Detta missnöje är beklagligtvis stort nog ändå; och det hufvudsakligast af den orsak, att kommunerna ej få sjelfve reglera sättet för undervisningens meddelande sedan måttet för densamma blifvit gifvet. Det ligger också i sakens natur, att en gemensam folkskolestadga för hela Riket ej kan allestädes tillämpas utan betydligt motstånd. Sjelfva landets olika beskaffenhet gör att folkskoleväsendet måste modifieras efter de olika lokaliteterna. I en bördig trakt, der befolkningen är tät, kan skol-

väsentet ordnas på ett helt annat sätt än i en trakt, der en fattig befolkning är utspridd på en vidsträckt yta. Att åter göra flera skolstadgar för olika delar af riket, torde ej heller vara lämpligt. Då vi således måste nöja oss med blott en folkskolestadga, måste denna vara så fri från detaljer, som den möjligtvis för uppfyllande af sitt ändamål kan vara. Jag vill dertfore ej bidraga dertill, att några ytterligare inskränkingar i kommunernas rätt att sjelfva bestämma om sina folkskolor må blifva i vår nuvarande folkskolestadga införda; och jag yrkar förden skull bifall till momenterna 1, 2 och 3 i förevarande punkt och afslag å momentet 4.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Sedan Herr Grefve Hamilton nyss yttrat sig samt uttryckt just hvad jag ämnat anföra, har jag ej mycket att säga; men eftersom jag begärt ordet, vill jag anhålla att få begagna mig deraf.

En talare här till venster om mig yttrade, att sedan folkskolan nu så länge åtnjutit uppmuntran af Staten utan att ändock motsvara de förhoppningar, man vid densamma fästat, vore tiden nu inne för Staten att ingripa och söka i folkskoleväsendet genomföra en reform till något bättre. Ja! detta kan väl så vara; man kan vara otålig. Men säkert är, att storverk sällan om ens någonsin blifva med ens färdiga och att man vid behandlingen af en sak, sådan som vårt folkskoleväsende, ej kan gå tillväga med stormsteg. Man måste förbida sin tid och gå sakta fram, om man vill att denna så ytterst viktiga institution skall blifva föremål för folkets kärlek och ej framkalla avfoghet och illvilja. Säsom mig synes har Regeringen vid utfärdande af folkskolestadgan förfarit med stor klokhets. Den påbjöd inga stränga åtgärder och lemnade uppskof med verkställigheten af sina befallningar, men den följde sedan sitt påbörjade verk med oafslätlig uppmärksamhet och gjorde det till föremål för sina varmaste omsorger. Folkskolan är också för oss af den yttersta vikt; ty Sveriges framtid beror ytterst på Svenska folkets och dess bildnings framtid.

Det finnes äfven en annan sida, från hvilken man kan betrakta denna sak. Det är nyttigt, att i ett land folket med lugn och förtroende sluter sig till Regeringens åsigter och att ett samband af vänskap förenar Regering och folk. Nu har i Sverige Regeringen en stor och en farlig magt i den ekonomiska lagsiftningen. Denna magt har i *allmänhet* — jag säger i allmänhet, ty undantag finnas — begagnats med hofsamhet. Men om folket skulle erfaras, att Regeringen ena dagen utfärdar en genomgripande förordning i ett ytterst viktigt ämne, och sedermera någon tid derefter frångår de i denna förordning uttalade grundsatsen och vill genomföra något alldeles nytt, då uppväxer lätteligen ett missnöje, som ej kan komma att bära god frukt. För min del älskar jag kontinuitet äfven i den ekonomiska lagsiftningen; ej stillastående, ty stillastående i lagsiftningen är död, men ej heller ett framåtskridande i skutt, utan ett lugnt och planmessigt fortskridande mot ett medvetet mål. Och jag skulle äfven såsom representant i ett konstitutionellt land vara böjd för att tveka, huruvida frågan om folkskolorna är af sådan natur, att den kan betraktas såsom en rent ekonomisk fråga.

Om emellertid på några ställen folkskolan ej gjort sådana framsteg, som den tilläfvventyrs bort göra, så ligger felet otvifvelaktigt hos skolstyrelserna sjelfva. Men ej böra för någras försumlighets skull äfven de, som sträfvat och sträfvat redligt, blifva lidande. Jag upprepar det än en gång: vi måste gå till väga med försigtighet, om vi ej hos den stora massan af folket skola framkalla afvoghhet och illvilja mot folkskolan. Vi få ej sofva, ej hvila, men också ej vidtaga onödigt våldsamma kraftyttringar, ty på sådana följer ofta blott förslappning. Om vi deremot gå lugnt och sansadt framåt skall, derom är jag öfvertygad, folkskolan blifva med hvarje dag allt kärare för folket, och framtiden skall tacka oss, för det att vi genom förståndiga och välberäknade åtgärder framkallat denna kärlek.

Jag anser således att folkskoleväsendet, sådant som det nu är, befinner sig i en jemn utveckling, som vi ej böra rubba utan understödja, och dervid framför allt, såsom jag redan antydt, undvika hvarje försök att befordra skolans framgång genom ett icke tidsenligt eller behöfligt och då äfven skadligt påskyndande. Jag tror derföre, att vi böra blifva vid de stadganden, som nu äro gällande, och jag får för min del förena mig med Grefve Hamilton i yrkande om bifall till mom. 1, 2 och 3 och afslag å mom. 4 i förevarande punkt af Stats-Utskottets Betänkande.

Herr Lilliehöök: Hvarje gång frågan om våra folkskolor är före hos Representationen hör man det allmänt erkännas, att denna fråga är af yttersta vikt; men just derföre att den är viktig bör den efter mitt förmenande med den största försigtighet behandlas. Jag har verkligen med förvåning och bedröfvelse läst Stats-Utskottets förevarande förslag till införande af en ny paragraf i skolordningen. Jag föreställer mig, att om en sådan paragraf verkligen komme att införas, skulle den verka motsatsen af hvad man önskat och i stället för att mötas med välvilja af folket, framkalla hat och ovilja mot hela folkskoleväsendet. Vi böra efter mitt sätt att se saken fortskrida med lugn och saktmod; och jag är öfvertygad att vi på det sättet skola långt förr ernå vårt mål än om vi försöka med våldsamma åtgärder. Jag vill ej upptaga Kammarrens tid med anförande af bevis för riktigheten af dessa mina åsigter; de öfverensstämma med Grefve Hamiltons, och jag nöjer mig med att instämna med honom både i afseende å motivering och å slutligt yrkande, eller bifall till mom. 1, 2 och 3 och afslag å mom. 4.

Herr Heijkenskjöld: Sedan jag begärde ordet, hafva flere talare framlagt samma skäl, som jag ämnat anföra. Jag vill derföre och då tiden nu är långt framskriden ej uppehålla Kammarren med ett återupprepande af dessa skäl, utan nöjer mig med att instämna med Grefve Hamilton.

Herr Almqvist, Erik Victor: Sedan här redan blifvit så mycket förträffligt yttradt i denna sak, är det utom all fråga, att jag ej borde taga till ordet. Men då ett förslag här blifvit framställt, hvilket, om det skulle bifallas, kom att blifva svårt, om ej omöjligt, att tillämpa, så har jag ansett mig böra påpeka förhållandena i den ort, der jag för

närvarande har min verkningsskrets. Om nemligen det skulle stadgas, att i hvarje församling skulle finnas ett bestämdt antal skolor med examinerade skollärare, skulle inom den provins, för hvilken jag är styresman, erfordras ett lika stort antal sådana lärare som hela det antal af skolor i allmänhet, som en för skolväsendets i provinsen ordnande utsedd komité föreslagit. De ofantliga distanserna i länet göra, att man måste hafva en mängd skolor, ty ett barn kan ej gerna besöka skolan, om denna är mera aflägsen från dess hem än en half mil. I länets största kommun, Skellefteå socken, hvilken har en utsträckning af omkring 17 kvadratmil, finnas redan fyra skolor med examinerade lärare samt fyratio småskolor, hvarjente förslag blifvit väckt om upprättande af ytterligare omkring fyratio dylika. Oaktadt denna ofantliga mängd omfattar dock hvar och en af dessa åttatio skolor ett så stort distrikt, att, såvida Stats-Utskottets förslag komme att antagas, hvart och ett af dem måste förses med egen examinerad lärare. Likartadt skulle förhållandet blifva i öfriga kommuner i länet. Nu betalas hvarje lärare för en småskola med omkring 75 R.dr. men den examinerade folkskoleläraren måste aflönas med 400 R.dr. Den ökade kostnad, som således skulle genom antagande af Utskottets förslag uppkomma för de norra länen, blefve så betydlig, att dessa län sjelfva ej förmådde bära den och att, om äfven hela den personliga skyddsafgiften från hela riket lemnades ensamt till nämnda län, skulle ändock näppeligen något deraf blifva öfver åt de öfriga länen i riket. Undervisningen, hvilken är likadan i småskolorna, som i de fasta folkskolorna, skulle således trots de ökade utgifterna blifva densamma. Och hela lagen skulle endast föranleda derhän, antingen att dess stadganden ej tillämpades eller ock att ytterligare bidrag från Statens sida, utöfver dem, som nu lemnas, blefvo nödvändiga.

Jag kan således för min del aldeles ej instämma i Utskottets skrifvelseförslag. Den säkraste borgen för vårt folkskoleväsendes jemna och sunda utveckling ligger, enligt min tro, i den verksamhet, som skolinspektörerna äro i tillfälle att utöfva och som de äfven på de aldra flesta ställen verkligen utöfvat. Genom dessa inspektörer torde också antalet skolor inom hvarje kommun samt skolornas beskaffenhet bäst kunna bedömas och efter hvarje Orts olika förhållanden regleras.

Jag instämmer med Grefve Hamilton i yrkande om bifall till mom. 1, 2 och 3, samt afslag å mom. 4 i förevarande punkt.

Herr Statsrådet Carlson: Då en talare, känd för sitt varma nit för folkskolan, framställt några anmärkningar mot det yttrande, som jag haft äran afgifva till det Statsråds-protokoll, som finnes bilagdt den Kongl. Propositionen angående Statsverkets tillstånd, och behof. ber jag att med några ord få bemöta dessa anmärkningar. Ämnet är verkligen så rikt, att man lätt kan frestas att orda vidlyftigt deröfver; men jag skall dock försöka att fatta mig så kort som möjligt.

Den skrifvelse, som Rikets Ständer vid 1865—1866 års riksdag afläto till Kongl. Maj:t angående förevarande fråga lydte sålunda: »Rikets Ständer anhålla, att Eders Kongl. Maj:t måtte låta dels undersöka och utreda, huravida, utan uppoffring af den nödiga kontrollen öfver folkskolorna, Statens nuvarande bidrag till dem må kunna i sin helhet eller till någon del upphöra, derigenom att den återstående delen af

skyddsafgiften anslås till hvarje församling, dels ock låta uppgöra och framlägga beräkning öfver de medel, som kunna erfordras för det understöd, hvilket åtskilliga församlingar under vissa förhållanden möjligen icke skulle kunna undvara, samt afgifva förslag för beredande af dessa medel.» Jag kan icke fatta denna skrivelse så, som om Rikets Ständer genom den begärt, att hela den återstående delen af den personliga skyddsafgiften skulle till församlingarne utdelas; ty efter min uppfattning har denna skrivelse blott innefattat en anhållan om utredning derom huruvida en sådan åtgärd vore möjlig.

Det har vidare blifvit sagdt, att den utredning, som Kongl. Maj:st låtit på grund af nämnda underdåniga skrivelse verkställa, skulle visa, att den kontroll, som från Statens sida nu utöfvas öfver folkskolorna, skulle vara svagare, än den kontroll, som skulle kunna vinnas om dessa anslag indrogos och i dess ställe hela den personliga skyddsafgiften mellan församlingarne utdelades. Jag får med anledning häraf anmärka, att af sjelfva denna utredning framgår, att den kontroll, som i detta afseende för närvarande utöfvas, är den starkaste, hvartill man kan komma, och att denna kontroll ligger i de årliga utbetalningarne af anslagen, hvilken åter ej får ske, med mindre än att de skolor, hvartill medlen beviljas, under året varit i verksamhet. Jag ber vidare att få påminna, att, om än den pröfning, som föregår frågan om utdelandet af den personliga skyddsafgiften, till någon del är enahanda med den som föregår frågan om anslagens beviljande eller icke, så finnes dock emellan den väsendtliga skillnaden, att anslagen nu lämpas efter hvarje församlings behof och utsträckningen af dess skolväsende, men den personliga skyddsafgiften ej så. Men med våra små tillgångar erfordras den noggrannaste omsorg för att afpassa anslagen efter de verkliga behofven. Om man nu utdelar de ifrågavarande anslagen endast efter folkmängden, eger man i sjelfva verket ej någon säkerhet härutinnan. Det visar sig också af den verkställda utredningen, att detta sätt att lemna bidrag skulle lemna minsta hjälpen åt de orter, der behofvet vore störst. De orter, som voro vanlottade i afseende å sina folkskolor, som hade att kämpa mot ofördelaktiga lokala förhållanden, skulle få det minsta beloppet af dessa medel, hvilka åter till jemförelsevis största delen skulle komma att tillfalla de bättrelottade trakter, der en talrik befolkning vore sammanboende på en liten yta. Denna omständighet förefaller mig såsom en af de största bland de betänkligheter, som man kan hysa mot det ifrågavarande förslaget. Den visar också, att man i allmänhet håller för litet i sigte den olikhet i förhållanden, som äro en följd af de väsendtliga skiljaktigheterna mellan rikets olika delar, och att man ej besinnar den olika grad af utveckling och fulländning, hvari folkskoleväsendet i olika orter befinner sig. Ty under det att å ena sidan det verkligen finnes församlingar, som hafva sitt behof af undervisning fyllt, och till hvilka Staten fördenskill ej borde skänka ytterligare anslag, så gifvas å andra sidan församlingar, hvilka otvifvelaktigt behöfva vida *större* hjälp än den del af den personliga skyddsafgiften, som till dem utdelas. Olikheterna härutinnan falla ej så hjert i ögonen, om man betraktar en eller annan skola för sig; men om man öfverser det hela, skall man finna sanningen af de åsichter, jag nu sökt utveckla.

Den största svårigheten för folkskoleväsendet ligger deri, att så

litet finnes bestämdt i afseende på det antal skolor, som bör i hvarje kommun motsvara undervisningens behof; och jag kommer med anledning häraf till den andra delen af diskussionen, hvilken i sjelfva verket rört sig omkring två olika ämnen. Frågan härom är icke ny, ty förslag i detta afseende hafva blifvit väckta redan af folkskoleinspektörerne vid deras första sammanträde år 1861; den finnes också omnämnd i Kongl. Maj:ts Proposition till Rikets Ständer vid 1862 års riksdag. Betänkligheterna i detta hänseende hafva varit af två slag: först och främst den att församlingarne ej skulle ega tillräckliga krafter för att motsvara de fordringar, som i detta hänseende med skäl kunde på dem ställas, och för det andra den, att med afseende på de ytterst vexlande lokala förhållandena inom vårt land en allmänt gällande norm i detta hänseende svårligen kunde utfinnas. Skulle enlag härom utgifvas, måste den komma att innehålla flera olika alternativ — och jag kan här nämna att sådana alternativet flera gånger varit under öfverläggning — med fästadt afseende på det olika förhållande, hvori fasta och ambulatoriska skolor samt småskolorna kunna böra finnas. I en sådan lag skulle dessa olika gradationer af folkskolans fortskridande verksamhet mätas med hvarandra och åt församlingarne lemnas att efter lokaliteterna och öfriga förhållandens vexlande mångfald för sig bestämma skolväsendets reglering. I alla länder, som hafva ett ordnad folkskoleväsende, finnes dylika stadganden och de äro i sjelfva verket oundgängliga, ehuru tiden, då de böra vidtagas, måste vara föremål för den noggrannaste öfverläggning. Det finnes likväl en sak, hvilken i ännu högre grad än alla stadganden och paragrafer befrämjar skolväsendets utveckling, och denna är folkets kärlek till skolan. Detta är icke blott och bart en vacker fras. Ty det bekräftas af erfarenheten i alla länder, att i samma mån som skolan uppfyller sin bestämmelse, i samma mån blir den också ett föremål för folkets kärlek och frivilliga omtanke att befrämja dess förkofran. När man nu sammanhåller dessa begge momenter, det ena att lagstiftningen måste lämpas efter de för handen varande förhållandena, det andra att man måste vädja till folkets eget intresse för densamma, så utfinnes man utan svårighet rätta tidpunkten då man bör öfvergå från ett system till ett annat. En sådan förändring har, såsom jag redan nämnt, länge varit föremål för sträfvan. Väsendtligen försvärades den genom den stora olikhet, som eger rum mellan förhållanden i olika församlingar. Man kan ock vänta, att detta svalg skall vara stort, då enligt nu gällande bestämmelser, en församling med 500 innevånare har sitt behof fylldt genom en skola och en församling med 10,000 innevånare också sitt med blott en skola. Men just detta gör det sannolikt, att man, om man väljer den rätta tidpunkten, skall, utan att förnärma grundsatsen att skolan måste byggas på folkets kärlek och intresse för densamma, kunna åtminstone föra de i lag stadgade förhållandena betydligt framåt.

Den ändring i nu gällande stadganden, som Stats-Utskottet i förvarande del af sitt Betänkande omnämnt, har jag för min del uppfattat så, som om Stats-Utskottet ville, icke formulera ordalagen i en ny lag, utan begära, att Regeringen ville utföra denna i den här antydda riktning. Huruvida nu Representationen sjelf finner det vara lämpligt att aflåta en sådan skrifvelse, som den af Utskottet ifrågasatta, tillhör ej mig

mig att bedöma. Så mycket tror jag mig dock böra nämna, att, derest en sådan skrifvelse aflätes, så kommer det dock alltid att äligga dem, som närmast hafva undervisningsväsendet om hand, att deis afmäta sjelfva föreskrifterna, så att dessa blifva ändamålsenliga och dels tillse, att den tidpunkt, under hvilken den öfverklagade bristen i lagstiftningen fylles, är för det afsedda ändamålet lämplig. Härjemte anser jag mig ej böra förtiga att inga sådana åtgärder, som de af Utskottet ifrågasatta, kunna sättas i verket, utan att tillgångar tillika beredes såsom bidrag till bestridande af de dermed oundgängligen förenade utgifter. I detta afseende torde måhända nuvarande finansiella ställning lägga hinder i vägen. Att sjelfva ämnet icke desto mindre oafslåtligen varit och kommer att förblifva föremål för Regeringens synnerliga uppmärksamhet, lärer jag ej behöfva försäkra.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Petre: Då flere talare här hafva motsatt sig den ändring i vår folkskolestadga som Stats-Utskottet i sitt skrifvelseförslag ifrågasatt, ber jag att få erinra om det missförhållande, hvilket redan förut blifvit i afton påpekadt, att enligt nu gällande stadganden hvarje församling, dess utsträckning och folkmängd må vara huru stora som helst, dock ej är förpligtad att hafva mera än en skola.

Hvad man än må säga om svårigheten att inom vårt vidsträckta land finna en allmänt gällande norm för bestämmandet af skolornas antal, skall det dock ej kunna nekas, att folkmängd och areal därför bör utgöra en vida bättre och ändamålsenligare grund, än de i dessa hänseenden så ytterst olika församlingarne. Men, om jag sålunda i hufvudsaken delar Stats-Utskottets mening, tror jag dock i likhet med en reservant, Herr Björek: »att ett sådant förslag, som det Stats-Utskottet ifrågasatt, måste blifva temligen ändamålslost och svårligen tillvinna sig något afseende, än mindre någon tillämpning, om det icke åtföljes af någon åtgärd, som bereder på en gång möjlighet och nödvändighet för församlingarne att fullgöra sina förbindelser».

Det hade i detta afseende varit önskligt om Stats-Utskottet uttalat sin mening om de båda olika åsichter, som i motionerna gjort sig gällande för Statens bidrag till folkskoleväsendets befrämjande. Den ena af dessa afser, att Staten, med återtagande af nu till församlingarne utgående andel i skyddsafgiften, deremot skulle bestrida hälften af lärarnes aflöning; den andra åter att Staten skulle till församlingarne öfverlemna den återstående, nu till Riksgälds-kontoret ingående andelen af skyddsafgiften, men med skyldighet för dessa att ordna sin folkundervisning på det sätt, som lagligen kunde bestämmas, samt Statens kontroll inskränkas till uppgift deröfver.

Den förra af dessa åsichter torde dock vid tillämpningen komma att drabbas af samma olägenheter, hvaröfver nu klagas. Om då, såsom nu är fallet, Riksdagen anvisar ett bestämdt belopp såsom bidrag till lärarens aflöning och detta blifvit på grund af pröfvade ansökningar till fullo utdeladt, så måste, då med en fortgående utveckling till nästa år flera ansökningar inkomma, antingen en ny fördelning af medlen ega

rum och således en nedsättning ske i de belopp, som förut erhållits, eller också de församlingar, som sist inkommit med begäran om understöd, lemnas utan sådant. I förra fallet uppstår en folkundervisningens befrämjande förlamande osäkerhet om bidragets storlek; i det sednare fallet, en uppenbar orättvisa.

Öfverlemnas deremot till församlingarne den nu till Staten ingående skyddsafgiften, eller en del deraf, erhålla dessa ett bidrag, hvars storlek beror af deras folkmängd, hvilken ju äfven å andra sidan hufvudsakligast näste bestämma skolornas och sålunda också lärarnes antal. Då derjemte de svårigheter, som i detta fall framhållits skola för Staten uppstå att utöfva nödig kontroll öfver församlingarnes fullgörande af de med bidragets erhållande förenade vilkor, synas mig på ett tillfredsställande sätt kunna häfvas, om, på sätt Herr Landgren föreslagit, skyddsafgiften ej finge å landtränterierna lyftas, med mindre tillstånd dertill af vederbörande skolinspektör erhållits, så förenar jag mig i yrkandet af återremiss i det syfte, som af Herr Landgren blifvit anfördt.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Landgren: Då de talare, hvilka utan förbehåll förkastat Utskottets förslag, vid sin argumentering ej låtsat veta af mitt bemedlingsförslag, så nödgas jag ännu en gång derä fästa Kammarrens uppmärksamhet. Man har här upprepat precist samma skäl som under den föregående tiden genljudad i socknestugor, landsting och Riksdagar, nemligen folkskolevännernes otålighet, våldsamt och öfverdrifna fordringar jemte allmogens stora kärlek till undervisningen, som blott begränsas af dess oförmåga — ja till och med det gamla talet om hemundervisningens förträfflighet har icke uteblifvit.

Hvad nu angår otåligheten, så är det just skolinspektörer och magthafvande, som lägga stora fordringar på skolstyrelserna, utan att gifva dem medel i händerna till fordringarnes uppfyllande. Och det våld, som jag föreslagit, måste väl vara ett ljufligt våld, då det går ut på att bereda skolstyrelserna en icke obetydlig penningtillgång.

En talare har, för att styrka Kammarrens tro på obehöfligheten att gifva en handräckning åt skolstyrelserna, förklarar helt djerft att, om det finnes några församlingar, der tillståndet är så sorgligt, som jag beskrifvit, så är det skolstyrelsernas vårdslöshet och försummelse, som dertill är skulden. Man brukar i andra saker ransaka först och döma sedan; och denna ordning torde äfven i dessa ting vara lämplig. Skolråds- och kyrkostämmoprotokollen i dessa församlingar visa nog hvilkendera af oss har rätt.

Icke heller är här fråga om uppställande af några nya öfverdrifna fordringar, såsom man låter påskina, utan helt enkelt att vidtaga sådana åtgärder, att det i rikets större församlingar blifver en möjlighet att genomdrifva de fordringar, som 1842 års skollag uppställer.

Man har talat om olämpligheten att bestämma ett visst antal examinerade lärare i förhållande till folkmängden. Emedan det har varit lätt att förutse detta inkast, så har jag äfven undanröjt det i mitt förslag, som nyttjar uttrycket »fullt duglige lärare». Likaså är all farhåga för våldsam inblandning från Statens sida förekommen genom mitt för-

slag att Staten åtnöjer sig att innehålla skyddsafgiftens andra hälft till dess villkoren äro fullgjorda.

På alla dessa skäl fortfar jag att yrka återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, då de tvänne delar, hvaraf den nu förevarande punkten bestod, blifvit föremål för skiljaktiga yrkanden, komme delning af propositionen att ega rum; och hade, hvad beträffade den förra delen af punkten, dels bifall dertill och dels återremiss deraf blifvit yrkadt.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan i punktens första del och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Efter förmälan, att, hvad åter angick den sednare delen af punkten, hade yrkats dels bifall till Utskottets deri gjorda hemställan, dels återremiss deraf och dels afslag derä; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å merberörda hemställan, hvilken proposition besvarades med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

20:de och 21:ste punkterna.

Biföllos.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet uppskjöts till nästa sammanträde,

---

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.
